Ist Edition 1923
2nd Edition 1947

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Lakshmanaswamy Naidu
For Addepally& Co; Educational Publishers,
4382 - 1947

సంఘర్షణ — పుణ్య పాపములు

౧

రోగశయ్య

"నే నొక్కసారి రామమల్ల సాహేబును జూడఁగల్గినయెడల నాకు రెండు లక్షల రూపాయల కార్యలాభ మగును."

ఈ మాటలు రాజపుత్రస్థానములో నొక పర్వతప్రదేశములో బూంది యను గ్రామమున నొక చిన్న యింటిలో నెనుబది యేండ్లమునలి వాని రోగజీర్ణముఖమునుండి మెల్లమెల్లగాఁ జాలకష్టముమీఁద బయలు వెడలుచుండెను. ఆవృద్ధుఁడు రోగశయ్యపైఁ బరుండి యుండెను. ఆతని యొడలు తెల్లరోమా చిక్కి శల్యమువలె నుండెను. ఆయన మృత్యుముఖమునఁ బడుటకు సిద్ధముగా నుండెను. ప్రక్కను బదియారేండ్ల పడుచు, అపూర్వలావణ్యవతి యొకకన్య కూర్చుని యుండెను. ఆమెయొక్క వేషభూషణములు సాధారణముగా నుండెను. కానియామె యుపరూప రూపకాంతులు గృహమునొక్క నలుదిక్కులను కాంతివంతముఁ జేయుచుండెను. ఆమె తనకోమలహస్తములతో మృత్యుముఖస్థుఁడైన వృద్ధుని శరీరముపై మెల్లగా రాయుచుండెను. ఆసుందరి యొక్క కుసుమ సుకుమారాంగసౌష్ఠవమును, బరమరమణీయ లావణ్యమునుఁ జూచినప్పుడెవ్వరో దేవకన్య వచ్చి వృద్ధుని సేవ చేయుచున్న దని తోఁచును. ఆ వదనకమలమున సాహసమును సౌకుమార్యమును నొక్కచోఁ గాపురమున్నట్లు గాన్పించును.

ఆకన్యాసుందరి యిట్లు ప్రశ్నించెను. 'నాయనా రామమల్ల సాహేబెవరు?'

వృద్ధుఁడు:—రామమల్లసాహేబును నే నెప్పుడును [illegible] యింటిలో

జాడ లేదు. లోకులు చెప్పుకొనఁగా నాయన పేరు నేను విని యుంటిని. ఆతఁడు సదయుఁడు, సాహసుఁడు, సూక్ష్మదృష్టి, సర్వావే దిన, చాల ప్రసిద్ధి కెక్కినవాఁడు. అతనితో నాకుఁ గాలి పరి చయము లేకున్నది. పరిచయమున్న దానిఁ—చాల న్యాయమున్నది. ఆ మానవుఁడు మారుఁడు ఉదయపురాధిపుని సహాయమువారు రియొద్ద గొప్ప యుద్యోగమునందున్నాఁడని వింటిని. అందుచే నాయొక్క సకలకష్టముల నాతనికి దెలుపఁ దలఁచియున్నాను. అయినను నాకిప్పుడు దాని కవకాశము లేకున్నది. ఆతయాశ్చర్య కృత్యములను నాతనికి చుట్టుప్రక్కల వారు లెక్కింపలే లేరు.

సు-సుందరి:— ఆతనికి నొక యుత్తరము వ్రాసిన సరిపడి కాదా?

వృద్ధుఁడు దీనాలాపిని యా యువతి చేతిని దన రెండు చేతులతోఁ బ్రేమావేశమున దగ్గఱకుఁ దీసికొని మెల్లగాఁ బలుకఁదొడఁగెను. 'అమ్మా! తారా! నేను నా భయంకర రహస్యవృత్తాంతమును నీకుఁ దెలుపకుండ దాచితిని. నా జీవితకాలము తీరుచువచ్చినది. నా జీవితయాత్ర నీకై నాలస్యము చేసి రక్షింపఁ జాలను. నా తల్లీ! తారా! తారా! నేను నీ కిఁకేమియును జేయఁజాలను. అయ్యో! నా చిట్టచివర ఘడియలు దగ్గఱకు వచ్చినవి.'

ఆతరుణి పేరు తారాబాయి. వృద్ధుని దీనాలాపములను విని తారాబాయి యేడువఁ జొచ్చెను. కాని యామె దుఃఖమునందలి ప్రకాశ మణుమాత్రమును దగ్గలేదు. ఆమె తన ధైర్యమును గుది గూర్చుకొని "తండ్రీ! ఇదియేలనుఁ? మీరు లేనియెడల నీయభాగ్యు రాలికి దిక్కెవరు? ఎవరు రక్షింపఁగలరని మీరు చింత పడవలదు. సకలలోకరక్షకుఁడగు మాదేవదేవుఁడు నాయెడల సంతసిద్ధుఁడై యుండఁగ నా మీరు దుఃఖింపనేల" అని పల్కెను.

వృద్ధు:—నిన్నింక నోదార్చుమాటలంచే నాసనగించుచున్నా
యెను. నిన్ను వంచనచేయు టింక న్యాయ్యము! నా ప్రాణవాయువులు కంఠ
గతమైయున్నవి. ఇప్పటిదైన నొక్కసారి రాయసముల్లసా హేతువను జాతిఁ
నర్గితినని నీకుఁ జేయఁగల యుపకారము చేయలేను. అయిన
చేతులలో నీరక్షణభారము పెట్టితినని నీ కెట్టకష్టమును నుండదని
నామనస్సునఁ ధైర్యముండఁగలదు. కాని అయ్యో! నాజీవితకాల
మంతయుఁ గ్రూర మహాకష్టమైన సేవా ప్రవృత్తము చేయుచుంటిని. ఇప్పుడు
దుఃఖించి ఫలమేమి? నీకొఱకు నేనెన్నియో పనులు చేసి యీ
కొంపదేమునని జేయలేక పోయితినే! ఇంకను కొన్నాళ్ళు బ్రతికిన
యెడల నీకొఱ కారంభించినకార్యమంతయు సిద్ధి పొందెడిదే.

చెప్పుచున్న మాటలను బాత్రిగ వినకయే మాటలకడ్డముగవచ్చి
తార, 'నాయనా! నాకొఱకుఁ జేయఁ దలఁచిన కార్యమెట్టిది?' అనెను.

వృద్ధుఁడు వేడినిట్టూర్పు విడిచి యిట్లు విలపించెను, 'అయ్యో!
తల్లీ! నీకొఱకుఁ జేయఁ దలఁచిన కార్యమా! ఇదిగో యిప్పుడు నా
ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఇంక బ్రతుకుట కాశ లేదు. నీకు సమస్త
కథను సత్యముగఁ జెప్పవలసియున్నది. ఎన్నియో కష్టములఁబడి నిన్ను పెంచి
పెద్దదానినిగఁ జేసితిని. ఎంతో యాశ పడితిని. నీకు నీ యథార్థ
మగునట్టి యతుల సంపత్తినిఁ బొందఁ జేసి దాని కధికారిణినిఁ జేయఁ
గలనని యనుకొంటిని కాని విధాత దాని కంగీకరింపఁడయ్యె. ఒడ్డునకు
దాదాపువచ్చి నాయాశానావ మునిఁగి పోయెను గదా?'

తార:—నా కతుల సంపదధికారమా! యిది యేమి వింత నాయనా!

వృద్ధుఁడు:—అమ్మాయీ! నీకు నా యాశ్రమమువల్ల నేమైన యాస్తి
సంపదలు సంక్రమించునా! నా కెక్కడివి! కాని నీ యథార్థై
శ్వర్యము నింక నొకరు సంపాదించు నిక్కచ్చి యున్నారు.
అయ్యో! దురదృష్టముచేత నీవు నాసంరక్షణలోనికి వచ్చి

తివి. కేవలము నీ శుశ్రూషాస్వభావమే గాక నీవు చేయు పెక్కు మోసగాండ్రకృత్యములకు నీవంచన గావించిరి. ఇప్పటికిని మా సంపదను దిరిగి సంపాదించుటకు మార్గము లున్నవి. కాని చాలం బ్రయత్నము చేయవలసి యున్నది. నాచేతనైనంత జేయుమాత్రమున సంపాదించినను నా రాయసమల్లసాహేబును నీరక్షణార్థము నియోగించితిని. నీసొత్తును నీకు సంపాదించుటకుంగావలసిన ప్రమాణములను గుదిర్చి యన్వేషించుటలో సమర్థుండైన వాం డాతండొక్కండే. ఇంతవరకు నిన్ను వంచించిన మర్త్యుల నాకర్షించి పట్టుకొనదగినవాం డాతండొక్కండే. కావున విచక్షణా జ్ఞానమును సాహసమును గలవాడును భాగ్యుడగు గోవిందుని యొక్క సహాయమిచ్చుట్టున నా సన్నాహము నీకు చేయుచున్నది. వకీల్లును, ముత్యాలును, తరువాత నిచ్చెదను.

తారా:—అయితే నా రాయసమల్లసాహేబును నేవిధముగ నైన నిచ్చటకు రప్పించుటకు పిలువగలుగదా? ఉత్తరము వ్రాసిన నతండు రాడేమో?

వృద్ధు:—కాదు. ఉత్తరమువల్ల పని కాదు. అంతవసరము లేదు. ఒకటి రెండు ఘంటలలో నాయుద్దేశ మిచ్చిన నాయనకు సమస్తవ్యవహారములను దెలియం జెప్పి యేదైన సహాయ మును నిర్ధారణ చేయంగలను.

తారా:—ఆయన యెక్కడ కెంతదూరమున నుండును?

వృద్ధు:—అబ్బో! చాలదూరమున—కాని ఇప్పుడాయన లాలపహాడుకు వచ్చి యున్నారని వింటిని. ఏదో విశేషమైన పనిమీంద వచ్చినారట. అందుచేతం గొన్నిదినము లచ్చటనుందురట.

తారా:—లాలపహాడిక్కడికి కెనిమిది క్రోసులకంటె నెక్కువ దూర ముండదు.

వృద్ధు:—ఔను నాకుఁ దెలియును.

తార:—అయితే నీ కేమి? నేను గుఱ్ఱముమీఁద వెళ్ళి యాయనను వెంటనే తీసుకొని వచ్చెదను. ఆయన రామలాల్జీగా రింటి [illegible] కాదా యుండును?

వృద్ధు:—నాకు బాల్జీగా రింటి [illegible] యెక్కడనో యుండవచ్చును. కాని ఎందుకు? నీకు దారి తెలియదు. రాత్రి యయిపోయినది. నీ వొక్క తెవు. ఎవరును సహాయము లేరు బాలికవు. నేను సాహసము చేసి నిన్నొంటరిగఁ బంపించఁ గలనా! అదే కాక పర్వత ప్రదేశము ఎక్కడజూచినను దొంగలు. ఎందఱో [illegible]లు కొండగుహలలో దాగి యుందురు. ప్రాణము బోవు వారి దెబ్బలంతే దోచుకొనుచున్నారు. [illegible] జంపి [illegible] [illegible] దాటి యానదిలోయి నీవు పోఁగలవా? నిన్నుఁ బంపించుటకు నాకు సాహసము చాలదు.

తార:—నాయనగారూ! [illegible] లేదు. నాకొఱకు మీరు కేమియు [illegible] [illegible] నవసరము లేదు. నేను నాకొఱకు వెళ్ళుట లేదు. మూఁడునెలలలో నేదో కోరికచే నాందోళన పడుచున్నారు. దానికిఁ గొంత శాంతి [illegible] యని నేను [illegible]. నన్ను వెళ్ళనిమ్ము.

వృద్ధు:—బిడ్డమ్మా! సరే. నేను నీ కంటెఁ గష్ట మెక్కువ (?)జాలను. నిన్ను సాహసించి పంపించఁ జాలను.

తార చిన్నపిల్ల — కాని రాజపుత్రకుమారి. రాజపుత్రకుల మహిళలయొక్క సాహసము నిప్పటికిని భారతేతిహాసవేత్తలు గౌర వించుచున్నారు. రాజస్థానేతిహాసమునఁ బ్రతి ప్రకరణమునందును రాజపుత్ర నారీమణులయొక్క గౌరవము జాజ్వల్యమానమై యొప్పు చున్నది. రాజపుత్రవంశము చిరకాలమునుండియు యుద్ధవ్యవసాయము

సంచ్రగమురులై యున్నారు. ఆ వీరభద్రులకుఁ దగిన వీర పత్నులు - అస్త్రశాస్త్రాది సంచాలనము, అశ్వారోహణము, దేశ దేశాంతర భ్రమణము, అనర్ఘ్యకమైనవస్తు హస్తగమన ప్రహాణమును ధరించి శత్రుసంహారము నారంభ సుగుణాలలోఁ బ్రహ్మసృష్టి. ఈ సమస్త సమరసైన్యమును నొక్కఁడే దక్షుఁడైనను వారల ప్రాణ భీతి నాసి నాకనవహాకల్జాన్యభావముననుగాని యుద్ధమునఁ బరాఙ్ముఖు లయ్యెడువారు గారు. మన తారాబాయియందు రాజపుత్రరక్తము పూర్ణముగాఁ బ్రవహించుచుండెను. అందుచేతఁ జిన్నతనమునందు తన పెంపుడుతండ్రియొద్ద గుఱ్ఱము నెక్కుట లెస్సగా సవారీచేయుట తుపాకి, పిస్తోలు మొదలైన యాయుధములు నుపయోగించుట బాగుగా నేర్చుకొనెను. ఇట్లు చిన్నతనమునందే నేర్చిన విద్య యౌవన సమాగమమున మఱింత ప్రకాశవంతమాయెను గదా! ఆమె లావణ్యము కౌమారావస్థలోని నీటిబొట్టు చందమునఁ దళదళ మెఱయు చుండెను. యౌవనసమాగమమున నా మెఱపు మఱింత వృద్ధి యయ్యెను.

ఆ చుట్టుప్రక్కలఁ బదిక్రోసులదూరములోపలఁ దాఁకఁ జెలి యని ప్రదేశము లేదు. అందుచేత గుఱ్ఱము నెక్కి యేదెబదిక్రోసుల దూరములో నున్న బాలవనములకు వెళ్ళుట కామె యెంతో యుత్సాహ ముదయించెను. ఇం దాశ్చర్యమేమున్నది? ఆమె కా ప్రదేశ మంతయు నొక క్రీడారంగము. అందుచే నామె గంభీరముగా నిట్లనెను.

'నాయనా! మీరామాట చెప్పుడును నే నెన్నఁడును వినలేదు. కాని నేఁడు మీ మనస్సంతోషముకొఱకు నేను మిమ్ము [illegible] లాంఛనములకు వెడలఁ జూచుకొంటిని. నే నెడబలి [illegible] నతిక్రమమును సాధించుకొని. జో [illegible] యమును లేకుండ [illegible] మీ మనస్సును దలంపుడు.'

మృత్యుముఖమున నున్న యా వృద్ధుఁ డొకింతసేపూరకుండి యిట్లు పల్కెను. 'తల్లీ! నీ వనిహామానకార్యమునందు నేను సహాయుఁడనైతిని. కాని వెళ్ళకుండ నే ఆపాయముతోనే — వెళ్ళవలెను. ఇదిగో చూడు, నా మనస్సులో నొక గొప్పభయ మున్నది.'

తార:—బాబా! మీరు నిశ్చింతతో నుండుఁడు. మీకుఁ దెలియును గదా; నేను చిన్నప్పటి నుండియు గుఱ్ఱము నెక్కి యరావళీ పర్వతములపైఁ దిరుగ నేర్చినదానను. ఎన్నఁడైన నేయాపద యైనఁ గల్గెనా? కొండలమీఁద పడిపోకుండ దారి నడచుటకు త్రోవ లన్నియు నాకు బాగుగాఁ దెలియును. త్రోవతప్పుద మన్న భయముకూడ లేదు. ఇంక మీకు నేను గూర్చి భయము?

వృద్ధు:—మంచిదే కాని, తల్లీ! త్రోవలో రఘునాథసింహుఁడుంటే యేమౌను వేమో!

ఈ మాట వినఁబడగానే తారయొక్క వదనపద్మము మొకింత యెఱ్ఱఁబాఱెను. కన్నులుజ్జ్వలతరంబులై ప్రకాశించెను. ఆమె నిర్భయ స్వరమున నిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "రఘునాథుఁ డంటే భయమెవరికి నాయనా! ఈ సమయమున నాతనికిఁ గనఁబడకుండుట మంచిదే కాని వానిని నేను లక్ష్యముచేయను నాకు భయ మెందుకు? భయములేదు."

ఈ మాట లా రాజపుత్ర కుమారి ముఖము నింతో శోభిల్లఁ జేసెను.

వృద్ధుఁడు పేర్కొనిన రఘునాథుని నిజనామము రఘునాథ సింహుఁడు. ఈతఁడును రాజపుత్రవంశజనితుఁడే. బాల్యకాలమునుండియు రఘునాథుఁడు తారాబాయి నెఱుంగును. తారయొక్క పెంపుడుతండ్రి యింటి యొద్దనే రఘునాథునితండ్రి యిల్లు నుండెను. తారయు

రఘునాథుఁడును దిక్కుతోఁచక [illegible] నొందియుండెడివాఁడు. అట్లాతఁడు [illegible] నుండెడి [illegible] తన సెలవియింటికి [illegible] వెడలుచుండెడువాఁడు. తార [illegible] కాంతి [illegible] రఘునాథుఁడు కామప్రవృత్తిం [illegible] వాఁడయ్యెను. అతని మనస్సునందుఁ బ్రబలమైన కామాసక్తి పుట్టెను. తార యెట్లైన తనపత్నిగాఁ జేసికొన వలెనని యతనికి నారాట మొదవుచుండెను. కాని తారకు మాత్ర మాతనిని భర్తగా స్వీకరించుటకు మనస్సులో నెన్నఁడును తలంపుకలుగ లేదు. ఈ సంగతినిఁ గనిపెట్టి రఘునాథుఁడు విఫలమనోరథుఁడై మనస్సున నీర్ష్యచే బాధ పడుచుండెను. తార తన నవమానపఱచినట్లుగా నతఁడెంచుకొనెను. ఆ యవమానమునకుఁ బగతీర్చుకొనవలెనని వాని యూహ. ఆమెయెడలఁ దాను చూపించిన యాకృత్రిమప్రేమ కవమానమా ప్రతిఫలము? ఇట్టి యవమానమునకుఁ బ్రతిహింసఁ జేసి తీరవలెనని వాఁడు యోచించెను. హింసాప్రవృత్తియం దున్నవానికి మంచి చెడ్డల జ్ఞానమెక్కడిది? వాని ప్రతిజ్ఞ వానికిఁ జెల్లవలెను. అది యెట్టి ప్రతిజ్ఞ యైనఁగానిమ్ము! రఘునాథుఁడు భయంకరకపటాచారి; హితాహితజ్ఞానశూన్యుఁడు; దయారహితుఁడు. శోహాంతకుని వంటివాఁడు. పరులధనము నపహరించుట, త్రోవలు గొట్టుట, ఖూనీలు చేయుట మొదలైన యేపాపకార్యములకైన వాఁడు వెనుకంజ వేయఁడు. ఈ భీషణపాపాచరణములం దెంతదూర మాతఁ డవధి యేర్పఱచికొన్నాఁడో యెవ్వరికిని బూర్తిగాఁ దెలియదు. కాని రఘునాథసింహుఁ డొక్కఁడున్నాఁడు; అతిదుర్దాంత, పాషండ, నరహంతకుఁ డొకఁడు లేఁడను మాత్రము మా చుట్టుప్రక్కల నందఱకును దెలియును. కాని యా రఘునాథుఁ డెవ్వరో యెవ్వరికిని దెలియదు. అనేకు లాతఁడు వాఁడనియు వీఁ డనియుఁ జెప్పుకొందురు గాని నిశ్చయ మెవ్వరికినిఁ దెలియదు.

చోరునియొక్క వింతసంపదనకు నాశ్చర్యదేశపు మంచిగజ్జె యొకటి యున్నది. స్పష్టమయిన తెనుగుకన్న దుర్మార్గమైన ఆ గజ్జెను నొక్కట విడువగాఁ జూచుకొనుచున్నాడు. ఆ కాలములో గజ్జెల పెట్టెగొనిపోవు వారలు కూడఁ జాలమందియున్నారు. వృద్ధుఁడు తాఁను ప్రయత్నపూర్వకముగా గజ్జెల వారలకుఁ జిక్కకుండ జాగ్రతగ రక్షించుకొనుచున్నాఁడు.

వృద్ధుఁడు తా నెంతోకాలము బ్రతుకునని తలఁచెప్పుచున్నాఁడు. కాని నీమాట నామెఁ నమ్మలేదు. ఎవని శరీరము యొక్క రోగస్థితి వారికి యథార్థము తెలియునని యామె తలంచెను. ఆమె శ్రీమంతురాలైన పాలకజనకుని మృత్యుకాలము సమీపించెనని యొక్క [illegible] తలంచలేదు. అట్టిదైన నామె లాభపడుటన కీరాత్రి పోలు వెతలు చూచుచున్నది? ఇది కేవలము వృద్ధుని సంతోష పెట్టుటకే. ఆ ముసలి యెన్నిమారు లెన్నియోసార్లైనను యీమెను బిలిచి పెద్దదానిని జేసెనుగదా? యీమనుకి లోకములో నింక నామె యేమి యానందము ననుభవింపఁ గలదు? మాకృతజ్ఞత నెఱిఁగి యామెను [illegible] కృతజ్ఞతను స్థాపనము చేసెను. ఆ కృతజ్ఞతయు నాప్పుడు పాలనపోషణముల ప్రయోగమును చేయుటకు సమయమగుటయు. ఆమెకు విపులసంపత్తి రాఁగలదని పైన వ్రాసి యున్నాను. ఆమాట లామె నమ్మి దానికొఱ కామె బయలుదేరెనదా? లేదు. ఆమాట లామె నమ్మలేదు. అది రోగగ్రస్తుఁడైన ముసలివాని యొక్క వికారప్రలాపము లని యామె యనుకొనెను. దరిద్రదుఃఖ పీడితయుఁ బరాస్నప్రతివాంఛితకన్యయు నైన తన కట్టి విపులసంపత్తి యెక్కడిదని యామె తలంచెను. ఈమాటలన్నియు రోగప్రభావము వలనఁ గల్గిన చిత్తవికారపు ప్రలాపములని యామె యూహించెను.

పాలకజనకునియొద్ద కొంచెముసేపు కూర్చుండి ప్రయాణమున

కాయత్తమగుచుండెను. గుఱ్ఱపుశాలయొద్ద నిలిచి 'కుమార' ను వారి గుఱ్ఱమునకు జీను వేసి సిద్ధముగా చేసెను. తరువాత శయనాగారమునకు వచ్చి ప్రయాణార్థమై వస్త్రములు ధరించెను. తనవెంట రెండుపిస్తోళ్ళను గూడఁ దీసికొనెను. తండ్రియొద్దకువచ్చి నమస్కరించెను. వృద్ధుఁడు బిడ్డయొక్క మస్తకమాఘ్రాణము చేసి యాశీర్వాద మొసంగెను. పిమ్మటఁ దార గుఱ్ఱము నెక్కి పర్వతపథాభిముఖియై వెడలెను. క్రొవ్వలో నెక్కి నిలిచిన రాత్రులు తమ వదనగవాక్షముల నామె కొఱకుఁ దొంగిచూచుచుండిరో నక్షత్రమయగు తార ఏమి యెఱుంగును ?

౨

పా ర్వ త్య ప థ ము

బూదిగ్రామమునుండి లాంపహాడునకుఁ బోవు రామలాల్జీగారింటి కెదురుగ నొక్కటి నుండి రహదారి యున్నది. కాని యది చాల చుట్టని దారి యగుట దుర్గమమైనను. వెడలునప్పుడు వృద్ధజనకుఁ డామార్గమునఁ బోవద్దని యనేకసారులు నిషేధించి పలికెను. గాని యానిషేధిత మార్గమే దగ్గఱమార్గమని తార వనపథము నవలంబించెను.

శుక్లపక్షచంద్రుఁడు వెలుఁగుచుండెను. నక్షత్రములు తమ నాథునితో నాకసమునందలరుచునఁ గూర్చుకొని ధరాతలంబునకుఁ దమప్రకాశమును జారఁబోయుచుండెను. అట్టి సమయమున నా యపూర్వ లావణ్యావతి—స్వార్జితమావశ—అశ్వము నారోహించి యరణ్యము నతిక్రమించుచుండినదిగాని చెరవేగముగా నడుగుచుండెను. ఆచంపకవర్ణ లో త్రిపుర సమానమైన తారాబాయియొక్క యపూర్వాశ్వచాలనా కౌశలమును జూచినయెడల రాజపుత్రరమణీమణులు వీరపత్నులను

వీరమాతలు నేలఁ గాకుండురని తోఁచక మానదు.

తార యరుగుచున్నది. గుఱ్ఱము మెఱపుతీగవలెఁ బరువెత్తు చున్నది. పర్వతోపరిభాగమున నా గుఱ్ఱముయొక్క కాళ్ళచప్పుడు విని నప్పు డెవ్వరో వీరపురుషుఁడు శత్రుసంహారార్థమై యుద్యుక్తునివలెఁ బరువెత్తుకొని పోవుచున్నాఁడేమో యని తోఁచును.

లాలపహాడునకు నొక్కక్రోసెడు దూరమున పడమట నిరుకు మొరుకును మిట్టపల్లమును నగు మార్గముఁ బోవలెను. అటుతరు వాత లాలపహాడుయొక్క సమతలోపత్యక భూమి కాన్పించును. దానిని దాటి వెళ్ళిన తరువాత బాగుగా సమతలమైన సుక్షేత్రము దొరకును. మన తారాబాయి యింతవఱకు దాటివచ్చెను. ఇచ్చటనే దొంగలయొక్క భయంకరాత్యాచారములు జరుగుచుండు నని జన ప్రతీతి కలదు. అయినచోఁ దారయొక్క నమ్మిక యేమి? ఇంగ్లీషువారి శాసనభయమున దొంగ లందఱును భారతవర్షమును వదలిపెట్టి పారిపోయినా రని యుండెను.

తార నిర్భయముగా నశ్వచాలనము చేయుచుండెను. అనస యమున హఠాత్తుగా గుఱ్ఱము వికారముగా నిలిచిపోయెను. తార చేతికొరడాతో నెంతఁ గొట్టిన నంకుసు బెట్టిమూపు చూపుచుండెను గాని కదలదు. క్రమక్రముగాఁ బిచ్చికిలింపు సకిలింప నారంభించెను. దగ్గఱ నేదైన వన్యజంతు వున్నదేమో దానిని జూచి భయపడు చున్న దని యామె తలంచెను. అప్పుడు గుఱ్ఱముపీపు చరచి బుజ్జి దానిని శాంత పఱచుట కామె ప్రయత్నించెను. చాలప్రయత్నము మీఁద 'కుమార్' శాంతిమును బొందెను. కాని యచ్చటినుండి యొక్క యడుగైన నది ముందుకుఁ బెట్ట లేదు.

తార విస్మిత యయ్యెను; చకిత యయ్యెను. హఠాత్తుగా గుఱ్ఱము తలదగ్గఱ నరిగా నెదుట నెవ్వఁడో పర్వతగర్భమును బ్రద్దలుచేసి

కొని పైకి వచ్చిన ఘోరభయంకరమూర్తి ప్రత్యక్షమయ్యెను. వెంటనే గుఱ్ఱముయొక్క భయమునకుఁ గారణము తెలియవచ్చెను.

వెన్నెలలో సౌందర్యము పెచ్చుపెరిగిన తారయొక్క లావణ్యామృతము జూచి యాభీషణపురుషుఁ డిట్లు కేక వేసెను. 'ఎవరో భాగ్యరాశి! యింతరాత్రివేళ బయలుదేరినావు? ఎక్కడికి?'

స్థిర-ధీర-శాంత-నిర్భీక-స్వరముతోఁ దార ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. 'నీవెవ్వఁడవో కొంచెము దారి తొలఁగి నిలువుము. సుకుమారమైన నా గుఱ్ఱము బెదరిపోయినది. ప్రొద్దుపోయినది. నే నొక్క చోటికిఁ దొందరగా వెళ్ళవలసి యున్నది.'

ఆమాటలు విని యా భీమాకృతిపురుషుఁడు భీకరాట్టహాసము చేసి భీషణాస్యమున సల్లాపితభావముతో 'ఇంకను మాటలాడెదవే! ఇంతరాత్రెక్కడికోయి వెళ్ళెదవు?' అనెను.

ఆమాటలకు తార తిరుగుజవాబు నపేక్షింపకుండఁగనే చొక్కా జేబులో నుండి యొక చిన్న యీలఁ దీసి గట్టిగా నీలఁ గొట్టెను. వెంటనే దూరమునుండి దీనికి ప్రత్యుత్తరముగా మఱియొక యీల వినఁబడెను. మొకాళ్లంత సేవటి కట్టి భీమాకృతిగల మఱికొందఱచ్చటికి వచ్చిరి. వారిలో నొకఁడు ముందునకు వచ్చి గుఱ్ఱముకళ్ళెము పట్టుకొనెను. గుఱ్ఱము తన గంతులువేసి యెగురుట కారంభించెను.

తార యాత్మస్థైర్యముతోఁ గీచుమని 'దూరముగా నిలువుము. నీ మొఖముచూచి నా గుఱ్ఱ మెగిరి గంతువేయఁగలదు. ఇంకను గొంచెమైతే నన్ని కొండమీఁద నుండి పడవేయఁగలద' ని కేకలు పెట్టఁదొడంగెను.

మఱు నిమిషము తారయొక్క హృదయములో భయము తాండవమాడ జొచ్చెను. ఆ వచ్చిన దొంగలలో నొక్కని కంఠస్వరము విన్నతోడనే తారయొక్క యాశా సాహసము లన్నియు నెగిరి

పోయెను. భయముచేత నామెయొక్క రక్తము నీరయి పోయెను. వాఁడు వికటహాసము చేసి యొక్కసారి కలఁచినట్లు కేకలు పెట్టెను. 'సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు గతితప్పినఁ దప్పవచ్చును గాని నా మాట కాకపోదు. నామాట నిజము. ఒరే ఇది తారకారత్నమురా!'

వెంటనే యింకొకఁడు 'అట్లయితే తార మునపటివాని గుఱ్ఱము మీఁద నెక్కి వచ్చినదికో—భలే, భలే, మన యదృష్టము. గుఱ్ఱము చాల ఖరీదు చేయును. ఎన్నాళ్ళనుండియో నా కీగుఱ్ఱముమీఁద కన్నున్నది.' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

ఎట్టిత్రోవలోఁ జిక్కుకొన్నదో వెంటనే తార కర్థ మాయెను. 'తండ్రి మాట నవహేళనఁ జేసి ఈదుష్టమార్గమున నేఁదుకు వచ్చితిని! మంచిమార్గమున వచ్చిన నీ విపత్తుఘటింపదు కదా!' యని యామె తలపోయ దొడంగెను.

తార యీవిషమ భయానకదస్యుదళ మధ్యమునఁ జిక్కుకొన్నది. స్త్రీ యని చెప్పి యవమానము చేయుటకీదుర్మార్గు లణుమాత్రమైన శంకింతురా? శంకింపరు. 'నేను రఘునాథుని లెక్కచేయు లేదు. వానిని జూచిన నాకు భయ మేమి?' యని వృద్ధుని యొద్ద ప్రగల్భములుకొట్టి వచ్చినదే! కాని యారఘునాథుని కంఠస్వరమును వినగా నిప్పుడెంతో భయమయ్యెడినే! ఒడలంతయు వడకుచున్నదే! ఇంకొకసమయమున రఘునాథుఁ డామెకుఁ గనఁబడిన నామె భయపడునా? రవ్వంతయు భయపడదు. కాని దస్యుదళమధ్యమున నున్న రఘునాథునిఁ జూచిన నామెప్రాణ మెగిరి పోవుచున్నది. ఆమె తన ప్రాణము కొఱకు భయపడుచున్నదా? లేదు. తా ననేకసారులు నిర్లక్ష్యముగాఁ ద్రోసివచ్చిన రఘునాథుని చేతిలో—అనేకసారులు తనను భార్యగా సంపాదించుటకుఁ బ్రాణమునైనఁ బోగొట్టుకొనుటకు సిద్ధమైన రఘునాథునిచేతిలో నిటువంటినిస్సహాయావస్థయందుఁ జిక్కిన

యెడలఁ దనతోఁ గ్రిక్కిరిసియుండు కల్లువో యని యామె మనస్సులో భీమగాంక్షలఁ దలంచెను.

ఒక్కొక్క మాత్ర [illegible] యాలోచన లామె యాలోచించెను. పిమ్మట బలాత్కారముగ [illegible] జీవింపఁ దొడఁగెను. ప్రాణములుపోయినఁ బోవుఁగాని వారికి దక్కకుండ నాత్మసమర్పణ చేయుటవట్టిది. ఒక్కసారి గుఱ్ఱమున కావేశము తెప్పించి పరుగెత్తింపఁ గలిగిన నామెను బట్టుకొనఁగలవా రెవ్వరని యామె తలంచెను.

అటులైన నిస్సందేహముగా నామె సకలాపదలనుండి తప్పించుకొని పాఱిపోఁగలదు — కాని యామె గుఱ్ఱము కదలుటకుఁ బెద్దయంత రాయి యొక్కటియున్నది - ఇద్దఱు మనుష్యులు దానియొక వైపునను గళ్ళెమును బట్టుకొని యున్నారు. అంతట తార కొంతగాంభీర్యమును దెచ్చుకొని 'దూరముగా నిలువుఁడు. నన్ను వెళ్ళనిండు నాకుఁ జాలపని యున్నది-నన్నుఁ బోనిండు—'

దొంగలలో నొకఁడు వికవికనవ్వు నవ్వి గుఱ్ఱపు కళ్ళెమును మఱింత బిగువుగాఁ బట్టుకొనెను; ఇట్లు కేకలు వేసెను - "ఎవ్వతెవీవు, గుఱ్ఱముమీఁద? ఒకమాటు గుఱ్ఱముమీఁదనుండిదిగు - నీమొఖము కొంచెము చూచెదను. తరువాత వెళ్ళవచ్చునులే. నీ దేహముఁజూచినఁ గోమలము, సాహసము చూచిన మోటు. ఈగుఱ్ఱమునకు బదులు నెమ్మదిగా వెళ్లేగుఱ్ఱము నిచ్చెదను."

విపత్తులోఁ జిక్కుకొనియుఁ దార యధైర్యము పొందలేదు. అప్పటికింకను బలాయనమార్గము నన్వేషించుచున్నది. గుఱ్ఱపుకళ్ళెము పట్టుకున్న వారలు మాటలసందడిని బరధ్యానముగా నుండఁ జూచియొక్క మాఱు పరుగెత్తుట కవకాశమును బొందుట కీమాటల నాడెను. "మీగుఱ్ఱ మేదీ చూపించండి. ఈగుఱ్ఱముకంటె మంచిగుఱ్ఱమైనచో మార్చుకొందును."

కళ్ళెముపట్టుకొన్న వాళ్ళలో నొకఁడు నవ్వి "వాః! బీబీజాన్! నీవు చూచిన మహాబహద్దర్ గా నున్నావే! యింక నీ పాట్లే మాట లాడకు."

దొంగలను మోసము చేయుట సాధ్యము కాదని యామె మరల మరల యోచించెను. వారి నేవిధముగాఁ దప్పించుకొనుటకు నామె కుపాయము తోఁచలేదు. విషమ సందిగ్ధావస్థయందుఁ బడి యామె యొకసారి పూర్తిగ నిరాశయై యిట్లు చింతించెను. 'అయ్యో! యీదొంగలకు స్నేహము లేదు, మమత లేదు. నిర్దయులు, దుష్టులు. ఈ దొంగలచేతులలోఁ బ్రాణములు గోలుపోవుటకంటె వేఱుపాయము లేదు. అయిన నాత్మరక్షణకుఁ బ్రయత్నము చేయవలెను. అట్టి ప్రయత్నమునఁ బ్రాణము పోయినను మేలే." కావున నింకొక యుపాయము లేనియెడల నామహాదుర్వ్యవసాయకు లగుఁ దస్కరులనుండి తప్పించుకొనుట కామె యెటువంటి యసమానసాహస కృత్యమైనఁ జేయుటకు సంసిద్ధమై యున్నది.

హఠాత్తుగ నారాజపుత్త్రి కుమారనామాశ్వము యొక్క పృష్ఠభాగమునఁ గొరడాతో తీవ్రముగనొక్క దెబ్బ గొట్టెను. ఈస్వల్పకాలములో గుఱ్ఱమున్ను కొంచెము శాంతిఁబొందెను. అదికూడ నిచ్చిన యావదను గ్రహించెను. ఆరోహకురాలు దెబ్బకొట్టి యుత్సాహము చేసినతోడనే యశ్వ మొక్కఁగుమునకు నెగసి తటిల్లతవలెఁ బర్వతమార్గమునఁ బరువెత్తెను. కళ్ళెమును బట్టుకొనిన యిద్దఱు నాహఠాత్తుగ వచ్చినవేగము నాపఁజాలక నేల మీఁద నడ్డముగాఁ బడి దొర్లనారంభించిరి.

అశ్వము నధికతర ప్రోత్సాహము చేయుటకు రెండు మూఁడు సారులు చబుకుతోఁ గొట్టి 'చల్- చల్- కుమారా బాణ వేగముతో, చల్ - చల్,' అనుచుండెను. విషమవిపత్తు నర్థముచేసికొనినట్లుగా నే

యశ్వము శరవేగముతోఁ బరువెత్తెను. బాల్యకాలము నుండియుఁ దార గుఱ్ఱము నెక్కి సంచరించుచున్నను వేగముగాఁ బరుగెత్తింపఁ దలచుకొన్నప్పుడీ కుమారాశ్వము నీ విధముగా నద్దీపనంబు చేయుచుండెడిది. ఆ చిరపరిచిత సంభాషణము నశ్వము విన్నదై గ్రహించుకొని విద్యుత్ప్రమానంబుగాఁ బరుగెత్త నారంభించెను. చుట్టుప్రక్కల నున్న దొంగలందఱును స్తంభితులై నివ్వెఱపాటునఁ జూచుచుండిరి. 'చల్-చల్ కుమార్' అని తార ముహూర్తకాలములో బహుదూరముపోయెను.

రాత్రి నిస్తబ్ధమును బ్రద్దలుకొట్టి పిస్తోళ్ళయొక్క గుండ్లు మ్రోగెను. తారయొక్క చెవులసందుండి రివ్వురివ్వున నవి యెగిరి పోయెను. దొంగలు వెనుక తరుముకొనివచ్చి గుఱ్ఱమునకు గురి పెట్టి కొట్టుచున్నారని తార తలంచెను. అవి తనకుఁగూడ తగులు నను భయముచేత నామె గుఱ్ఱముమీఁదనే వంగి దాని మెడ గట్టిగ బట్టుకొని దానిని మఱింత యుత్తేజనము చేయ నారంభించెను. ఈప్రకారముగా నింకను బది పండ్రెండు నిమిషములు పరువెత్తిన యెడలఁ దారి నిర్విఘ్నముగా దొంగల గుంపునుండి తప్పించుకొని పారిపోయిన లాభము కనఁబడెడిదే. కాని విధాత విరోధి యయ్యెను! పరిత్రాణ మెక్కడ!

౩

దస్యుహస్తములలో

పర్వతమార్గము లన్నియు మనతారాబాయికి పూర్తిగఁదెలియును. కాని విపత్తులలోఁబడి దిగ్విజ్ఞానశూన్య యయ్యెను. సమస్తము నామెకుఁ గ్రొత్తగాఁ గనఁబడెను. అన్నియును దెలియనట్లుగానే కన్పించెను. ఇంక నొకనిముసముననైన లాలసహాదునుండి వెడలిపోవు

మార్గమునఁ స్పష్టముగా నామె దర్శించఁగలిగి యుండెనిదే. కాని సుకుమారిమనస్సు యుకు నామె భీషణాదస్యుకోశహస్తములనుండి తప్పించుకొనుటకుఁ బ్రాణాపాయకరంబగునంతఁ బ్రయత్నమున నున్నది. గుఱ్ఱముమీఁద సవారీ చేయుచున్న నామెదేహము గడగడ వడకి పోవుచున్నది. మనస్సుయొక్క యుద్వేగ మేమాత్రమును దగ్గలేదు. బుద్ధింద్రియములను సరిగా నడిపించుశక్తి యింకను రాలేదు. అక్కడ నిలిచి యేమార్గము సరియైన దని విచారించుటకుఁ దగినంత అవకాశము లేదు. వెనుకనుండి మహోన్మత్తు లగు దొంగలు తఱుముకొని వచ్చుచున్నారు. ఇట్టిసమయములో నబల యొక్క జ్ఞానముకూడ యుక్తాయుక్త విచారణ చేయుట కెక్కడ నవకాశము గలదు? ఆమెకుఁ దోఁచినట్లు గుఱ్ఱము యొక్క కళ్లెము నొకవైపునకు లాగెను. గుఱ్ఱమును బూర్వమువలెనే వేగముగా నొకవైపునకుఁ దిరిగి యాత్ర పట్టుకొని పరుగెత్తెను. త్రోవకనుగొనుటలో నామె పొరపాటు పడెను. కొంచెము దూరమట్లు వెళ్ళినపిమ్మట నామె తప్పుత్రోవను వచ్చినట్లు తెలిసికొనెను. ఇఁక ముందు వెడలుటకు దారిలేదు. ఆదారి యక్కడ నాగి పోయెను. ఎదుట నొక్కపెద్ద యగాధమైన కందర యుండెను. గుఱ్ఱము దానిమీఁదకు దూకినదా, నాలు గైదడుగులు ముందుకు వెళ్ళినదా వేయిసిలువులలోతున గుఱ్ఱమును సవారును తల్లక్రిందులుగాఁ బడిపోయెదరు; నుగ్గు నుగ్గై పోయెదరు. వెనుక పదధ్వని విని మృగమును వెంబడించి పెద్దపులి వచ్చునట్లు దొంగలు తరుముకొని వచ్చుచున్నారేమోయని యామె మనసంకోచము. ముందుచూడఁబోయిన భయానక కందరము. ఆమెకు నెట్లు బోవుటకును దోఁచలేదు. ఈవిషమ సమస్యయందుఁ గర్తవ్య మేమో యామె స్థిరపఱచుకొన లేక పోయెను. కొంతసేపటికి వచ్చిన త్రోవనే వెనుకకు మరలుట యుక్తమని స్థిరపరచుకొనెను. ఘోరామావాస్యాంధకారమున నొక్కతె

మెఱుపుతీగవలె నామె మనోకాశమున నొక్క యాశాజ్యోతి కాన్పించెను. దొంగలు వచ్చి తనను గలిసికొనుటకుఁ బూర్వమే వెనుకకు మరలి సరియైన మార్గమును కనిపెట్టి పోఁగలనని యామె తలఁచెను. ఆనిర్భీకరసపుత్రినారీమణి యాశాన్వితచిత్తయై వెనుకకు మరలి పోవ నారంభించెను. కాని యాయాశ యెండమావుల చంద మాయెను. పదిబారలు వచ్చునప్పటికి ఆదొంగల పిశాచావతారము లప్పుడయుఁ ద్రోవకడ్డము వచ్చి నిలువఁబడెను.

రఘునాథుఁ డొక్క యుఱుపఱచి "తారా! ఇఁకనైన గుఱ్ఱమునాపెదవా?" యనెను. రఘునాథుని కంఠస్వరమును విని తెలిసికొని మంత్రముగ్ధయైన తెరంగునఁ దారతనగుఱ్ఱపు వేగమును నిలుపు చేసెను. పారిపోవుటకు యావదాశయు నిర్మూల మయ్యెను. రఘునాథునిఁ జూచినంతనే తారగుండె జల్లుమనియెను; తటతట కొట్టుకొనెను. భయముచే సర్వాంగములను వశము దప్పిపోయెను. క్షణకాలములో నశస్త్రులై దస్యులందఱు నామెను జుట్టుముట్టడించిరి. తాను వేటాడిన మృగ మొకసారి తప్పించుకొనిపోయి మరల దొరికినప్పుడు వేటకాడు సంతసించునట్లు కుత్సితముఖంబులతో వారం దఱు నానందింపఁ దొడంగిరి. ఒకసారి ఆడుదానిచేతిలోఁ బరాజితులై నందున నాదొంగ లీసారి మొదటినుండియు జాగ్రత్తగా నుండిరి. తారను జడిపించుటకుఁ గాను వారలు తమ పిస్తోళ్ళనామె వక్షస్థల మునకు బారుపెట్టి పట్టుకొని యుండిరి. అసహాయబాలిక యీప్రకా రము భయ పెట్టుచు మీఁదకు వచ్చుచున్న దుర్మార్గులను జూచి భయ లజ్జాన్విత యాయెనా? లేదు.

రఘునాథుఁడు పిశాచపునవ్వు నవ్వి కర్కశకంఠముతో "సరే నామైనాగోరింక! బాగుఁబాఱిపోయినదే? యీమాటు పాఱి పోకుండగాఁ బట్టుకొనియెదలే? తారాసుందరీ! ఇఁక నొక్కసారి భయ

యుంచి గుఱ్ఱము డిగి మమ్మును జూడు!" మనెను. రఘునాథుని యాపికట హాస్యమును నాదృథసంభాషణమును విన్నంత దార యడలి పోయెను. అంతట దొంగలనాయకుని యాజ్ఞప్రకార మిద్దఱు దొంగలు విశేష వాదానువాదములు చేయుచు గుఱ్ఱము యొక్క ముఖముమీఁద జూలును పట్టుకొనిరి. పాపము దిక్కులేని యాతార యిఁక గుఱ్ఱమును పగెత్తించు నాశపట్టిదే యని స్థిరారణ చేసికొనెను. దన్యు లనిమిష నేత్రములతో నామె యంగసంచాలన మును జూచుచుండెరి. ఆమెయొక్క జీవనము యీనరహంతకులగు మహాపాపుల యధీనమైనది. కాని యామె ప్రాణము పోవునని భయపడలేదు. ఆమె కొక్కటియే చింత. రఘునాథుడు ఈయవసర మునఁ తన పాపప్రవృత్తియందు చరితార్థుఁడు కావలెనని ప్రయత్నము చేయునేమో, ఆమెచే నెంతో ప్రయత్నముమీఁద రక్షింపఁబడిన కౌమార్యరత్న మీపాపాచారుఁడైన దుర్మార్గునిచే జిక్కి కళంకితమగు నేమో యను భీతి యామెమనస్సునఁ దోచినతోడనే యామె చేయి పిస్తోలుమీఁద కరిగెను. 'తత్క్షణము రఘునాథుసజంపివేసెదను. దొంగలు నేత్రవిహీనులయ్యెదరు. అంత వారెంత నిర్దయులైనను నన్ను బట్ట లేరు. మఱియే యత్యాచారము చేయుటకును సాహసింపలేరు.' అని యామె తలపోసెను.

తారాబాయి వీరరసపుత్రసంజాతమే గాని యామె హృద యము కోమలపదార్థరచితమై యున్నది. అందుచేతి నామె హృదయ మున నరహత్యవలని పాపభయము తబ్బిబ్బులాడెను. రక్తపాత మను మాటయేమిమేలుకొని యొడలి నులికించెను. ఏమీ! యామె నరఘాతిని యగుటయా? శృంగార కుసుమమునందుఁ జీడపురుగు ప్రవేశించుటయా? సూర్యునియందుఁ గళంకముచేరుటయా? యిట్టిపాపకార్యమున కామె యొడి గట్టఁగలదా? ఈవిధముగా నామె

విశేర్కించెను. ఆ రమణీమణి యొక్క కోమల హృదయము మరింత కోమల మయ్యెను. మీనరయమనుచున్న వాడు పిశాచము వంటివాడు. వాడు దున్మత్తుడై నృత్యముచేయుచున్నాడు. వాని మనస్సునందింకొకరిని హత్యచేయుట యనంగా నే మాత్రమును చింత లేదు. అట్టి వానిని నరకజ్వాలల నొక్కమారుగా ద్రోయుటెట్లు? వాడే పాపము నకును దొరకొనకమునుపే పాపపుణ్యములకు ప్రతిఫలం బొసంగు యమరూపుండగు విధాత దర్శనం బొసంగి రక్షించునట్లు చేయుటెట్లు? ఈయాలోచన యామె కోమల హృదయమున నుదయయించ లేదు. రఘునాథుడు తనను సర్వనాశము చేయుట కొక విళమత్సుకుడైనను రఘునాథునియొక్క పాపజీవనమును బరిసమాప్తి నొందించు శక్తి యామెచేతులం దున్నను, అప్పటి కైనను రాజపుత్రికుమారి సరిఘాతిసి యుగుటకు సాహసింపలేను. 'వానిని దేవుడే శిక్షించును గాక! జీవహత్య స్త్రీయొక్క కార్యము కా' దని యోచించి యే కర్తవ్యము నెఱుంగక కట్టబొమ్మవలె గుట్టపై నామె కూర్చుండియుండెను.

రఘునాథుడు "రా తారా! నేను నిన్నుఁ జేయి పట్టుకుని గుట్టమీఁదనుండి దింపనా" అని తారయొక్క చేయి పట్టుకొనుటకుఁ దనచేయి చాచెను.

కొంచె మడలించి తార మరల ధైర్యము తెచ్చుకొని యిట్లు జబాబు చెప్పెను. 'రఘూ! నీవు నాపై నింత యత్యాచార మెందుకు చేసెదవు? చిన్నతనమునాటి సిధ జ్ఞాపకము చేసికొని నాపై దయయుంచుము. నేఁడు నన్ను వదలిపెట్టుము. నేను జాల యాపదలో నున్నాను. ఒకచోటకు వెళ్ళవలసి యున్నాను."

రఘు:—తారా ఏమి! తెలివితక్కువదానివలె మాటలాడుచున్నావు? నేను నీమాట మరువలేదు. ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను విను. బుద్ధిమంతురాలవలెఁ జెప్పినవనిఁ జేయుము. నా మాట

వినిన నీకేయనిష్టమును సంభవింపదు. ఎవ్వరును నీ సిగవువ్వైన ముట్టరు.

తార కేయుపాయమును యోచనచేసెను. "రఘునింహా! నీవు నన్నీ శ్రీఘ్రముగ నేలం దొంగర పెట్టవు! నీకు నాగుఱ్ఱము కావలసి యున్న నాతోడ రమ్ము. నా తండ్రి చావునకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు. ఆలస్యమైన నే నాయనను బ్రతికియుండఁగాఁ జూడలేను." అని యామె పలికెను.

ఈ మాట విని రఘునాధుఁడు మిక్కిలి సంతోషించెను. అతఁడు స్పష్టముగా "నేమి? యేమి? మీ నాయన చచ్చిపోవుచున్నాఁడా? చచ్చి......" ●

మాటకడ్డమువచ్చి తార. 'ఔను, ఆయన చావునకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు చావునకుముందు నొకసారి నన్నుఁ జూడఁగోరుచున్నాఁడు. అందుచేత నే నాయనను జూచుటకు నచ్చుటకై దొంగర తొందరగా వెళ్ళుచున్నాను. మధ్యత్రోవలో నీవును ననుచరులును నన్నడ్డగించుచున్నారు. నా గుఱ్ఱమును దీసికొనుటయే మీ యభిప్రాయమైన యెడల గుఱ్ఱమును దీసికొని నన్ను వదలిపెట్టుఁడు. నా తండ్రియొక్క యంత్యకాలములో నన్నుఁ జూడనిండు ' అనెను.

రఘు——తారా, నీ కింత తెలియదేమి! కేవలము నీ గుఱ్ఱముతో నాకు సంతుష్టి యగునా? నీ గుఱ్ఱము మాత్రమేనా నాకుఁ గావలసినది! నీవుకూడ గావలెను.

తార——మంచిది. అటులైతే నేఁటికి నన్ను వదలిపెట్టుఁడు. రేవు మీ యిష్టమేదో యా ప్రకారము చేయుఁడు.

రఘునాధుఁడు పకపకన నవ్వి, ' ఈ రోజు నిన్ను వదలి పెట్టిన నీవు మగల మాకు దొరకుదువా? ఇఁక డంబంపుమాటలు వదలిపెట్టి గుఱ్ఱముమీఁదనుండి పెద్దమనిషిలాగున క్రిందకు దిగుము. నిన్నింకను

నమ్ముదునా నేను !'

తారరాయొక్క మాట మొగలంటఁ దెగిపోయెను. రఘునాథుఁడు మాటలతోఁ బడువాఁడుగాఁడు. భయపెట్టి వానిని వశపఱచుకొనుట కవలే వీలులేదు. వాఁడు పరువు మర్యాదలు విచారించువాఁడుగాఁడు. శిష్టాచారమును గౌరవించువాఁడు కాఁడు. రాజనియమములకు లోఁబడువాఁడును గాఁడు. అరావలి పర్వతములమీఁద వాని రాజధాని. అచ్చట వాఁడు రాజు. అక్కడ పోలీసువారి యధికారము సాగుటలేదు. అనేక దినములనుండి కంపెనీవారీ దొంగల సంతతిని బట్టుకొని శిక్షించవలెనని ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. గాని స్వాధీనము కాలేదు. వార లెక్కడుండెదరో, ఏమి చేయుదురో, ఎట్లు జీవనము చేయుదురో, ఎవ్వరికిని దెలియదు. కాని వీర లందఱు కొండలమీఁద నివాస ముందురనియు భయంకరమైన పనులు చేయుదు రనియు లోకు లందఱును జెప్పుకొందురు. అందుచేత సాధ్యమైనంతవఱకు నా మార్గమున నెవ్వరును బోరు. పర్వతమునకు రెండువైపులను బెద్ద పెద్ద గ్రామము లున్నవి. వ్యవసాయ వాణిజ్యములకొఱ కనేకులు పెద్ద గుంపులుగాఁ గూడి యీ పర్వతమార్గమున వచ్చెదరు. ఇంకొక మార్గమున వెడలినవారికిఁ జాల వ్యయమగును. లాభ ముండదు. ఎవరైన వర్తకులు రావలసివచ్చిన నిరువదిమందివఱకు సంగరక్షకులను గాని పోలీసుభటులనుగాని తీసికొని తగిన రక్షణసాధన సామగ్రులతో వచ్చెదరు. అప్పుడుగూడ సాధ్యమైనంతవఱకుఁ బగలే ప్రయాణము చేయుదురు. ఇట్టివారినిఁగూడ నిదానవ సమానులగు దొంగలు చావఁగొట్టి పర్వతకందరములలోఁ బారవేసినట్లుగాఁ బ్రజలు చెప్పుకొందురు. కాని యీ హత్యల నెవ్వరు చేసిరో చేసినవా రెచ్చట నుందురో యెక్కడనుండి వచ్చి ముట్టడింతురో యెన్ని విధములఁ

ప్రయత్నము చేసిన నెవ్వరును దెలిసికొనఁజాలక పోయిరి. వారి నోడింపలేకపోయిరి. ఈ దొంగలను బట్టుకొనుటకు సమర్థులగు పోలీసు ఉద్యోగస్థు లెన్నిసారులో బయలుదేరిరి. అంతయును గార్యవిఫలత నొందిరి. కొంతమంది ప్రాణములే గోలుపోయిరి. తిరిగి రాలేదు.

రఘునాథుఁడు గుఱ్ఱముమీఁదనుండి తారనుదించుటకుఁ జేయి చాచెను. గుఱ్ఱము బెదిరి గంతులు వేయ నారంభించెను. అంతట నల్లురైదుగురు కలసి గుఱ్ఱము కదలకుండ నుండుటకుఁ గళ్ళెమును లగాములను బట్టుకొనిరి. రఘునాథుఁడు తారను గుఱ్ఱముమీఁదనుండి దింపెను. దొంగలు గుఱ్ఱమును బట్టుకొని నడిపించుకొనుచు వెడలి పోయిరి. గుఱ్ఱమును శాంతిపఱచుటకు నియుక్తులైన నల్లురైదుగురు దొంగలలో నొకఁడు తార గుఱ్ఱమునుండి దిగక పూర్వమే యామె దగ్గఱ కెందుకో వచ్చినట్లు వచ్చి యామెకు నెమ్మదిగా, 'నీ కేమియు భయములేదు. నేను నిన్ను రక్షించెదను. నీవు నిర్భయముగా నుండు'మని యితరులకు వినబడకుండఁ జెప్పెను.

ఒక్క క్షణములో నీ మాటచెప్పి వాఁడు కొంచెము తొలఁగి దూరముగా నిలిచియుండెను. ఈ మాట లామెకు విశ్వసింపఁ దగిన మాటలుగా లేవు. కాని యీ మాటలు వినగా నామె మనస్సులో నొక్క యపూర్వమగు నాశ యుదయించెను. దొంగలలో నొక్కఁడు 'భయములేదు—నేను రక్షణ చేసెదను. నీవు నిర్భయముగా నుండు'మని పల్కెనే, యట్టివాఁడు సామాన్యుఁడుగా నుండఁడనోపుఁ దని తార మనస్సున దృఢముగా నమ్మెను. వాని వేషభాషలు చూడినఁ దక్కిన దొంగలవలెనే యుండెను కాని చెవి దగ్గఱకు వచ్చి చెప్పిన మాటలు మాత్రము దొంగల మాటలవలె లేవు. ఆ కంఠస్వరము చాల మాధుర్యముతో నిండి యుండెను. అందుచేత వాఁ డెవ్వఁడో పరోపకార ప్రకృతిగలవాఁడని యామె తలంచెను. అందుచేతనే యామె

హృదయములో నాశ తిరిగి సంచారముచేయ నారంభించెను. ఈమానిసి యెవ్వరో దొంగలలోనివాఁడు గాఁడు. మాఱువేసములో నెవ్వరో మహాపురుషుఁడు స్వకార్యనిర్వహణార్థము దొంగలలోఁ గలిసి యున్నాఁడని యామె గ్రహించెను. తన నాశ్వాసించుటకా దొంగ యుపయోగించిన స్వర మామానిసియొక్క సహజస్వర మనియు దొంగలలోఁ గలిసి పనిచేయునప్పు డుపయోగించిన స్వరము వారి సందేహమును బాఱఁ దోలుట కుపయోగించిన మాఱుస్వర మనియు నామె భావించెను. అప్పుడు తార తనను రక్షించుట కెవ్వరో యొకరు దొంగలలోనే యున్నాఁడనియు సమయము వచ్చినప్పుడు తనను రక్షింపఁగల డనియు నామె మనస్సులో స్థిరము చేసికొనెను.

౪

ఇతఁ డెవరు? అతఁ డేమో!

ఇచ్చట తారయొక్క జాలికరమగు మాటలు విని రఘునాథుఁడు కొంచెము మనస్సుమెత్తపడి 'మీనాయన చావునకు సిద్ధముగా నున్న నీవు పోయి యచ్చటేమి చేయఁగలవు ?' అని పలికెను.

తార మనస్సున నెంతయో వ్యథ నొంది 'ఓః—రఘునాథా! నీ హృదయమెంతకఠినము. నీవు మానిసివా పిశాచమవా! నన్నీరోజుకు వదలిపెట్టుమని నిన్ను దీనముగా వేడుకొనుచున్నాను. నీకు నమ్మకము లేనియెడల నాతోఁ రమ్ము. మా నాయన చనిపోవు నంతవఱకు నన్ను నిర్బంధింపకుండ నుంచువేని నీవేమిచెప్పిన నది చేయుటకు నేను ప్రతిజ్ఞ పట్టుచున్నాను.'

రఘు—తారా! నేను నిన్ను నమ్మఁజాలను. నిన్నుఁ జిన్ననాటి నుండియుఁ జూచుచున్నాను. నిన్ను నే నెఱుఁగనా? మీ నాయన నిన్ను

నాకిచ్చి పెండ్లి చేసినయెడల నేను దొంగలగుంపులోఁ జేరుదునా? మన మిద్దఱమును సుఖముగా స్వచ్ఛందముగా గృహస్థులమై యుండెడి వారము గామా? నీవు నన్నుఁ జేపట్టక పోవుటచేతనే నాకీ దుర్దశ. నీవు నాకు పత్నివైయె యున్నయెడల నేనీ పాపప్రవృత్తియందుఁ బ్రవేశింతునా? నీ మూలముననే నాకీ సర్వనాశము సంభవించినది. అది నీ కెందుకుఁ దెలియదు. తారా? పూర్వము నే నేపాపమెఱుఁగనప్పుడే నీవు నన్నుఁ దిరస్కరించినావు. ఈ పాపావస్థలో నన్ను నీవు ప్రేమించి వరింతువా? నాకు నమ్మకము లేదు.

జాలికరమైనయవస్థలో నున్నతార కరుణామయ మగుకంఠముతో నిట్టు లనియె. 'ఈరోజున నన్నెట్టులైన నమ్మి విడిచిపెట్టుము.'

పై మాట లింకను జెప్పుచుండఁగనే యడ్డమువచ్చి రఘునాథుఁడు విరక్తభావముతో 'నీ వాడుదానవు! ఆడుదానిమాట లెవరు నమ్మఁగలరు?' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

తార కప్పుడు తన భయానకావస్థ యేమో యనుభవములోనికి వచ్చెను. ఆమె ధైర్య మంతర్హిత మయ్యెను; సాహసము పలాయన మయ్యెను. అనేకవిధముల నామె బ్రతిమాలుకొనెను, విన్నవించుకొనెను. వాని పాషాణహృదయము కరుఁగలేదు. రఘునాథుఁడు చివర కిట్లు చెప్పెను. 'తారా! నిన్ను విడిచి పెట్టుట యసంభవము. ఎంత మాత్రమును వీలులేదు. నా కింక ననేక కార్యము లున్నవి. నీతో నేను విశేషముగా మాట లాడుట కిప్పుడు కాలము చాలదు. నే నిప్పుడేమి చెప్పిన నద్దాని వినుము. పిమ్మట నీవిషయమై యేమి చేసిన మంచిదో యది చేయఁగలను.'

వే ఱుపాయము లేక తార రఘునాథుని వెంటనరిగెను. కొంత దూర మరుగు నప్పటికి నక్కడ కొంతమంది దొంగ లొకమంట వేసికొని చుట్టును గూర్చుండి నవ్వులు కేరింతలు కొట్టుకొను చుండిరి. అప్పటికి

రఘునాథుఁడు తారను దీసికొని వెళ్ళెను. తారతో 'భయములేదు. నేను రక్షించెద' నని చెప్పిన మనుష్యుని నామె కనిపెట్టిచూచు చుండెను. వాఁ డెవరో బాగుగా గ్రహించుటకుఁ దారకుఁ దగినంత సావకాశము లేకపోయెను. కాని వాఁడు తలకు నెఱ్ఱని పాగా జుట్టుకొని యున్నాఁడు. తక్కినదొంగలలో నెవ్వరును నట్టిపాగాను చుట్టుకొని యుండలేదు. ఇతనికిని దక్కినదొంగ లందఱివలెనే బుగ్గమీసములును భయంకర మైనయాకార ముండెను. కన్నులయం దపూర్వమైన ప్రకాశ ముండెను. ఈప్రకాశ మాతని సాహసమును విచక్షణ శక్తినిఁ దెలియఁ జేయు చుండెను. తార యాతనిఁ జూచి 'ఇతఁడు నిశ్చయముగా మాఱు వేసముతో నున్నాఁడు. నా యనుమానము నిజము కావచ్చున'ని భావించెను.

సరిగా నదేసమయమున దూరమున నెవ్వరో గట్టిగా నీలఁ గొట్టిరి. రఘునాథుఁ డులికిపడి యాదిక్కు జూచి 'అక్క డెవ్వర' ని కేక వేసెను.

దొంగ లందఱు నాదిక్కునకై చూచిరి. ఒకఁడు 'ఈరాత్రి యెవ రును వచ్చెద రని మన మనుకొనలేదే' అనెను.

రఘు—: ఎవరైనా దాగుకొని యున్నారేమో యొకరు వెళ్ళి చూడుడు.

సంగతి సందర్భము బాగుగ నున్నట్లు తోఁచదు.

తక్షణమే యొకఁడు చీఁకటిలో బారు పెట్టి యొకగుండు వదలి యాధ్వని యైన దిక్కు బయలు దేరివెళ్ళెను. దొంగ లందఱును బిస్తోళ్ళా వైపు బారుపెట్టియుండిరి. చూచుటకు వెడలిన మానిసి కొంచెము సేపటికి మఱియొక మనుష్యుని వెంటఁ బెట్టుకొని తిరిగి వచ్చెను. దొంగ లందఱును వారినిఁ జూచి పిస్తోళ్ళను దింపివేసిరి.

రఘు:— అరే ఎవరు? నీవేనా? ఎక్కడకు వెళ్ళివచ్చితివి?

ఆగంతుకుఁడు— (మంటదగ్గఱకు వచ్చి కూర్చుండి) యామాట తిరు

వార్త చెప్పెదను. ముందొక గొప్పవార్త యున్నది వింటిరా?

రఘు:—ఏమిటీ? త్రోవలో నెవరినైనఁ జూచితివా? నీవు చీఁకటిలో నాకుకదలితే గాభరా పడుదువు. ఆఁ, చెప్పు. ఇదైన దైన వచ్చుచుంటే చూచా వనుకొంటాను.

ఆగం:—లేదు. మీ రెవరినైన జూచిరా?

రఘు:—లేదు.

ఆగం:—ఈరోజు చాల గొప్పవార్తఁ దీసికొని వచ్చినాను. చాలఁ గష్టముమీఁద గనుఁగొన్నాను.

రఘు:—బూందీగ్రామవాసులు నన్నుఁ బట్టుకొని యిచ్చుటకుఁ జాలఁ గష్టపడుచున్నారు. ఇదేనా మాట?

ఆగం:—కాదు కాదు. అంతకంటె గొప్ప వృత్తాంతము.

రఘు:—మంచిదా వార్త చెడ్డదా?

ఆగం:—మంచిదీ కావచ్చును—చెడ్డదీ కావచ్చును. కాని స్థితిగతులు బాగుగ నుండలేదు.

రఘు:—ఏమిటో చెప్పరాదు. ఇంత యుపోద్ఘాత మెందుకు?

ఆగం:—ఈసారి గోవిందరాయమల్లుఁడు మనవెంట నంటి వచ్చుచున్నాఁడు. సర్కారువారు మనలను బట్టుకొనుటకు నియోగించి చివరప్రయత్నము చేయుచున్నారు. వాఁడు మిగుల టక్కరిముండాకొడుకని యుంటారు.

ఆగంతకుని మాట వినుటకు దొంగలందఱును దగ్గఱ దగ్గఱగాఁ జేరుకొనిరి. వాఁడెంత సేపటికిని సంగతి బయటఁబెట్టక యాలస్యము చేసినందున నోపిక పట్టలేక వారలాగ్రహమును జూపించుచుండిరి. కాని ప్రసిద్ధి వహించిన గోవిందరాయమల్లుని పేరు వినఁగానే వారి ముఖములు వెలవెలఁ బోయెను. భయముచేత వారి ప్రాణములు చెదరి పోయెను. అందఱిగుండెలును దటతటఁ గొట్టుకొన సాగెను.

ఈ సమయమునఁ దన నాశ్వాసించిన మొజ్జతలపాగా మను ష్యునిఁ దారాబాయి పరీక్షగాఁ జూచెను. అతని ముఖమునందలి భావము హఠాత్తుగా మారిపోయెను. అంతటు నీ విధముగా భయము నొందుటఁజూచి రఘునాధుఁడు తన కటిప్రదేశమునుండి బాకు నొక్క దానిని దీసి గట్టిగ భూమిలోని కొక్కపోటు పొడిచెను.

పిమ్మట మహాదంభముతో వాఁడు భుజాస్ఫాలనముచేసి యిట్లు కేకలు వేసెను. 'ఒరే చూడఁడిరా? రాయమల్లు సాహెబే నన్ను బట్ట వచ్చినట్లయితే వానిగుండెలో నీ విధముగా బొడిచెదను. నలుగురు పోలీసువాండ్ర నొక్కదెబ్బలోఁగొట్టి కొండక్రింద గోతులలోనికిఁ బాఱవేసితిని. ఏమి! గోవిందరాయమల్లునకి నన్నుఁ బట్టడము తేలి కనుకున్నాఁడా యేమి! రాయమల్లునకిఁ జావుదగ్గఱకు వచ్చుచున్న దేమో నన్నుఁ బట్టడను నకు వచ్చుచున్నాఁడు.' తార పూడను దన దృష్టిని మొజ్జతలపాగావానిపైననే స్థిరముగా నుంచెను. ఈమాటలు రఘునాధుఁడు పల్కుచున్నపుడు వానికండ్ల యందొక్క యపూర్వ జ్యోతి ప్రకాశించుచుఁడెను. ముఖమునందును నొక్క యపూర్వ భావము సమావేశ మయ్యెను.

తారయొక్క మనస్సున నప్పుడొక నూతన యాలోచన యుద యించెను. "ఈతఁడెవరు? అనుప్రసిద్ధరాయమల్లుఁడీతఁడు కాదు గదా! రఘునాధుఁడు చంపి పాఱవేసెదనని ప్రగల్భములు గొట్టుచున్న నితఁ డెవరు? ఆతఁడేమో!'

౫

ఇదేమి? యాకాశవాణియా?

తారకుఁ గొంచెము మనస్సు స్వస్థ పడెను. ఆమెతో 'నీ కేమియు భయము లేదు. నేను నిన్ను రక్షించెద' నని చెప్పిన మాట లామె

హృదయయంత్రమునఁ బ్రతిఫలించుచుండును మాఱుమ్రోగుచుండెను సమయము వచ్చినప్పుడు రాయమల్లునకు తనను విడిపింపఁ గలఁడని యామె యనుకొనెను. తనను విడిపించుటతోఁ గాటు దొంగలగుంపు నంతను నాతఁడు నిర్మూలము చేయఁగలఁడు. ఈమాచిన సంగతులకు నన్నిటికి నామె కాశ్చర్యము కలుగుచుండెను. చావునకు సిద్ధముగా నున్నతండ్రిని వదలిపెట్టి పిత్రపితృజ్ఞానసూన్యయై కొండలమీఁద నెవ్వరికొఱకు వెదకుచుఁ బోవుచున్నదో యతఁడీవేషముతో దొంగల గుంపు మధ్యఁ గనఁబడి యున్నాఁడే! యిట్టిది జరుగు నని యామె కల నైనఁ దలంపలేదు. ఏదో ఘటనాచక్రము దిరుగుటవలన రఘునాథుని చేతిలో నీమె పడక పోయినయెడల రాయమల్ల సాహేబు నీమె యెంత వెదకినను గనఁబడక పోయెడివాఁడే. ఎంతవిచిత్రము! దురదృష్ట మనుకొనుచుండఁగా నందులోనుండి యదృష్ట ముద్భవించినది. ఈవిధముగాఁ దార మనస్సులో నెప్పుడు నాశపెట్టుకొనలేదు. భగవంతునిచేతి కాలచక్రంబులో నీ యభాగ్యురాలి యదృష్ట మిట్లుతిరిగి వచ్చునని యామె యెన్నఁడును దలంచలేదు.

తార యిట్లాత్మచింతయందు వ్యాకులయై యుండఁగా దొంగలు తమకుఁ దటస్థించిన విపత్తునందు మనస్సు స్థిమితము తప్పి కొట్టుకొను చుండిరి. ఎవ్వనిపేరు విన్నంతమాత్రమున దురాత్ములందఱు నాపాద మస్తకమును భయకంపితు లగుచుందురో, ఎవ్వాని భయముచేత రాజపుత్రస్థానములోని దొంగలలోఁ జాలమంది దేశము విడిచి పాఱి పోయిరో యట్టివాని పేరు విన్నంత రఘునాథుని దొంగలు మాత్ర మెందుకు భయపడరు? యిం దసంభవ మే మున్నది? యీ దొంగలు వారిలో వారిమాటలు జాగ్రత్తగ వినవలె నని తార మనస్సు స్థిరము చేసికొనెను.

ఆగం—రఘునాథసింహా! నీ వింత యాస్ఫాలనము చేసి యున్నావు.

దానిని బట్టి రాయమల్ల సాహేబు మనలను బట్టవచ్చినయెడల వాని నెయినా గొట్టిపోయినవు. వదలి పెట్టి వని నాయమ్మనము, వాఁడు బ్రతికి యున్నన్నాళ్ళు మనకు నావదే.

రఘు:—ఈ సమయమున నాయనుచరు లందఱును చెలి పోయి యున్నారు. అందఱును నొక్క చోట నుండెనా యింతయాలోచన యవసరము లేదు. ఇక్కడెవ్వరొక వరక మంది యున్నారు. రాయమల్లసాహేబొక్కఁడు వచ్చిన నేమియుఁ జేయలేఁడు."

గుంపులోనుండి యొకఁడు లేచి "ఏమియుఁ జెప్పుటకు వీలు లేదు. వాఁడి తెలివితేటలు చెప్పుటకు వీలులేదు. దయ్యమువలె నీచుట్టు ప్రక్కలే యెక్కడో యుండును. ఎవ్వరికిఁ గనఁబడఁడు. కాని యన్నియు వినుచు నుండును. వాఁడిపే రెత్తితే నాగుండె గుభుక్కు మనియుంటుంది."

రఘు:—ఎందుకురా ? నిన్నొకసారి జయిలుకుఁ బంపించినాఁడనియా! నాకుఁ దెలియును. వానిమాట తలఁచుకుంటే నీగుండె యదురుతుంది. నీవంటి పిరికిపంద లింకనల్లురు నాదళము నందుండిన నీ యరావళీపర్వతము వదలి యడవులకుఁ బారి పోవలసిన దే.

ఆగం:— సర్దార్—అయితే మీవంటివా రటువంటిమాట యన వలసినది కాదు. మీకు చెట్టుమీఁదకు గుఁడు వదలుతారు. భూమిమీఁద కత్తి ద్రచ్చుకొని పోడిచెదరు గాలితోఁ బోట్లాడు తారు. మీగుంపులోఁ గూర్చుని బొమ్మలు చరిచెదరు. కాని రాయమల్లసాహేబు మీపాలిటికి యముఁడు. ఆకథ మీకు జ్ఞప్తి యున్నదో లేదో. ఒకసారి వానిచేతిలోఁ బడి చావు తప్పి కన్నులొట్టవోయి బయుట బడిరి. జ్ఞాపకము వచ్చినదా?

రఘు:—[illegible] జక్కినాను. ఆనేక నాకర్మము నా[illegible] త్రి గిత్రి [illegible] పోయినది. అందుచేత నేను [illegible] చేసి [illegible]. ఇప్పుడు నాకగ్గి[illegible] నెల్ల [illegible] త్రి [illegible] సిద్ధ[illegible]. ఇప్పుడీ శోకనారి నాయొకటం [illegible] గో[illegible]—

మాతాత్త్ర [illegible] "శీఘ్రమే యొకటం [illegible] సిద్ధము[illegible]" అని [illegible] వి[illegible]

రఘునాథుడు డొంకకే[illegible] లేచి 'ఎవరురా యేమంటున్నవాడు? ఎవరురా యేమంటున్నవాడు?' అనెను.

ఎవ్వరును [illegible] బదులు చెప్పలేదు. [illegible] చాలకాలముం జల్లారి పోయినది. అందుచేత [illegible] స్పష్టముగ గనబడుటలేదు. రఘునాథుడు [illegible] నాలుగు దిక్కులు చూచెను. ఎవ్వరును బదులు మాట చెప్పలేదు.

అంతట [illegible] గో[illegible]న్మత్తుడై రఘునాథుడు "అటులైన నా దళములో నెవ్వడో [illegible] మిద్రోహి యున్నాడు. లేక పోతే రాయమల్లు గూఢచారు లెవ్వడో [illegible] తిరుగుచున్నాడు"

ఆగం:—చాల తెలుసు. ఈ మాటలక వదలి పెట్టుము. ఎవరో నీతో హాస్య[illegible] నీకుం గోపము తెప్పించుట [illegible] వచ్చును. నీవు [illegible] నెవ్వరు [illegible] కొనరు. ఇంకం జెప్పు[illegible] మేము? ఊరకే కోపము తెచ్చు[illegible] లాభ మేమున్నది? నిదానముగా విచారించి పని చేసుకొనుట మంచిది కాదా? రాయమల్లసాహేబును గూర్చి చేసే టంతవఱకు మనకు మోక్షం లేదు.

తార యెవరి[illegible] పరీక్షగాం జూచుచున్నదో యాతని వదలి యితరుల నెవ్వరిని విశేషకాలము చూచుటలేదు. ఆమె మనస్సులో

నాన్యక్తియే రాయమల్లసాహే [illegible] శ్రద్ధగను చేసికొనెను. 'శీఘ్రిషే వెూకటుం బడతాం [illegible] [illegible] సాహే [illegible] నవే [illegible] లో [illegible] నాజె [illegible] ఖ [illegible] గుకుడను. అందుచేత నామె స్పష్టముగాఁ జూడలేదు. కాని యీమాట యింక నెవరు వినలేదని యామెకు శ్రద్ధమైన విశ్వాసము.

ఈ రాయమల్లసాహే [illegible] ద [illegible] చచ్చిపోవుచున్నాఁ డనియు [illegible] వచ్చి [illegible] సారి దస్యవ [illegible] బార్త్రి [illegible] దాము నీకథ [illegible] నాయకుఁ జెప్పుట [illegible] తాం [illegible] డెను. అవ [illegible] యామెకు [illegible] సాహే [illegible] బూ [illegible] జూ [illegible] చెప్పగలనా యని యామె [illegible] లో [illegible] నుడెను. దీ [illegible] యము [illegible] చెయి [illegible] టిలో నా [illegible] కు [illegible] మన్యో [illegible]. [illegible] నామె సహాసరి [illegible] ఘునాథుని [illegible] వెళ్ళి [illegible] ప్రశ్నించెను.

"రఘునాథా! [illegible] వేమిటి [illegible] చెప్పుచున్నావు ?"

రఘునాథుని [illegible] కన్నులు [illegible] యామె యెక్కుడుకుఁ జూచి మరలఁ బ్రశ్న చేసెను. "ఔను, నీవు నాని నేమి యెరుఁగుదువు ?"

తార:—నేను ఆనాఁడను వెదకుకొనుచుబోవుచున్నాను. నీవు త్రోవలో నడ్డము గొట్టితివి.

తార యీమాటలు చెప్పి తన నాశ్రయించినవాని ముఖము పైఁ బరిచి [illegible] చేఁ బరీక్షించుచుండెను. ఆమనుష్యుఁడు నిజముగా రాయమల్లుఁ డగునో కాఁడో యీసారి తెలియఁగల దని యామె

నిరీక్షించుచుండెను. తార రాయమల్లు నామోచ్చారణ చేసినంత మాత్రముననే యా వ్యక్తి యాశ్చర్యస్వాంతుఁడై తారయొక్క ముఖము వైపు పరీక్షగాఁ జూచుచుండెను. [illegible] నుండి యొక యపూర్వ దీప్తి ప్రకాశించుచుండెను.

తార పొరపాటు పడెను. ఈయన యే గోవిందసర్దార్ రాయమల్లసాహేబు. భిక్షువేషమున నున్నాఁడు.

దొంగ[illegible] భోజసింహుఁడు [illegible] వ్యక్తి "నీవు రాయమల్లసాహేబు యొద్దకు వెళ్ళుచున్నావా?"

తార:—ఔను.

దొంగ లందఱు [illegible] తారయొక్క ముఖమువైపు చూచుచుండిరి.

నారాయణరావుఁ [illegible] తారవైపు ముఖము త్రిప్పి '[illegible]! [illegible] మనలను బట్టుకొని పోలీసువారి కప్పగించుటకు [illegible] సాహేబుగారి [illegible] చున్నారు. ఈ బాలిక [illegible] రాయమల్[illegible] చున్నారు' అనెను.

రఘు:—అదేమిటి! తారా! నీవు రాయమల్లసాహేబుయొద్ద కెందుకు వెళ్ళుచున్నావు?

సమయోచితాలోచన గల తార శత్రువును 'నేను రాయమల్ల సాహేబు కొరకు వార్తఁ దీసుకొని వెళ్లుచున్నా'-ననెను.

భోజసింహుఁడొక్క మునుకు మునుకి లేచి యొక్కసారిగా బాలిక సమ్ముఖమునకు వచ్చి, 'ఏమిటీ? నీవు వార్తఁ దీసుకొని వెళ్ళు చున్నావా? ఆ వృత్తాంత మేమిటో చెప్పుము. లేకపోతే నీ నోరు చీరి యీ సంగతేమిటో బయటకుఁ దీసెదను.'

భోజసింహుఁడు భీషణాకృతిని దాల్చి బాలిక యొద్ద కెప్పుడు

వచ్చెనో యప్పుడే రామమల్లసాహేబుగారు మెల్లగా నెటులో ట్లు వచ్చి వాని వెనుక నిలువఁబడెను. భోజుఁడు వానితో నేమి దౌర్జన్యము చేయునో యని యాతని వెనుక వచ్చి నిలఁబడి యుండెనని యూహ భావించెను.

తార ధైర్యముతో బాలికయై నిర్భయముగా నిట్లు జవాబు చెప్పెను. 'అన్నా, నన్నుగూర్చి భయపడకుమి! నాయనగారు నేనే నగరియందేమియుఁ జెప్పవలసినది లేదు. నేఁటి దినములకు ముందు మా తండ్రికిని రామమల్లసాహేబునకును గాఢమైన స్నేహము. ఒకప్పుడు మా తండ్రి యీతని ప్రాణరక్షణ చేసియున్నాఁడు. ఇప్పుడు కాసాహెబు రామమల్లసాహేబుగారు సమయమందైన నాయనగారికి గావలసిన యుపకారము చేయఁగలఁడు. ఇది నాయనగారి నమ్మకము'.

భోజ:—యుపకారము చేయునో యపకారము చేయునో మాకక్కఱ లేదు. నిప్పుడీనుకొని వచ్చిన పని యేమిటో ముందుగాఁ జెప్పుము.

తార యొకింత భయపడి, 'మా తండ్రి చావు బ్రతుకులమీఁద నున్నాఁడు. చచ్చిపోక ముందు రామమల్లసాహేబునకేమియో రహస్య వృత్తాంతము చెప్పఁ దలఁచుకొన్నాఁడట. రామమల్లసాహేబిప్పుడు లాలపహాడు యొద్దకు వచ్చి యున్నాఁడట. అందుచేత నన్నీసంగతి యాయనకుఁ జెప్పవలసినదని పంపించినాఁడు "ఒక్కసారి బూందిగ్రామము వచ్చి చూచి పోవలసినది. చాలపనియున్నది." యని నన్నుఁ జెప్పుమని పంపించినాఁడు. నే నందుకే వెళ్ళు చున్నాను.'

మంచి తీక్ష్ణబుద్ధిగలతార యీ విధముగా బహుకౌశలముగాఁ దన వ్యవహారమంతయును రామమల్ల సాహేబునకు సంక్షేపముగా విన్నవించి నిశ్చింతతో నుండెను. తార చేసిన యాలోచన దొంగ లెవ్వరికిని దెలియలేదు. బహుసహజముగా నామెకుఁ గార్యసిద్ధియైనది.

భోజ:—ఆ! యెంత చమత్కారమైన కథ చెప్పినది. దీనితో మన కేమి లాభమున్నది?

రఘు:—చమత్కారము! నా కేమి తోచుచున్నదనగా దారను వదలిపెట్టి రాయమల్లుం జూడవలెను?

యింకొక దొంగ 'దానివల్ల మనకేమి లాభమున్నది?' అని ప్రశ్నించెను.

రఘునాథుఁడొక్క రాక్షసునివలెఁ బెద్దపెట్టున నవ్వి కఠోర స్వరముతో, 'దానివలన లాభ మేమున్నది? రాయమల్లసాహెబొక్కఁడును దానియొక్క తండ్రిని జూచుటకు వెళ్ళును. అప్పుడతఁ డసహాయుఁడై యుండును. మన మందఱమును గలసి యాతనిపైఁబడి కొట్టవచ్చును.'

సరిగా నిదే సమయమునందొక యదృశ్యధ్వని వినబడెను. ఎవరో యెక్కడనుండియో "యీరాత్రి రాయమల్లసాహెబు తార తండ్రియున్న కేబిను. ఎవరికైన, జేతనైతే యక్కడకు వెళ్ళండి" అనిరి. ఆకాశవాణి!

౬

రక్షాకర్త

హఠాత్తుగఁ బిడుగుపడి యక్కడనొక మనుష్యుఁడు చచ్చినను వారంత భయపడెదరో లేదో సందేహము; ఆ యాకాశవాణి విన్నంత దొంగ లందఱు నులికిపడిరి. కాని యెవ్వరనిరో యెక్కడనుండి యీ మాటలు వచ్చెనో తెలిసికొనలేక వారు మఱింత గందరగోళము పడఁజొచ్చిరి.

దొంగలు చాల భయపడుచుండిరి. కాని తారకు మాత్రము

వంతో పమనుమడించు చుండెను. ఏ నక్కముగా నామెకు కార్యసిద్ధి యగుచున్నదో నాయ యామెకు శిష్యు తో ంచెను.

రఘునాథుడు ప్రతాపరాయలు దగ్గఱకు ప్రత్యేకముగా ముఖముముందరకు వెళ్ళి 'నీవే యీ మాటలన్నావు, నీవే యీమాటలన్నావ'ని మనుష్యులు ప్రారంభించెను. ఎవ్వరును దా నన్నానని యొప్పుకొనలేదు. కడపటకు బ్రతాపుని దగ్గఱ కేగి, 'ప్రతాపా! నాకుఁ గోపము వచ్చుటకు నీవే యీ మాటలన్నావా?' అని యడిగెను.

పాఠకమహాశయులారా! రాయమల్లసాహేబు ప్రతాపుఁడని దొంగలలోఁ బేరుపెట్టుకొనియుండెనని తెలిసికొనుఁడు.

ప్రతాపుఁ డేమియు మాటలాడక నవ్వుచు 'నే నన్నానని ప్రమాణము చెయ్యి.'

రఘునాథుః—ప్రమాణము చేయుటకు నాకుఁ బనిలేదు. నీవే యన్నావని నా నిశ్చయము. నీవే యన్నావు! ఇదిగో చూడుము. నీకుఁ జెప్పుచున్నాను వినుము. నీకు మేలు కావలసినట్లయిన నింక నీ విధముగా నెప్పుడును నాకు గోపము తెప్పించవద్దు. ఇంక నొకసారి యీవిధముగాఁ జేసినట్లయిన నీకును నాకును రోజులు దగ్గఱకు వచ్చిన వన్నమాట.

ప్రతాపుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మియ్యలేదు. అతనియుక్తియు నతని కార్యసాధన పద్ధతియు నితరులకు నెవ్వరికి నందదు. ఈవిధముగాఁ బనిచేసిన సత్తువ ధర్మవేసయిన నెట్టులుండగలఁడని కొంద అను కొనవచ్చును. కాని రాయమల్లసాహేబు బే విధముగా నెచ్చటఁ గార్యసిద్ధి కాఁగలదో యెఱుఁగును. ఇతరులకు మాత్రము విపరీతముగాఁ గాన్పించును.

రాయమల్లసాహేబు తిరిగి మంట యొద్దకు వెళ్ళి కూర్చొనెను.

భోజనింపఁబడు [illegible] ప్రతాపుఁడు దేవర! ఎక్కడి నుండి వచ్చెను? అనెను

రఘు:— [illegible] వచి నారు.

దొంగ[illegible]:— ఎక్కడ [illegible] డి వచ్చినారు?

దొంగలలో నాకయొకఁడు:— మొట్టమొదట రాజా[illegible]మ్మిపాలి [illegible]లో వచ్చి చేరారు. తర్వాత రాయమల్లసాహేబు రాజాగారి మొక్క గుంపు నంతను పట్టుకొన్న మీఁదట ప్రతాపుఁడు [illegible]ంక [illegible]ద్దము [illegible] వచ్చి రఘునాథుని [illegible]శముతో కలిసెను. కాని రఘునాథుఁడు ప్రతాపుని నొకరిని జూచి [illegible] బడెను. ఎక్కడో యొక్క చోటకరి నొకరు పొంచుకొని చచ్చెదరు.

రఘునాథుఁడు తారయొద్దకు వచ్చి 'తారా! నీ పితామహి యీ చిన్న గుడారములో [illegible] రేపు వచ్చి నీతో మాటలాడెదను. నేనొక్క గొప్ప [illegible]మీఁద వెళ్ళ[illegible] యున్నాను. నీకేమియు భయము లేదు. రేపు [illegible] నే[illegible] [illegible]కబడెదను' అనెను.

తార యొక్కటియను [illegible] డఁగిన జాగ్రత్తకుఁగాను రఘునాథుఁడు నలుగురు [illegible] గావలి పెట్టెను. ఉపాయాంతరము లేక తార యాచిన్న[illegible] సైన్యముతోఁ [illegible]. ఈ సమయమున రాయమల్లసాహేబు సంజ్ఞచేసి [illegible] పిలిచెను. తార యాతని యొద్దకు వెళ్లెను.

ప్రతాపసింహుఁడు:— [illegible] కేమి [illegible] జవాబియ్యవద్దు. నే చెప్పినది [illegible] మాటాడక [illegible]ము. నే నెవరో నీకిప్పటికిఁ దెలిసి యుండును.

తార తెలిసినట్లుగాఁ [illegible] యూచెను.

రాయమల్లు:— తెలిసియుంటే [illegible] నామీఁద నమ్మకముంచి నీవు

నిర్భయముగా డేరాలోనికి వెళ్ళి పరుండుము. హాయిగా నిద్ర బొమ్ము. ఎవ్వరును నీపైఁ జేయి వేయరు. ఇక్కడ నిన్ను రక్షించెడివారలు నేను గాక యింకను ముగ్గురు నిల్చియున్నారు నీకేమియు భయము లేదు. నేను మీ నాయకుని జూడఁ బోయెదను. రఘునాథుఁడు నక్కడికే వెళ్ళుచున్నాఁడు. నాకుఁ దెలిసినది.

రాయమల్లసాహేబు వెడలిపోయెను. తార మంత్రముగ్ధయైనరీతి నతఁడున్నంతకాలము నతనినే దృష్టి త్రిప్పక చూచుచుండెను.

౭

ఆగంతుకుఁడు

తార తండ్రి అజయసింహుఁడు. ఇంతవఱకును పాఠకులకుఁ దెలియపరచలేదు. ఇఁక దాచఁగూడదు.

పైని చెప్పిన కథ ముగిసిన పిదప నాఁడాపు మూఁడు గంటలకు నజయసింహుని యింటి వీధి తలుపెవ్వరో కొట్టిరి. మంచముమీఁద రోగి యజయసింహుఁడు 'ఎవరా తలుపు కొట్టినవారు' అని కేక వేసెను.

ఒక వృద్ధుఁ డజయసింహుని ప్రక్కమీఁద కూర్చుండి చేతితో నాతని యొడలు మెల్లఁగ నొత్తుచుండెను. అజయసింహుని ప్రశ్నకా వృద్ధుడు "ఎవఁడో దొంగో దుర్మార్గుఁడో కాకపోయిన నింత రాత్రివేళ నిక్కడకువచ్చి తలుపు కొట్టువాఁ డెవఁడు?" అని బదులు చెప్పెను.

అజయసింహుఁడు క్షీణస్వరముతో 'కాదు. నాతో నీ రాత్రి యొక పెద్దమనుష్యుడు వచ్చి మాటలాడవలసి యున్నది. కొంచెము చూడుము.'

ఆ వృద్ధుఁడు మాఱు కాటాడక శీఘ్రముగా వీధి గుమ్మము దగ్గఱకు వెళ్లెను. ఈ వృద్ధుని పేరు మంగళుఁడు. అజయసింహునికి సంపన్నావస్థలో వీఁడు సేవకుఁడుగా నుండెడివాఁడు. ఇతనికి నాడీపరీక్ష బాగుగాఁ దెలియును. కొన్ని యౌషధములు కూడఁ దెలియును. అనేక చెట్ల యొక్క మూలికలు ఆకులు మొదలైనవాని గుణా గుణములు తెలియును. ఈ మంగళుఁడు చాలదినము లజయసింహుని యింటిలో నుండెను. నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందట నుండి యెక్కడికో వెళ్ళియుండెను. ఎవరికినిఁ దెలియదు. ఈ యాపత్సమయములోఁ దిరిగి యెక్కడనుండియో వచ్చెను. స్వామి భక్తుఁడైన నితఁడు తన పూర్వయజమానుని యవస్థను జూచి ఏడువ నారంభించెను. పిమ్మట తా నెక్కడెక్కడ తిరిగి వచ్చినసంగతి యంతయును నజయసింహునితోఁ జెప్పి యీయన శుశ్రూషఁ జేయ నారంభించెను. తార రాయమల్లసాహేబు కొలఁకు లాలాపహాడుకు వెళ్లుటకుఁ గొంచెము పూర్వమే మంగళుఁడు వచ్చి పనిలోఁ జేరెను.

అజయసింహుని యాజ్ఞాప్రకారము మంగళుఁడు వీధివాకిలి తలుపు తెరచెను. ఒక బలిష్ఠుఁడైన యువకుఁడు లోపలికివచ్చెను.

ఆగంతుకుఁడైన యువకుఁడు లోపలిచావడిలోనికి వచ్చి 'యిదియేనా అజయసింహుని యిల్లు!' అని అడిగెను.

మంగళుఁడు:—ఔను.

ఆగం:—ఆ జబ్బుతోఁ బండుకొన్న యీయనయేనా యజయసింహుఁడు?

బలహీనమైన కంఠముతో నజయసింహుఁడు 'ఔను. నేనే యజయసింహుఁడను. తమ రెవరు?'

ఆగం:—నా పేరు రాయమల్లుఁ డందురు. నేను సర్కారులోఁ బోలీ సుద్యోగము చేయుచున్నాను. అనేకపర్యాయములు నేను దొరవేషము వేసుకొని పనిచేయుచుండుటనుబట్టి నన్ను

"రాయమల్లసాహేబు" అంటారు.

'ఇదంతయు నబద్ధము' అని యెవ్వరో యేవైపునుంచియో నిర్లక్ష్యముగా గంభీరపూర్ణస్వరముతోఁ బలికిరి.

ఆమాట విని, వచ్చిన యాగంతుకుఁడు విస్మితుఁడై కండ్ల నిటు నటుఁ ద్రిప్పి నాలుగుదిక్కులఁ బారఁ జూచి ఏవైపున నెవ్వరును గనుపించకపోయినంత మంగళుని దిక్కుచూచి "ఆమాట యెవ రన్నారు? నీ వన్నావా? దొంగముసలిముండాకొడకా! నాతో హాస్య మటరా!"

మంగ:—నే నెందుకంటా నయ్యా, నే నేమియు ననలేదు.

అజయ:—తమ రిచ్చట కెందుకు వచ్చినారు?

అగం:—ఎందుకా? తమరే నన్ను రమ్మని వార్తనంపినారు. నాయంతట నేను రాలేదు.

అజయ:—నేను మీకు వార్త పంపించినానని మీతో నెవరుచెప్పినారు?

అగం:—మీకుమూర్తె తార యీవృత్తాంతము నాకుఁ జెప్పినది.

అజయ:—తమకు మూతార కనఁబడినదా?

అగం:—చిత్రము కనఁబడినది.

అజయ:—తమదర్శన మిమ్మని యామె మీకుఁ జెప్పినదా?

అగం:—తమ రేదో నాతో రహస్యవృత్తాంతము చెప్పవలె నని యనుకుంటున్నారని నాతోఁ జెప్పినది.

అగంతుఁ డజయసింహుఁ డడిగిన ప్రశ్నలన్నిటికి సరియైన జవాబిచ్చెను. అందుచేత సందేహించవలసిన విశేషకారణమేమియును గాన్పించలేదు. అజయసింహుఁడును వాని ననుమానించలేదు. రాయమల్లసాహేబుతో నాయన చెప్పఁదలఁచుకొన్న వృత్తాంతమంతయును జెప్పుట కుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. ఈసమయమున నాయింట్లో నేమూల నుండియో యెవ్వరో కనఁబడకుండ గంభీరభావముతో, 'నమ్మవద్దు.

వాఁడు దొంగ' అనిరి.

ఆ నాఁతుకుఁడు రోషకషాయిత నేత్రుఁడై, మంగళుని దిక్కుఁజూచి, 'మరలనా? పాజీమునలిమింసాకొడకా, పిచ్చెత్తిందా యేమిరా!'

మంగళుఁ డీసారి యేమియును మాటలాడక యూరకుండెను.

౨

ఆయనే స్వయముగా

ఈసమయమున నొక్క మానిసి దంభముగా నడుగులను వేసి కొనుచు నాగృహములోఁ బ్రవేశించెను. ఆయన వేషము రసపుత్రులలో భద్రవంశమువారివలె నుండెను. ఆయన యాకారప్రకారములు చూడ నుత్తమవంశసంభూతుఁడుగా నుండెను. అనూతనముగావచ్చిన మనుష్యుఁడు లోపలకు వచ్చి కూర్చుని యదివఱకు వచ్చినవాని 'మీరెవరండోయి' అని యడిగెను.

ఆగంతుకుఁడు కర్కశస్వరముతో 'నీ వెవరవు?' అని ప్రశ్నించెను.

ఇద్దరు నీవిధముగా వాగ్వితండమునకు దొరకొనిరి. అంతట నజయసింహుఁడు కొంచెము భయమునొందిన వాడై నూతనముగా వచ్చిన వానిని సంబోధించి యిట్లనియె, 'నేను మిమ్ము గుర్తించి తిని. మీముఖమును చూచిన మిమ్మును గుర్తింపవచ్చును. మీ ముఖము సరిగ మీతండ్రిగారి ముఖమువలె నున్నది. తార మీయొద్దకు వచ్చి నామాటఁ జెప్పినదో లేదో గాని భగవంతుని దయవల్ల మీరు నాయొద్దకు దయచేసినారు. మీరు రాయమల్లసాహేబు కాక మఱి యెవ్వరుగా నుండ నోపరు. నిశ్చయముగా మీరే వారు.'

రాయమల్లసాహేబు కొంచెము మందహాసము చేసి యజయ

సింహునికిఁ బ్రణామము చేసెను. అటుతరువాత 'ఈయనయెవరు' అని యాగంతుకుని దిక్కు చూపించి యడిగెను.

అజయ:—ఎవరయిన నేమి. అయిన దేమిటో యయినది. ఎవరో మోసగాడు! ఏమి యాశ్చర్యము! మీపేరు పెట్టుకొని నా కొలఁగిఁ జేరినాఁడు.

రాయమల్లుఁడు కొంచెము క్రోధము నభినయించుచు, 'ఏ మని చెప్పినాఁడు? నాపేరు పెట్టుకొని తెలుపుకొన్నాఁడా? అటులైన నీతఁడెవరో కనుగొనవలసినదే' అని చెప్పి హఠాత్తుగ నాగంతుక యువకుని గడ్డము మీసము పట్టుకొని యాశ్చర్యముగ నొక్కలాగు లాగెను. పైనపెట్టుకొని యున్నగడ్డ మూడి క్రిందఁ బడెను. రఘునాధుని ముఖము బయటఁబడెను.

అజయసింహుఁడు విస్మితుఁడై యతని ముఖమువైపు చూచి 'యిదెవరు రఘునాధుఁడా! నీవా ఈవని! ఛీ! ఓరి విశ్వాసఘాతకుఁడా.'

రాయమల్లుని పేరు విన్నప్పుడే రఘునాధునికి సగము ప్రాణము లెగిరిపోయినవి. వాఁ డేమి సందు చూచుకుని పాఱిపోవలె నని యోచించుచున్నాఁడు. రాయమల్లసాహేబు వాఁడి గడ్డమును మీసమును నూడఁబెరికి దెబ్బకొట్టబోయి నప్పుడు చేతినుండి తప్పించుకొని పాఱిపోయెను. రాయమల్లుఁడు నిజముగాఁ గట్టిగాఁ బట్టుకొన్న యెడల వాఁడు తప్పించుకొన లేకపోయెను వాఁడే గాని రాయమల్లుఁ డట్టి గజదొంగను వదలి పెట్టుటకుఁ గారణమున్నది. వానిని పట్టుకొను టకు నింకను సరియైన సమయము రాలేదు.

రఘునాధుఁడు రాయమల్లుని నెఱుఁగఁడు. అతఁ డంతవఱకుఁ బ్రతాపుఁడుగా నూజువేషముతోనే యతనికిఁ గనబడి యుండెను. కేవలము వేషమును మాత్రమే గాదు. అతను కంఠము కూడ మార్పు చేసెను.

రఘునాథుఁడు పాటిపోయి సమీపించెను. రాయమల్లసాహేబు స్థిరధీర గంభీరభావముతో నజయసింహుని శయ్యాపార్శ్వమునఁ గూర్చుండెను. 'నాతో తమరు మాటలాడ గోరిన దేమి ?' అనెను.

అజయ —మీతో నెవరు చెప్పిరి ?

రాయ—ఆమాట మీ రిప్పుడు విన్నారుగా

అజయ:—తార మీకుఁ గనఁబడినదా ?

రాయ:—కనఁబడినది.

అజయ:—ఎక్కడ ?

రాయ: - తార యిప్పుడు దొంగ రఘునాథుని యధీనములో బందినీయయి యున్నది.

అజయ:—ఇంకనీ ! ఎంతభయానక వృత్తాంతము! ఇటులైన మీ కే యుపాయమునఁ గాన్పించినది ?

సంగ్రహముగా రాయమల్లుఁడు సమస్త వృత్తాంతమును దెలియఁ బర్చెను.

ఆమాటలు విని యజయసింహుఁడు వ్యాకులుఁడై ఏడ్చుచు, 'ఆహా ! అమ్మా ! నాకొఱకు నీ యమూల్య జీవరత్నమును బోఁగొట్టు కొంటివా ? అయ్యో నేనేమి చేయగలను. నే నెంత యభాగ్యుఁడను! నిన్ను నడిత్రోయి పోనిచ్చితి నే!'

రాయమల్లుసాహే బజయసింహుని శాంతపఱచుటకు ప్రయత్నము చేసెను. కాని యావృద్ధుఁ డొక్కపెట్టున రోదనము చేయుచు 'దొంగరఘునాథు డెవ్వడు' అని యడిగెను.

రాయమల్లు:—ఇప్పుడే చూచితిరి గదా.

అజయ:—రఘునాథుఁ డిప్పుడు దొంగలగుంపులలోఁగలిసి నాఁడా ?

రాయ:—కలియు టేమిటి ! యీకొండలమీఁద దొంగల కాతఁడు ప్రభువు. వారిగుంపు నంతను పట్టుకొనుటకు నన్ను సర్కారు

వారు నియోగించినారు.

అజ యు:—మా తార యేమగు నిప్పుడు! వారిచేతిలోఁ జావ వలసిన దేనా?

అయ్యో!

ప్రశాంతచిత్తముతో రాయమల్లుఁడు 'తారకొఱకు మీరు చింతింప నక్కఱ లేదు. వారామె సిగపువ్వుఁ ద్రుంపలేరు. తారకే యమఃగళమును సంప్రాప్తము కానియ్యను నాప్రాణము లడ్డు వేసెదను. తార దగ్గఱనుండియే మీసంగతి యంతయు నేను విన్నాను' — అని నుడివెను.

రాయమల్లుని మాట పూర్తి కాకముందే యజయసింహుఁడు అడిగెను. 'మీరు దానిని ఘోరవిపత్తులో నుంచి వదలి వచ్చితిరే. వెంట దీసుకొని రాలేక పోయినారేమి! అయ్యో! యా యభాగ్యురాలే కడగండ్ల పాలగుచుండెనో గదా!'

రాయమల్లసాహేబు కొంచెము నవ్వి, 'నామీఁద మీకేమైన నమ్మక ముున్నయెడల నిశ్చింతతో నుండుఁడు. తారకే యాపదయుఁ గలుగ లేదు. కలుగదు. ఆమెకు నాపద సంభవించుటకు వీలు లేదు. మీరు నాతో సెల విచ్చిన దేమో సెలవిండు. నే నింక జాలసేపు యిక్కడ నుండఁ జాలను."

అజ యు:—ఇంత తొందర యేల?

రాయ:—మీతార యిప్పుడు దొంగల చేతులలో బందినీ యయి యున్నది. రఘునాథుఁడు నిప్పు డవమానితుఁడై తిరిగి వెళ్ళి యున్నాడు. నే నిప్పు డక్కడకు వెళ్ళి యుండు టావశ్యకము. తార కేమి విపత్తురాగలదో యేమి తెలియఁగలదు?

అజయ:—ఆమాట నిజము. మీతోఁ జాల మాట లాటవలసి యున్నది. చాలసేపు పట్టఁగలదు. మీరు తప్ప తల్లిదండ్రులు లేని యీపిల్ల యాస్తిని సంపాదించుట కింకొకరు సమర్థులు లేరు.

రాయమల్లు:—తల్లిదండ్రులు లేని పిల్ల యని మీ రెవ్వరిని యనేది?

అజయ:—నాచేతఁ బెంచఁబడిన పిల్లకాని నే. తారను గూర్చియే.

రాయమల్లు:—మీ కే యుపకారము కావలసినను నాప్రాణమైన నిచ్చి చేసెదను. మీరు వెనక మాతండ్రి నొక్కసారి రక్షించినారు. నేను మరచి పోను. నాచేత నైనసంతవఱకు నాపితృ ఋణమును దీర్చుకుందును.

అజయ:—మీరే చేయఁగలరు గాని యన్యులకు సాధ్యము కాదు. తార కెంతో సంపదయున్నది. కాని తారయొక్క హక్కును గూర్చిన ప్రమాణపుదస్తావేజు లన్నియుఁ బోయినవి.

రాయమల్లు:—ఆకాగితముల నన్నింటిని యిప్పుడు తారయొక్క సంపద ననుభవించేవారు నాశనము చేసినా రేమో! చేయనట్లు మీ కెట్లు తెలియును?

అజయ:—లేదు లేదు వారు నాశనము చేయరు. ఆకాగితములను నాశనము చేసిన యెడల వారలకుఁ గూడ నా యాస్తిమీఁద నధికారము నిలువదు.

రాయమల్లు:—అటు లయితే మీ రింతకాల మీవిషయమై యేల వెల్లడి చేయలేదు?

అజయ:—ఇన్నిదినములును బని చేయక పోలేదు. చేసినాను కాని ఫలము కనఁబడ లేదు. ఇప్పుడు దొరకిన వీ లిదివఱకు దొరకలేదు. ఒకటి రెండు కాగితములు దొరకినవి. మీవంటివారీ పనిని జేపట్టిన యెడల నామందభాగ్యురాలు తన యాస్తిని దిరిగి పొందఁ గల దని నాకుఁ జాలఁ నాశయున్నది.

రాయమల్లసాహేబ్ తన నెక్కువకాల ముండఁ జాలక వెడలుటకుఁ దొందరపడి లేచి నిలువఁ బడెను. 'నే నిఁక నెక్కువసే పుండుటకు వీలు లేదు' అని నుడివెను. అజయసింహుఁడు మంగళునిదగ్గఱకుఁ

పిలిచి 'మంగళా! నేనింక నెంతసేపు బ్రతికెదను ?' అని యడిగెను.

మంగళ:—భయము లేదు. చాల సేపు బ్రతికెదవు.

అజ:—నాకు ధైర్యము చెప్ప నావశ్యకము లేదు, నిజము చెప్పు.

మంగళ:—నిజమే చెప్పుచున్నాను. కొండమీది చెల్లి యాకుల రసము లోనే గుణ మున్నట్లయితే నా వృద్ధవయస్సులో నాకు నాడీ పరీక్షాజ్ఞానమే పరిపక్వమై యున్నట్లయితే, నా మాటయందు సత్యము తప్పదు. నీవింకఁ జాలకాలము బ్రతికెదవు. నేను నిశ్చయముగా చెప్పుచున్నాను వినుము.

అజయసింహుఁడు స్వస్థుఁడై, 'అటులైన రాయమల్లా, పొమ్ము. మీ కార్యమును మీరు చేయుఁడు. తారను దొంగలనుండి రక్షింపు నాయనా! మీ కార్యమును నెరవేర్చుకొని నాయొద్దకుఁ దిరిగిరండు, రహస్యమంతాఁ జెప్పెదను.'

రాయమల్ల సాహెబీ మాటల కన్నిఁటికిని జవాబు చెప్పక తొందరపడి వెడలి పోయెను. ఆయన రఘునాథుని వెనుక వెనుకే వెడల వలసి వచ్చునని యనుకొనెను. కాని యాయన యనుకొనినట్లు జరుగ లేదు.

మార్గములో రఘునాథుఁ డేదియో పనియుండి కొంచెము ఆలస్యము చేసెను. ఆ యాలస్యమునకుఁ గారణము రాయమల్లుఁ డెఱుఁగును. అందుచేత నజయసింహునితో రెండుమూఁడు మాటలు పలుకుటకు నవకాశము చేసికొనినను గొండ్రకోవ నాయన గుఱ్ఱమునెక్కి యత్యంత వేగముతో బోగల వాఁ డాయెను. కాఁబట్టి యాయనకుఁ గొంచె మాలస్యమైనను రఘునాథునికంటెఁ బూర్వమే దొంగల శిబిరము చేరెను.

తారను బంధనఁ జేసిన స్థానమునకుఁ గొంచెము దూరములో నొక చిట్టడవి యున్నది. దాని సమీపమునకు వచ్చి యచ్చట

గుఱ్ఱము నాపెను. తక్షణమే యొక కృషీవలుని వేషము వేసికొనిన వాఁడు బయటకు వచ్చెను. 'రఘునాథుఁడు తిరిగి వచ్చెనా' యని యతఁడు వాని నడిగెను.

'ఇంకను రాలేదు' అని వాఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

రాయమల్లు:—దూరమున గుఱ్ఱపు నడక చప్పుడు వినఁబడు చున్నది. రఘునాథుఁడు వచ్చు చున్నాఁ డని తోఁచుచున్నది. శీఘ్రముగా నా ధర్మవేషమును నా కిమ్ము. గుఱ్ఱమును దీసికొని వెళ్ళుము.

ఆ మనుష్యుఁ డాపనిని జేసెను. రెండు మూఁడు నిమిషములలో రాయమల్లుఁడు వేషము మార్చి వేసెను. ఆ మనుష్యుఁ డాతఁడు విడిచిన బట్టలను గుఱ్ఱమును దీసికొని వనములోనికి వెళ్ళిపోయెను. ప్రతాపుని వేషము వేసికొని తొందర తొందరగా రాయమల్లుఁడు శిబిరములోఁ బ్రవేశించి తక్కిన దొంగలతోఁ బాటొకమూల పండుకొనెను.

ఈవిధముగాఁ గొన్ని మాసములలో నాశ్చర్యవ్యాపారము చేయుటకు గోవిందునకు శక్తియున్నది. గుఱ్ఱము మీఁద నెక్కి కొండ త్రోవను ద్రొక్కి త్రోవలో మాఱువేషము వేసి విషమశత్రువు నెదుర్కొని వానిని పడఁగొట్టి జయించుకొని రాఁగలవాఁడు రాయమల్లుఁడు గాక మఱి యెవరున్నారు? చాల విచారణచేసి సర్కారు వారతనికి బహద్దరని బిరుదు నిచ్చుటయే కాక గొప్ప యుద్యోగమును గూడ నిచ్చిరి.

౬

గుప్తపరామర్శ

రఘునాథుఁడు తిరిగి వచ్చి, మొట్టమొదట ప్రతాపుని వెదకి చూచెను. అతఁడొకమూల పడి గుఱ్ఱు పెట్టి గాఢనిద్ర పోవుచుండెను.

రఘునాథుఁ డేమియుఁ దోచక చాలసేపు చింతించెను. తాను దిరిగి వచ్చునప్పటికిఁ బ్రతాపుఁ డిక్కడ నుండఁ డని యతని భావము. ప్రతాపునిమీఁద నతని కీవఱకే సందేహము. ప్రతాపుఁడు రాయమల్లుని చారుఁ డని యాతఁ డొక్కమాఱు యోచించును. ఒకవేళ నతఁడే రాయమల్లుఁ డేమో యని యొక్కసారి యోచించును. ఈ సందేహ మతని కీదినముఁ దీరినది. ప్రతాపుఁడు రాయమల్లుఁడు కాదని యారోజున స్థిరము చేసికొనెను. ఇతఁడే రాయమల్లుఁ డైన యెడల నజయసింహుని యింట్లో తన కెట్లు ప్రత్యక్షము కాఁగల డని యాతని యోచన. ప్రతాపుఁడు రాయమల్లునియొక్క గూఢచారి కావచ్చు నని యతఁడు సిద్ధాంతముఁ జేసికొనెను.

నిద్రఁ బోవుచున్న దొంగలలో నొక్కని జేతితోఁ గొట్టి రఘునాథుఁడు లేపించెను. నిద్రాభంగ మగుటచే వాఁడు కనుగుడల నూపించెను గాని రఘునాథునిఁ జూచి విసుగు విడిచి శ్రద్ధగా నాతనివైపు చూచెను. "భోజసింహా! యొక్కసారి నాతో బయటకు వచ్చిచూడు. చాలఁ జిక్కైనపని వచ్చినది," అని రఘునాథుఁ డనెను.

భోజసింహుఁడు రఘునాథుని యాజ్ఞానుసారముగా శిబిరము బయటకు వచ్చెను. తాను బైసుచేసిన శిబిరము కవతల నా యిద్దఱు నిట్లు మాటలాడఁ దొడంగిరి.

రఘు:—ఇదిగో వినుము. ఈరాత్రి నాకు రాయమల్లసాహేబు కనఁబడినాఁడు.

భోజ:—ఇన్నాళ్ళకా నీవు కళ్ళు తెఱచినది.

రఘు—ఎందుచేత ?

భోజ:—నాలుగు ఘంటలక్రింద నీవు నన్నిసంగతి నడిగితే రాయమల్లు సాహేబు మనలోఁ గలిసి యున్నాఁ డని చెప్పిఉవాఁడను.

రఘు:—నిజముగా మన దళములోఁ గలిసి యున్నాఁ డనియెదవా?

భోజ:—తప్పకుండ.

రఘు:—నీ వనుకున్న సంగతి పొరపాటు. వాని గూఢచారుఁడు మనలోఁ గలిసినాఁడు గాని వాఁడు లేఁడని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పగలను.

భోజ:—ఎవఁ డా గూఢచారుఁడు?

రఘు:—ప్రతాపుఁడు, ఇంక నెవ రున్నారు?

భోజ:—నీవు స్పష్టముగాఁ జెప్పగలవా? ప్రతాపుఁడు రాయుఁ డౌఁడని.

రఘు:—ఆ నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పగలను. ఎంతకో తెలియునా? ఈరాత్రి యజయసింహుని యింట్లో రాయమల్ల గోవిందుఁడు నాకుఁ గనఁబడినాఁడు.

భోజ:—అటుతరువాత నే మయినది?

రఘునాథుఁడు సంగ్రహముగా జరిగిన సమస్తవృత్తాంతమును జెప్పెను. కాని తా నేవిధముగ నాపదలో బడి తప్పించుకొనెనో మాత్రము చెప్పలేదు.

భోజ:—వాఁడు సర్వాంతర్యామిగా నున్నాఁడే. వాఁ డస్థలములోఁ జూచిన నాస్థలములో నే దర్శన మిచ్చు చున్నాఁడే. దయ్యము వలె మనుష్యుల చుట్టుపట్ల సంచరించుచు నుండునే కాని యెవ్వరికిని వాఁడు చిక్కఁడు.

రఘు:—ఈసారి నాకంటఁ బడునెడల, చంపి పారవేసెదను.

భోజ:—మాటలు కాదు చంపడము! రాయమల్ల గోవిందుని నెత్తిమీఁద నున్న యొక్క వెంట్రుక నంటుకొనవడ మంటే సామాన్యము కాదు. ఏరాత్రియో వానిని రెండో వానికిఁ దెలియకుండఁ జంపివేయవలెను.

రఘు:—నాకుఁ గూడ నట్లనే తోఁచు చున్నది. రాయమల్లుఁడు ఘన

వెనుక వచ్చుచుండిన వానికి వెనుక వెనుకనే మనవా రెవ్వరైన వచ్చి దెబ్బ కొట్టినచో బాగుగా నుండును.

భోజ:—వాఁడు సుఖపడు వాఁడు.

రఘు:—మనము సుందుగా నొక పని చేయవలసి యున్నది. అదృష్ట ప్రతాపుని మనము దూరము జంపవలెను. వీఁడు విశ్వాసఘాతకుఁడు, రాయమల్లుని స్వామి వారుఁడు.

భోజ:—నాయనవ్వులోను నీ యాలోచనే తోఁచినది. కాని నీ కింత వఱకుఁ జెప్పలేదు. కానీ చేయక పోయినఁ గొండమీఁద నుండి క్రిందకు నోతిలోనికి త్రోసి వేయుదము. కానీ చేయడము కష్టము. మన శిబిరములో, జాలమంది యుతనికిష్టులుఁగలరు.

రఘు:—నే నొక యాలోచనఁ గని పెట్టితిని. మనదళములోని కిప్పుడు ముగ్గురు క్రొత్తవాండ్రు వచ్చి కలిసి యున్నారు, వాండ్రీదేశము వాండ్రు కారు. వాండ్ర కీ దేశమువాండ్రమీఁద దయా దాక్షిణ్యములు లేవు. వాండ్రద్వారా మనము ప్రతాపుని జంపింప వచ్చును. నీవు వెళ్ళి వాండ్రను బిలుచుకొని రమ్ము. పిమ్మట నే నాలోచన యంతయుఁ జెప్పెదను.

ఇద్దఱు నీవిధముగా మాట లాడుచు వెడలి పోయిరి. అక్కడ చిన్నశిబిరములోఁ జెఱపెట్టఁబడి యున్న తార వీరి సంభాషణ నంత యును వినెను ప్రతాపవేషముతో నున్న రాయమల్లుఁడు తన నేమో యాపదనుండి యుద్ధరించు నని యామె నమ్మి యుండెను. కాని యీ సంభాషణ విను నప్పటికి నామె యొడ లెల్లఁ గంపింపఁ జొచ్చెను. ప్రతాపుని నంత మొందించుటకు భోజసింహుఁడును, రఘునాథుఁడును, గలిసి వెడలిపోయిరి. ఆమె శిబిరముచుట్టు గావలి యున్నవారు నిద్రఁ బోవు చుండిరి. తార యిఁక నిలువలేక పోయెను. చెప్పాపు కాకుండ బయటకు వచ్చి దొంగల శిబిరములోనికిఁ బ్రవేశించెను. దొంగ లందఱును

గాఢనిద్ర పోవు చుండిరి. ఒకవైపుఁ బ్రతాపునిఁ జూచి యతని దగ్గఱకు వెళ్ళెను.

ప్రతాపుఁ డొక్కఁడును మాత్రము నిద్ర పోవుట లేదు. అతని చారు లిద్దఱు మువ్వురు మధ్య మధ్య వచ్చి యెప్పటిమాట లప్పుడు చెప్పుచుండిరి. ఎక్కడ నేమి జరుగుచున్నదో యాతనికి వెంటనే తెలియు చుండెను. సమస్తవృత్తాంతమును నతనికిఁ జారుల వలనఁ దెలియు చుండెను.

ప్రతాపుని తలయొద్దఁ గూర్చుండి తార యతని చెవిలో 'మిమ్ము రఘునాథుఁడు చంపవలె నని యాలోచించు చున్నాఁడు' అని నెమ్మదిగాఁ జెప్పెను.

ప్రతాపుఁడు నవ్వి, 'నాకుఁ దెలియును. నాకొఱకు నీవేమియు భయపడ వద్దు. నాకు జాగ్రత్త చెప్పుటకు నీవు స్వయముగా వచ్చి నందుకు నేను నీకు వందనములు చేయుచున్నాను. కాని నీవు మాత్ర మెక్కడ నున్నావో యక్కడనే యుండుము. రఘునాథుఁ డెక్కడకు వెళ్ళు మనిన నక్కడికి వెళ్ళుము. నిన్ను నేను నీడవలెఁ గాచి యుందును. ఇఁక నిక్కడ నుండకుము. ఎవరైన నీవు నాదగ్గఱకు వచ్చినట్లు చూచిన సందేహించెదరు. చేసిన పని యంతయు జెడి పోవును.' అనెను.

తార యింక మాట లాడ లేదు. అక్కడినుండి లేచి వచ్చు చుండెను. మరల నేదియో మాట జ్ఞాపకము వచ్చి ప్రతాపునితోఁ జెప్పుటకు వెనుకకు దిరిగెను. అంతట నెవ్వరో వెనుక నుండి వచ్చి యామె బట్ట పట్టుకొని యొక్కగుంజు గుంజిరి.

౧౦

తార — రఘునాథుఁడు

తారజట్టు పట్టుకొని లాగినవాఁడు రఘునాథుఁడు. వానివెనుక భోజసింహుఁడు నిలిచియున్నాఁడు.

రఘు:—తారా! నీ వావైపున కెందుకు వెళ్ళుచున్నావు?

తార:—ప్రతాపునిఁ గొంచెము జాగ్రత్తగ నుండు మనిచెప్పుటకు.

రఘు:—ఎవరిని గూర్చి జాగ్రత్తగ నుండుటకు?

తార:—మీ రతనిని జంపవలె నని ప్రయత్నము చేయుచున్నారుగా, అందుకు.

రఘు:—(ఆశ్చర్యపడి) నీ కెట్లు తెలియును?

తార:—మీరు మాట లాడుకొను నాలోచన విన్నాను.

రఘు:—మేము మాటలాడుకొను మాటలు వినుటకు నీ కేమి పని యున్నది? నీయాపద దేమిటో నీవు చూచుకో. నీకట్టుబాట్లలో నీవుండకపోతే యీసారి నిన్ను చేతులుకాళ్ళుగట్టి పడవేసెదను.

తార:—(ఏడ్చుచు) నీచేతిలోఁ బడ్డాను. నీయిష్టము వచ్చినట్లు చేయుము. రఘునాథా! చూడుము. పై నుండిచూచువాఁడున్నాఁడు. వాఁడు నీపాపము లన్నియుఁ జూచుచున్నాఁడు. ఎప్పటికో యొకప్పటికి నీపాపఫల మనుభవింపక పోవు.

బాలిక యొక్క తీక్ష్ణ మగు నీమాటలు విని రఘునాథునికిఁ జాలఁ గోపము వచ్చెను. అందుమీఁద తారమెడమీఁద చేయి వేసి గెల్లింతాలు కొట్టుకుంటూ శిబిరము నుండువఱకుఁ ద్రోసికొనివచ్చెను. అటుపిమ్మట 'పో, నీ వెక్కడ నుంటివో యక్కడకుపో. అదృష్టము! సమయమునకు వచ్చినాను. లేకపోతే నీవు ప్రతాపునితో మామాటలు చెప్పినచో మాకొంప మునిఁగి పోయేది. మాయాలోచన నంతయుఁ బాడై

పోయేది? చెప్పలేము. ఇంకను నయము" అని రఘునాథుఁడు పలికెను.

ఆదొంగవాని చేతిత్రోపులు పడి తారయొక్క కోమల దేహము కంది వాచి పోయెను. ఆమె బాగుగా లేప్పుచు శిబిరము లోనికి కరిగెను. తార మొట్టమొదట ప్రతాపునితో మాటలాడుట రఘునాథుఁడు చూడలేదు. తార రెండవసారి ప్రతాపుని యొద్దకు వెళ్లుచున్నపుడు రఘునాథుఁడు జూచెను. అందుచేతఁ దార ప్రతాపుని కేమాటను జెప్పలే దని రఘునాథుఁ డనుకొనెను.

రఘునాథుని యాదేశప్రకారము భోజసింహాదు లెక్కడి దొంగనే ప్రత్యేకముగా మేలుకొల్పిరి. ఒక్క ప్రతాపునిమాత్ర మెవ్వరును లేప లేదు. ఏమియు జప్పుడు కాకుండ దొంగ లందఱును వెడలి పోయిరి. కేవలము రఘునాథుఁడును భోజసింహుఁడు నీక ముప్పదిమంది విదేశమనుష్యులును ప్రతాపునిహత్య సేయుటకు వెనుక నిలిచిరి. రఘునాథుని యాజ్ఞప్రకారము కొంతమంది దస్యులు తారను వెంటఁబెట్టుకొని వెడలిపోయిరి. అంతటనా యభాగ్యురాలు, తార యొక్క యాశాధైర్యము లొక్కుమ్మడిగా నిర్మూలిత మయ్యెను.

ఏవిధముగా హత్య చేయవలెనో యాతని శవము నేపర్వత కందరములోఁ బాఁతివేయవలెనో యదియంతయు నాక్రొత్త మనుష్యులకు విశేషముగా రఘునాథుఁడును భోజసింహుడును బోధించి చెప్పిరి. అటుతరువాత వారిని నియోగించి రఘు భోజసింహులు వెడలిపోయిరి.

అందఱును వెడలిపోయిన తరువాత ప్రతాపుఁడు నవ్వుకొనుచుఁ గన్నులు దెఱచెను. అతఁడు ఆముప్పది విదేశీయ దస్యులవంకఁ దిరిగిచూచి, "బాగుగ బని చేసినారు. బాగుగ టోపీ వేసినారు. మీరు సంతుష్టిగాఁ బనిచేసినారు. మీరు నా యనుచరు లని వాఁడు తెలిసికొనలేక పోయెను. ఇది యాశ్చర్యమే. మీరు రఘునాథుని బాగుగ నమ్మించినారు. అందుచేతనే మీకింత గొప్పకార్యభార మప్ప

గించినాఁడు. ఇది మీ కార్యదక్షతకు మంచి ప్రమాణము."

పాఠకులకు నీపాటికి సంగతి సందర్భము లర్థమై యుండ వచ్చును. ఈమువ్వురు నీ దేశీయసస్యులను రాయమల్లుని యనుచరులే రాయమల్లునిచేతిలో నపరాధశిక్ష నొందినవారు. వార లనేకమాయమాటలు చెప్పి రఘునాథుని దళములోఁ గలిసిరి. రఘునాథుఁ డొక్కనాఁడును వారి ననుమానింపలేదు. మొట్టమొదట ప్రతాపుని రాయమల్లుఁడని యనుమానించెను గాని యజయసింహుని యింట రాయమల్లునిఁ జూచి నప్పటినుండియు నతని కాయనుమానము పోయినది.

రఘునాథుఁడు ప్రతాపుని రాయమల్లుని ప్రధానానుచరుఁడని నిశ్చయము చేసికొనెను. ప్రతాపుఁడు బ్రతికి యున్నంతకాలమును తనరహస్యము లతనిద్వారమున రాయమల్లునికిఁ దెలియఁగలవు గనుక నతని వధింపవలె నని యతనికి దృఢనిశ్చయము గలిగెను.

ప్రతాపుఁడు తన యనుచరులలో నొక్కని సంబోధించి, 'ఎక్కడినుండియైనఁ గొంచెము రక్తము తెచ్చి కత్తికి రాసి యిదుగో ప్రతాపుని జంపితి మని రఘునాథునికిఁ జూపుము. వార లందఱు నిప్పుడు రాజేశ్వరియుపత్యకకు వెళ్ళి యుండెదరు. మీరు కూడ నక్కడకుఁ బొండు. లాలాపహాడు దగ్గఱ వనములోనుండి రాజేశ్వరి యుపత్యకమునకు వెళ్ళ వచ్చును. దస్యు లందఱును వెళ్ళిన త్రోవ చాలఁ జుట్టు. అచ్చోటికి వెళ్ళుటకుఁ జాలఁ గాలము పట్టును. నేనీలోగా నొక యవసరమైన పని మీఁదఁ లాలాపహాడుయొక్క వనములోనుండి యుపత్యకమునకుఁ జేరెదను. అందఱికంటె ముందు నేనే చేరెదను. నే నెట్లెట్లు చెప్పితినో యట్లే కార్యమును జేయవలెను. ఏమయిన వ్యతిక్రమము చేసినట్లయినఁ బట్టుపడెదరు. బహుజాగ్రత' అని చెప్పెను.

పూర్వకథ

పైకథ జరిగిన కొంచెము సేపటికి రాయమల్లుఁ డిదివఱకు నజయసింహుని యింటి యొద్దనుండి వచ్చి నప్పుడు మాఱువేషము వేసికొన్న స్థలమునకు వెళ్ళెను. అక్కడకు వెళ్ళిన తోడనే పూర్వపు వ్యక్తియే తిరిగి వచ్చి యతనికి వసనభూషణాదులిచ్చెను. ఛద్మవేషము పరిత్యజించి తాను యథావిధిగ రాయమల్లుని వేషముధరించెను.

ఉషఃకాలచిహ్నము లింక నాకాశముపై నలుదిక్కుల బాగుగాఁ గాన్పించలేదు. కొంచెము కొంచెము వెలుతురు, కొంచెము కొంచెము చీఁకటియు నున్నది. రాయమల్లసాహేబు గుఱ్ఱముపై నెక్కి శరవేగమున వెళ్ళుచుండెను. దినమణి తన పూర్ణజ్యోతి నాకాశముపైఁ బ్రకాశింప జేయకపూర్వమే యాయన యజయసింహుని యిల్లు చేరెను. మంగళుఁడు వచ్చి వీధిద్వారము తెరచెను. నిశ్శబ్దముగా వెళ్ళి యాయన రోగియొక్క మంచము ప్రక్కను గూర్చుండెను. అజయసింహుఁ డనేక ప్రశ్నలు వేసెను. ఆయన వాని కన్నిటికిని జవాబు చెప్పి తారయొక్క చరిత్ర నాద్యోపాంతముగ జెప్పవలసిన దని యడిగెను. అజయసింహుఁడు చెప్పుట కారంభించెను. "తార యొక్క తండ్రి చాల యాస్తి సంపాదించి పెట్టి పరలోకగతుఁ డాయెను. ఆయనకుఁ దార యొక్కతెయే కూఁతురు. ఆమె తప్ప నింకొకయుత్తరాధికారిగాని యుత్తరాధికారిణి గాని లేరు. తార యొక్క తండ్రి మృత్యుకాలమున నొక మరణశాసనము వ్రాసెను. అందులోఁ దార యొక్క పెండ్లియగునంతవఱకు విమాత సంరక్షకురాలుగా నుండునట్లును వివాహమైన తరువాత తార యాస్తి కంతకు నల్లుఁ డధికారి యగు నట్లును వ్రాసియుండెను. అప్పుడునవతితల్లికి నైదు వందల రూపాయలు నెలకు భరణము వచ్చున ట్లేర్పాటు చేసెను. ఒకవేళ దురదృష్టముచేతఁ దారయే ముందుచనిపోవు నెడల విమాత

రొయొక్క కొడుకును దత్తతచేసికొనునట్లు నాయాస్తికి నాదత్తతపుత్రుఁ డధికారి యగునట్లు నప్పుడు నామెకు నెలకు నయిదువందల రూపాయలు యావజ్జీవము ముట్టునట్లు నేర్పాటులు చేసెను.

"తారకు నయిదు సంవత్సరముల వయస్సున్నపుడు విమాత తారను దనపినతల్లికూఁతు రింటికిఁ బంపి యక్కడనుండి మాయచేసి యెక్కడికో పంపించి వేసినది. అక్కడి లోకులు పిల్లను చెరువులోఁ బడవేసి చంపి వేసినదని యన్నారు.

"తారతండ్రి నాపినతండ్రికొడుకు. మేమిద్దఱ మన్నదమ్ము లము. మొదట నిద్దఱము నయిష్టముగా నుండెడువారము. మా తండ్రులు భాగములు పంచుకొనలేదు. కాని తార తండ్రిమీఁద నేను వ్యాజ్యము వేసి నాభాగము నేను పంపకము చేయించుకొన్నాను.

"తారతండ్రి వ్యవసాయము, వాణిజ్యము చేసెడివాఁడు. నేను నావృత్తులనే జేసెడువాఁడను. మూఁడు పురుషాంతములనుండి మే మావని చేయుచున్నాము. మాతాతల దగ్గఱనుండియు నొకరియొద్ద సేవకావృత్తి చేయుట మాకాచారము లేదు. అదృష్టముచేతఁ దార తండ్రి వ్యవసాయముచేతఁ జాల భాగ్యవంతుఁ డైనాఁడు. నాదురదృష్టము చేత నాసర్వస్వమును బోఁగొట్టుకొన్నాను. ఆయన చచ్చిపోవుటకుఁ గొంచెము ముందు మే మిద్దఱము మరల నిష్టుల మైనాము.

"తార చెఱువులోఁ బడి చచ్చిపోయిన దను వార్త విన్న తోడనే మృతదేహముఁ జూచుటకు నేను వెళ్ళినాను."

రాఘవమ్మల్లు:—తారమృతదేహమా! మీ రేమి చెప్పుచున్నారు తార బ్రతికియే యున్నదిగా!

అజయసింహవర్మ(డు):—(నవ్వి) అవును; ఇది యుత్తమాటలు కల్పించినారు! తరువాతఁ దెలిసినది. తార చావలేదు. తారవంటి పిల్ల యింక నొకతె చనిపోవ నది తారమృతదేహమే యని

విమాతి యేర్పినది. అంతటను తార చచ్చిపోయిన దనుకొనిరి. నేను తార నాట్లే చూడలేను. మృతదేహము చూచిన నేను సరిగా నానవాలు పట్టలేక పోతిని.

౧౨

పూర్వకథ

రాయమల్లు:—అటుతరువాతఁ దారను మీరెక్కడఁ గనుఁగొని నారు? ఆబాలిక తారయే యని మీరెట్లు తెలిసికొనినారు?

అజయసింహుఁడు వృద్ధుడగు మంగళుని దిక్కు చూపించి 'తారపుట్టినప్పు డీమంగళుడు మా యన్నగారి యింట సేవకుఁడు' మా యన్నగారు జీవించి యున్నంత కాలము మంగళుఁడు తారను బెంచుచుండెడువాఁడు. మా యన్నగారు చనిపోయిన పిమ్మట వారి యిల్లు వదలిపెట్టి నాదగ్గఱ జేరినాఁడు. తార బుగ్గమీఁద చిన్నప్పు డొకటి రెండు పుట్టుమచ్చ లున్నవి. ఆ యానవాళ్ళు మంగళునికి బాగుగఁ దెలియును. ఆ మచ్చలు చూచియే మంగళుఁడు తార నాన వాలు పట్టినాడు.

రాయమల్లు:—తార సవతితల్లి తారనే కారణముచే జంపివేయుటకుఁ బ్రయత్నము చేసినది?

అజయ:—అటులఁ జంపివేసిన మొకల నాయాస్తి యంతయు నామెయే యనుభవింప వచ్చు నని పేరున కెవ్వరినో దత్తపుత్రుని దీసికొని యావజ్జీవము సుఖముగా స్వచ్ఛందముగా దినుగ వచ్చును గదా!

రాయమల్లు:—ఎందుకు? నెలకు నయిను వందల రూపాయల్లు భరణము వచ్చును గదా! దానితో సుఖముగా జీవనము చేయవచ్చునే!

అజయ:—అంతటితో నేమగును? లోభిత్వము చాల్లూ చెడ్డది.

అదిగాక యిందులో నింక నొక వ్యక్తి యున్నాఁడు. వాని మూలమున నీచిక్కు లన్నియు వచ్చినవి. వారి సవతితల్లి చరిత్ర మంచిది కాదు. జగత్సింహుఁ డను నొక పురుషునితో నామెకు సంబంధము కలదు. వాని యాలోచన మూలమున నిది యంతయు జరిగినది. వాఁ డిప్పు డొక రాజువలె నున్నాఁడు. ఆస్తి యంతయు వాని వైనట్లిప్పుడై పోయినది. వాఁడు తార సవతితల్లినిఁ బెట్టుకొని సుఖముగాఁ గాలము గడపు చున్నాఁడు. ఆసంగతి యెవరికిని దెలియదు. వాఁడే యిప్పు డాస్తికి పార్త, కర్త విధాతయై యున్నాఁడు.

రాయమల్లు:—మీ కీసంగతి యంతయు నెట్లు తెలియ వచ్చెను.?

అజయ:—ఒక్క టొకటే చెప్పెదను. అంతయు వినినఁ దెలియఁ గలదు తొందర పడవలదు.

రాయమల్లు:—మంచిద, చెప్పుఁడు

అజయ:—మాయన్నగారు చనిపోయిన పిమ్మటఁ గొన్ని దినములకు దారను జంపి వేసినా రని యీవఱలోఁ జెప్పితిని గదా. తార చావలేదు. ఎక్కడకో యెవ్వరో యెత్తుకొని పోయినారని విన్నాము. మంగళుఁ డొకసారి సెలవు తీసికొని వాని యింటికి వెళ్ళినాఁడు. వాని దేశమునకు వెళ్ళుచుండగా నొకయూరిలో నొకచోట వాఁడు తార నానవాలు పట్టినాఁడు. వర్ధమానపురమున నొక గృహస్థుని యింట రాత్రి బసచేసినాఁడు. అక్కడ దారను మొట్ట మొదటఁ జూచి కొంచె మనుమానము పడినాఁడు. అందుమీఁద గృహయజమానుని మంగళుఁ డడిగెను. గృహ యజమానుఁడు వంగదేశీయుఁడు. అతని పేరు జనార్దన దత్తు. కాయస్థకులమునకుఁ జెందినగౌరవనీయుఁడు. ఆయన యిట్లు చెప్పెను.

" అనేక దినములక్రిందట మా యింటి కొక పశ్చిమ దేశస్థుఁ డొక రాజపుత్రుఁడీ బాలికను తీసికొని వచ్చి యొకరాత్రి మా యింట బసచేయుటకుఁ గోరినాఁడు ఆ పెద్దమనుష్యున కిబ్బంది కలిగిన దని నేను బస యిచ్చినాను. ఆపిల్ల దానిని చూచి నప్పుడు నా కెంతో ముచ్చ టైనది. రాత్రి బయట పడుకొనుటకు మంచిస్థలము లేనందునఁ బిల్లకుఁ గష్ట మని చెప్పి నేను బయట నున్న యొక గది తెఱచి వారల కిచ్చినాను. భోజనము చేసిన పిమ్మట నా రాజపుత్రుఁడు పిల్లను దీసికొని వెళ్ళి గదిలోఁ బండుకొన్నాఁడు. నేను ప్రతిదినము లోపలఁ బండుకొను నట్లే యారోజుకూడఁ బండు కొంటిని. మరునాఁ డుదయమున నేనా సేవకులు నన్ను నిద్ర లేపి 'బాబూ పిల్ల యొక్కతె బయట గదిలో నేడ్చు చున్నది. వెంటఁ దీసికొని వచ్చిన వాఁడు పిల్లను వదలిపెట్టి యెక్కడకో వెళ్ళి పోయినాఁ' డని చెప్పిరి. నేనుతొందరపడి బయిటకువచ్చి చూచినాను. నిజముగా రాజపుత్ర జనితుఁడు పిల్లను వదలిపెట్టి పాఱిపోయినాఁడు. తరువాత చాల వెదకించినాను కాని యాపురుషుఁడు కనఁబడలేదు. మంగళుడుఁ మాపిల్ల గృహయజమానుని మాటలన్నియువిని యాపిల్లయనియెఱిఁగించి నాఁడు. చాల దినములనుండియు నాయన పెంచినందువలన నాయనకుఁ బిల్లమీఁదఁ బ్రేమ యెక్కువ యయ్యెను. అందుచేత నాయన పిల్ల నిచ్చుటకు నొప్పుకొన లేదు. దానిమీఁద మంగళుఁడు త్తరము వ్రాయఁగా నేబోయి వారిని బ్రతిమాలుకొని సంగతులను విశద పఱచి చెప్పి పిల్లను దీసికొని వచ్చినాను.

రాయమల్లు:—తారను దీసికొని వచ్చి మీరు కోర్టులో నీమీఁద మా యన్నగారి కూఁతురని యెందుకు ఋజువు చేయలేదు?

అజయ:—కోర్టులో దావా వేసినాను. చాల కాలము వ్యాజ్యము కొఱకుఁ దిరిగి చివరకు నోడి పోయినాను.

రాయమల్లు:—ఎందుచేత ? ఋజువుచేయుటకు లేకపోయినారా ?

అజయ:—చేయలేక పోయినాను. తార సవతితల్లి యాపిల్ల నెప్పుడును జూడ లేదని చెప్పినది. ఆమె పినతల్లికూఁతురింటఁబైఁజెప్పిన రీతిఁ బిల్లను దేశాంతరములో దిగఁబెట్టుటకుఁ జేసిన యేర్పాటు జరిగినది. ఆమెకూడవచ్చి యీపిల్ల నిదివఱ కెన్నఁడును జూచిన జ్ఞాపకము లేదని సాక్ష్యము చెప్పినది. చెరువులోనుండి మృత దేహము వల వేసి తీసినమనుష్యులు లంచము దీసికొని యబద్ధము చెప్పినారు. చుట్టుపక్కలవారుకూడ లంచముగొని దొంగసాక్ష్యమిచ్చినారు. ఈకారణముల చేత నేను తార బ్రతికియే యున్నదని గాని యీమె యధికారిణియనిగాని దృష్టాంతము గనుపఱచ లేకపోయితిని. వ్యాజ్య మోడిపోయినందున నా కున్నకొంచె మాస్తికూడ విక్రయించి కర్చులకుఁ బెట్టినాను. ఇన్నిరోజులును జాలఁ గష్టముమీఁద పిల్లను బెంచి పెద్దదానిని జేసితిని. భగవంతుఁడు దయయుండి కొన్నిదినములు బ్రతికినఁ దార సుఖపడ వచ్చును. నే నంతివఱకు బ్రతికిన నాజన్మ సార్థక మగును.

౧౩

ఆశాసంచారము

రాయమల్ల సాహేబు:—ఇప్పుడు మీ కేమి ప్రమాణమున్నదని తార యొక్క స్వత్వమును తిరిగి, ఋజువు చేయవలెనని యాలోచన.

అజయ:—కాకితములు దస్తావేజులు కాక యిప్పుడు మూఁడు విషయము లున్నవి. వాని వలనఁ దారయొక్క యాస్తిని దిరిగి సంపాదించుట కంత కష్టము లేదని తోఁచు చున్నది.

రాయమల్లు:—చెప్పుఁడు.

అజయ:—నా మొదటి సాక్ష్యము మంగళుఁడు. చిన్నప్పు డతఁడు దానిని పెంచినాఁడు. ఇందుచేత నతని సాక్ష్యము- కోర్టువా రంగీకరింప వచ్చును.

రాయమల్లు:—కోర్టువా రొప్పుకొన వచ్చును. లేక నొక వేళ నొప్పుకొనక పోవచ్చును. మంగళుఁడు చిన్నప్పుడు పెంచినాఁడని యిప్పటికిఁ గూడ నానవాలు పట్టఁగలఁడని చెప్పువాదము నిలుచుట కష్టము.

అజయ:— నా రెండవ దృష్టాంతము:—మీరు చూచి చెప్పవచ్చును. ఈ చిత్ర మెవ్వరిది?

అని యడుగుచు నేనుఁ గుడంతపు పెట్టెలో నుంచిన యొకపురాతనపు బొమ్మను దీసి రాయమల్లుని చేతిలోఁ బెట్టి 'ఈరూపమెవ్వరిది చెప్పుము చూత' మనెను. రాయమల్లుఁడా రూప పటమును జూచినంత మాత్రమునఁ దెలిసికొనఁ గల్గెను.

రాయమల్లు:— ఎందుకు? ఇది తార రూపపటము.

అజయ:— తిన్నఁగాఁ జూడుఁడు.

రాయమల్లు:— నేను తిన్నఁగానే చూచితిని. ఇది నిశ్చయముగాఁ దార రూపమే.

అజయ:— తార యీరూపపట మెన్నఁడును జూడలేదు.

రాయమల్లు:— ఏమందురు? ఇది తార పటముకాకపోయిన నెవ్వరి పటము?

అజయ:— మీరునన్ను దార నెట్లుకనుఁగొంటివని యడిగితిరి. కాని యిది తార; మాయన్న కుమార్తె యైనట్లింక నొక ప్రమాణము. రూపపటము మాయన్నగారి పెద్దభార్యది. తారయొక్క తల్లి రూపపటము. ఈపటమునుజూచి తార పటమని భ్రమ కలుగుచున్నది. ఇది చూచినఁ దార నానవాలుపట్టు టెంత?

రాయమల్లు:— కోర్టులో నీకర్క మంతవఱకు నిలుచునో చెప్పఁజాలను.

అజయ:— మంచిది. ఈ ప్రమాణముకూడఁ గోర్టులోఁ బనికిరాక పోయిన యెడల మన స్వాజ్యము గెలుచుటకు నింక నొక కారణమున్నది. తారను దూర దేశము తీసికొని వెళ్ళిన జనార్దన దత్తుని యింట పనిచేసిపెట్టిననాఁ డిప్పుడు దొరకినాఁడు. మంగళుఁడు చాల దూరము వెదకి యీతనిఁ గనుఁగొని వచ్చినాఁడు.

రాయమల్లు:— అతఁ డిప్పుడేమి చేసెద ననుచున్నాఁడు.

అజయ:— ఏమియుఁ జేసెద ననఁడు. డబ్బుకొఱకా పాపకృత్యము నకు సహాయము చేసినాఁడు. వాని కేమియు జగత్సింహుని యొద్దనుండి దొరకలేదు. చేసిన పాపమువలనఁ జాల కష్టములు సంభవించినవి. అందుమూలమునఁ గొంచెము ధర్మచింత కలిగి కోర్టులో నాకు సహాయము చేసెద ననుచున్నాఁడు.

రాయమల్లు:— ఆసాక్ష్యముచేతఁ గోర్టులో మన కేమియు విశేష లాభము లేదు. కాని వాని ద్వారమునఁ గార్య మారంభించు టకు వీలు కావచ్చు.

అజయ:— వాఁడు స్వయముగాఁ గోర్టుకు వచ్చి తన్నా కార్యమునకు నియోగించిన వారెవ్వరో చెప్పిన యెడల మనకుఁ గార్యము పొసఁగదా ?

రాయమల్లు:— పొసఁగదు దానితోను మనకార్యము కాదు. ఎందు కనఁగా, తార యిప్పుడు పెద్దదైనది. వాఁడు ప్రమాణముచేసి యీ బాలికనే వర్ధమానపురములో విడిచి వచ్చితి నని చెప్పఁ గలఁడా ?

అజయసింహుని యుత్సాహ మంతట శూన్యమయ్యెను. ఆయన ముఖము మీఁదఁ దేజస్సు నష్టమై పోయెను. అతఁడు హతాశుఁడై పడిపోయెను. అతిశయ విషాదస్వరముతో, అటులైనఁ దారయొక్క

యాస్తిని దిగి సంపాదించుటకు వీలు లేదా? అనంత భాగ్యశాలి యొక్క యాస్తికి సిఫ్ఫు వగైరాలోను వలసినదేనా ?

రాయమల్లు:—అంత కష్టపడి పొందుట కవసరములేదు. తారయొక్క యాస్తిని దొంగిలి సంపాదించవచ్చును.

అజయుడు:—నేను చెప్పిన ప్రమాణములు పనికి రావంటివి కదా, ఇక నెట్లా యాస్తి సంపాదింప వచ్చును ?

రాయమల్లు:—మీరు సంపాదించిన ప్రమాణముల వలన కోర్టులో నెగ్గుట కష్టము. కాన నేనా పనిని మీకు జేసి పెట్టెదను. అమాట మీరే కోడముమీద వ్రాసికొనుడు. నా బొందిలో ప్రాణముండిన నేను తారయాస్తి నంతను నిశ్చయముగా దొరికి సంపాదించి పెట్టెదను.

అజయ:—ఏ విధముగా జేసెదరు ?

రాయమల్లు:—అనంతరి మీకు నే విప్పక చెప్పను. నాకొక చక్కని రోపాయము మున్నది. ఆ యుపాయము నే నెవ్వరికి ముందుగా జెప్పను.

అజయుడు:—అంకటికివిం బారతా టున్నది యున్నది. మీరు మానుష్యులే మీరును బాగ పాటు పడెదరు. ఈ జగత్తులో ప్రమోదము పొందనివారు లేరు. మీ యుద్దేశ సాధన మెంత యసాధ్యమైన నందులో గొంత పొరపాటున్నది.

రాయమల్లు:—రాయమల్లు గోవిందుడింతవఱకు కేసియందును విఫల మనోరథుండు కాలేదు. ఇంతవఱకే కార్యమును నతండు చేపట్టినది చెడిపోలేదు.

అజయుడు:—మీరీ కార్యము నెప్పుడు నిర్వహించెదరు ?

రాయమల్లు:—రఘువంశ దొ.గకు మందుత్తన శ్రీకృష్ణ నే నానాటి తరువాత నీ కార్యమును జేపట్టెదను.

అజయ:—రఘునాధుని వ్యవహార మెప్పుడంత మొందును ?

రాయమల్లు:—ఇరువదినాల్గు గంటలలో.

అజయ:—రఘునాధుడు చాల భయంకరమైనవాడు. మీకేమి యాపద తటస్థించునో ! వానిని సంపూర్ణ బలములతో బట్టుకొనగలవా? వారలు కూనీలు చేయువాండ్రు. మిమ్ములనుగూడ చేయగలవారు.

రాయమల్లు:—రఘునాధు చేతిలో జావనా? బ్రహ్మ నాముఖమున నంత హీనపుచావు వ్రాయలేదు. నేను చచ్చినా తుచ్ఛరఘునాధుని చేతిలో జావను. నన్ను జంపుట కంతకంటె సాహసుడు కావలెను.

ఇంతవఱకు సంభాషణ పూర్తిచేసి రాయమల్లగోవిందుడు సెలవు దీసికొని గుఱ్ఱమునెక్కి పర్వత మార్గమును ద్రొక్కెను. రఘునాధ దొంగను వాని దళముతో సహా నాశనము చేయవలెనని కావలసిన ప్రయత్నములన్నియు నప్పటికి రెండుమాసములనుండి యాయన యేర్పాటు చేయుచుండెను. అన్నియు నేటికి ఫలోన్ముఖమగుచుండెను. నాలుగువైపులను జుట్టుముట్టి యతని యనుచరులు పనిచేయుచుండిరి. కొండమీద నన్ని స్థానములందును మాఱువేసములతో రక్షకభటులు తిరుగుచుండిరి. కొంతమంది మాఱువేసములతో దొంగలలో గలిసి యుండిరి. ఇక నీ కార్యమును బూర్తి చేయుటయే యాయన పని.

౧౪

సాహససంచారము

రాయమల్లుగోవిందుని భయముచే రఘునాధుడు పర్వత ప్రదేశమున లోలోపల నగమ్యమై యున్న యుపత్యకమున నాశ్రయ

మేర్పఱచుకొనెను. దీనిపేరు రాజేశ్వరి యుపత్యకమని యీవఱకే చెప్పి యున్నాము. దీనిలో దయ్యములు భూతములుండు నని యందర కును భయము! సాధారణ జనులు మొదలుకొని కొండవారలలో నీచజాతులవారి వఱకు నెవ్వరు నిందులోనికి వెళ్ళరు. విశేషముగా నా ప్రదేశము దట్టమైన యడవితో నిండియుండును. కట్టెలు కొట్టుకొనే వాండ్రకుందప్ప నింక నెవరికిని నక్కడకు వెళ్ళుట కావశ్యకము లేదు. రాజేశ్వరి యుపత్యకమున కొక్కటేదారి. లోపలకు వెళ్ళినను బయటకు వచ్చిన నాదారినే పోవలయును. దొంగలకు నాసంగతి తెలియును. పర్వతజనులలో నొక రిద్దఱు యెనుబది యేండ్లవయసుముసలి వాండ్రకు వనములోనికి రాకపోకలకు మఱి యొక దారియున్న దని తెలియును. కాని యాత్రోవ కడ్డముగా నడవి పెరిగి కప్పుకొని పోయి చిహ్నమాత్రము కూడఁ గనబడుట లేదు. రామయ్యల్లుఁ డీవృద్ధునియొద్దనుండియో యీసంగతి తెలిసికొని దానిని బయటకుఁ దీయించవలెనని చాలకాలము వెదకినాఁడు, చాల దినములు తంటాలు పడిన తరువాత దానిని గనుగొని మనుష్యులనుపెట్టి త్రోవ తీయించినాఁడు.

రాజేశ్వరి యుపత్యకమునందు ప్రేతల యుపద్రవము మెండని యీ ప్రదేశములోని బాల, వృద్ధ, వనితా, జనముల కందఱకు నభి ప్రాయము. ఆ ప్రేతలే దొంగలే గాని మఱి యెవ్వరును గారని రామయ్యల్లుఁ గోవిందునికిఁ దెలియును. దొంగలును ప్రేతలని పేరు పొందుట వలన నిర్భయముగా నందు వాసము చేయుచున్నారు. వారియొక్క యత్యాచారము వలన నచ్చటి ప్రదేశములోని నివాసులు చాల మనోవిభ్రాంతి నొందియుండిరి. అందుచేత నందఱును రాజేశ్వరి యుపత్యకములోఁ జాల దయ్యము లున్నవని చెప్పుకొను చుందురు.

రఘునాథుఁడు చేయని పాపకార్యము లేదు. తలంచని పాపకార్యమంతకంటె లేదు. రాజేశ్వరి యువతీశిక్షకులతోఁ జేరిన తరువాత నంతకంటె నెక్కువగాఁ బాపాచారము నడిపించు చుండెను. రఘునాథుఁడు చెప్పిన కార్యములను నిర్వహించుట కతని యనుచరు లెవ్వరును వెనుకంజ వేయరు. హత్యలు, దొంగతనములు, దారులు గొట్టుట మొదలైన పాపకార్యములందు వారు సుప్రసిద్ధులు.

పై జెప్పిన యుపత్యకమును జేరి వారు రెండు నాఁడు శిబిరములను నిర్మించిరి. ఆశిబిరములందు వారు స్థాయిగ నివసించిన తరువాత రఘునాథుఁ డొకనాఁడు మూఁడునాలుగు సారులు తారయొక్క శిబిరమునకు వచ్చి యుండెను. కొండల మీఁద శిబిరమును వదలి పెట్టిన తరువాత నింతవఱకును రఘునాథుఁడు తారతో నొక్కసారియు మాట లాడలేదు.

తార కెవ్వరును దిక్కు లేరు. మంచిభాగ్యురాలై దొంగలచేఁ జిక్కినది. సరళబాలికయేగాని యేమియు నెఱుంగదు. తప్పించుకొను నాశ నిరాశయై గుందు చున్నది. రఘునాథుఁ డామెశిబిరమును బ్రవేశించి నంతమాత్రమున నామెహృదయము విపరీతభయముచే సంచరింపఁ దొడంగెను. ఆమెహృదయమందు నాశ కెక్కడను సందు లేదు. మాయగాండ్రు; దయాశూన్యులు; రాక్షసపిశాచలక్షణములు గలవారు; అట్టిదుర్జనులచేతఁ బడినది. అట్టివారినుండి రక్షింపఁగల పరితాపసింహుఁ డొక్కఁడును గూడ నంతర్హితుఁ డైనాఁడు. వానిని గూర్చి యేవార్తయును రాలేదయ్యె. ఎంతకాల మాతనికొఱకు నిరీక్షింపఁదగును. మహాశూరుఁడైన రాణా మల్లుఁడు రఘునాథుని మోసములోఁ బడి యీలోకమును బరిత్యజించి పోయెనా! అని యీనావిధముగఁ దారయొక్క యాలోచన పరిపరివిధములఁ బోయెను.

రఘునాథుని యవస్థ యెట్టులున్నది? ముఖమునందు

నశ్వోచ్ఛ్వాసము లేదు. స్వరము కఠోరమయ్యెను. మాటకర్కశమాయెను. దృష్టి భీషణ మాయెను. ఇఁక నాతనికి నేమియు నష్టము లేదని యాతనికి నమ్మకము. విఘ్న మగునని చింత లేదు. భయము లేదు. అట్టి భావముతో రఘునాథుఁడు 'తారా! యొక త్రోవలోనికి వచ్చుటకుఁ జాల కష్టముగా నున్నదా?' అని యడిగెను. క్రోధకషాయితలోచనయై దేహము కంపింపఁగ దీనస్వరముతోఁ దార— 'ఓరీ పాతకీ! నరహంతకా! నీవు మరల నాయెదుటకు వచ్చితివిరా?' అని యఱచెను.

రఘు:— నేను నరహంతకుఁడనా?

తార:— కాక యెవరు?

రఘు:— నే నెవరినైన జంపుచుండఁగ నీవు చూచితివా?

తార:— ప్రతాపునిఁ జంపలేదా?

రఘు:— అందు నాదోష మేమున్నది? వానితో నాదళములోని వారికిఁ జాలమందికిఁ బడదు. ప్రతివారితోను వాఁడు విరోధము పెట్టుకొన్నాఁడు. ఎవరితోనో జగడము పెట్టుకొన్నాఁడు. ఆకోపముమీఁద నెవరో వానిని జంపివేసినారు.

తార:— రాక్షసా! ఈమాట చెప్పి నన్ను మరిపించెదవా. నే నీమాటల చేత మోసపోవుదానను గాను నామనస్సు నాకే సాక్షి.

ఇఁక రఘునాథుఁడు సహింపలేక పోయినాఁడు. గుండెలు వేగముగాఁ గొట్టుకొనెను. నాళములలో రక్తము విసురుగాఁ ప్రవహించెను. కోపముతో రఘునాథుఁ డిట్లు పలికెను. 'తారా! వినుము నీ వెన్నిమాట లన్నను నేను పడి యూరకున్నాను. ఇఁక నూరుకొనను. నిన్నుఁ గామించి యున్నాను. నేటితో మనచిన్ననాటివివాదమంతము కాఁగలదు. నన్నవమానించిన యవమానమునకు నేఁడు ప్రతిశోధన చేయుచున్నాను.'

తార మొదలి రక్తము నీరయి పోవుచుండెను. వ్యత్యస్త

దేవళియొక్క భీషణచ్ఛాయ యామెముందు తాండవమాడం జొచ్చెను. రఘునాథునిం గూర్చి యాలోచన, చింతయును నన్నిట్లు కాన్పించినం దార కొంచెమైనను ధైర్యముగా నుండెడిదే; ఇంక శీఘ్రమైన ననుకూల సమయము రాంగలదని యపేక్షించెడిదే. కాని రఘునాథుని యందేమియును చింత కాన్పించలేదు; ఆలోచనయుం గాన్పించలేదు. అతనియందేమాత్రమును సరసము కాన్పించలేదు. అందుచే నీరసిన వచనములు విని యామె యాశలు మొదలంటం దఱుగంగొని పోయెను.

తార:—రఘూ! నీ కిప్పటికైనం జాలి వున్నదా? ఆమాట నీవెప్పుడైన నాలోచించితివా?

రఘు:—లేదు.

తార:—ఏమి నీకుం జాలే లేదా? నీ వెల్లకాలము నిట్లే యుండెదవా?

రఘు:—ఉండెదను. నాకిప్పటికిని జావు లేదు. నేను యీశ్వరునివలె శాశ్వతముగా బ్రతికియుండెదను. ఆసంగతితో నీకిప్పుడేమిపని?

తార:—మంచిది. నా కంతయు నర్థమైనది. నన్నిందు కింత బాధ పెట్టుట కుద్యుక్తుండ వైతివి?

రఘు:—నీ మీంద నాంకు జాల ప్రేమ యున్నదని.

తార:—దీనిపేరేనా ప్రేమ? ఈవిధముగా బందినిగాం జేసి, అబలను అసహాయను, సర్వనాశముచేయుట ప్రేమయొక్క లక్షణమా?

రఘు:—నాకు నీయెడలం బ్రేమ యున్నదని ప్రమాణము చూపించెదను. నే చెప్పెడు మాట వినుము.

తార:—నేను నీమాట లేమియును వినను. నన్ను మాయింటికిం బంపుము. నా ముదుసలి తండ్రి రోగశయ్యదగ్గఱ కొక్కసారి పంపుము.

రఘు:—నే నీదినమున నిన్ను యథావిధిని బరిణయమై నా ప్రేమను జూపించెదను. ఈసాయంత్రమే పెండ్లి.

తారకంఠస్వరము చూచి ధృఢపరిపూర్ణస్వరముతో 'నెన్నఁటికిని గాదు—ఎన్నటికిని గాదు,' అని చెప్పెను.

రఘు:—నిశ్చయము; నిశ్చయము; ముమ్మాటికిని నిశ్చయము; ఈ రాత్రియే నన్ను నీవు భర్తగా స్వీకరించెదవు. సూర్యచంద్రుల గతులు తప్పినఁ దప్పవచ్చుఁ గాని నామాట తప్పదు. ఒక్క క్షణముమాత్ర మబద్ధము కాదు.

తార:—అంతవఱకు నా ప్రాణ ముండునో లేదో సందేహము. నీ చేతులలోనుండి తప్పించుకొనుట కే యుపాయమును లేని యెడల నాత్మహత్య తప్పదు.

రఘు:—నీ కాత్మహత్యకు వీలు లేకుండ గనిపెట్టి యుండెదను. దాని జాగ్రత నేను పెట్టెదను. నీవు నాభార్య వైన తరువాత నిన్ను రక్షించు భారము నాకుఁ బూర్తిగాఁ గలదు.

తార:—రఘునాథా ! స్వప్నమును జెప్పుచున్నాను. నీపాపపు కోరిక యెన్నఁటికిని సఫలము కానేరదు. భగవంతుఁడు నన్ను రక్షించును.

రఘు:—నీభగవంతునిపై నాకు నమ్మకము లేదు. మనుష్యులి కేమి చేత నగును ! యిక్కడకు వచ్చి నీభగవంతుఁడును నిన్ను రక్షింపలేఁడు. ఇక్కడ నీకుఁ గనఁబడు మనుష్యు లందఱును నాకు వశులు. నే నిక్కడ రాజును, ఏమి తలఁచుకొనిన నది చేయఁగలను.

తార:—నీవు స్వప్నములోఁ గూడఁ దలంచని రీతిని నాకు రక్షణ కలుగును. ఆవిధముగానే నీకు సర్వనాశ మగును.

రఘు:—తారా ! నీ వాశపెట్టుకొన్న ప్రతాపుఁ డిఁక లేఁడు. నీ యాశలన్నియు నాద్రోహి దేహముతోనే యంతరించినవి. నిశ్చయముగాఁ దారకు నలుదిక్కుల నంధకారమే కాన్పించు

ప్రారంభించెను. నిస్సహాయయగు బాలికకు సహాయమిచ్చి యుత్సాహ మిచ్చువా రెవరున్నారు? యమునికే భీషణాకారములో నామెకు దోడ్పడవలెను. ఈ యవస్థలో నెవరి యండ పట్టుకొని యామె నిలువఁగలదు? ఎవ రా దుర్భాగ్యురాలిని రక్షింపఁగలరు? యీ భయంకరపాపాత్ముని నరహంతకుని చేతులనుండి యీ దుఃఖాకులరసపుత్ర బాలిక నెవరు రక్షించెదరు? రఘునాథుని ముఖము చూచి వాని మాటలన్నియును వినినతరువాత నీ యాలోచనలన్నియును మన స్సున బుట్టినవి ఈవిపత్తున నిట్లని తార నిశ్చయము చేసికొనెను 'రాయమల్లసాహెబు వచ్చి రక్షించినట్లయితే జీవించుట లేకపోయి నచోఁ జావే; కాని రఘునాథుని పత్ని యగుట పట్టదు'. అని యామె ప్రతిజ్ఞ పట్టెను.

రఘు—తారా! ఇఁక నాలోచన చేసిన లాభములేదు. బుద్ధి తెచ్చుకొనుట కింకను గాల మున్నది. ఇంకను నీయెడల నేను బలాత్కార ముపయోగింప లేను.

తార యేప్రత్యుత్తర మియ్యకపూర్వమే దూరమునుండి దస్యుల యీల వినఁబడెను. రఘునాథుఁడు పని తొందరవలన "బయట నెవ్వరో నన్నుఁ బిలుచుచున్నారు. నీ కింకను మంచిబుద్ధి పుట్టుటకుఁ గాలము చాల లేదు నే నెళ్ళుచున్నాను. సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా వచ్చెదను. ఈలోపుగా నీమనస్సు స్థిరము చేసికొనుము. నేను బలాత్కారము చేయవలసిన యవసరము లేకుండఁ జేయుటకు సిద్ధముగా నుండు" మని చెప్పి వెడలిపోయెను.

చాలసేపు తార యనేకరీతులఁ జింతించెను. తన నుత్సాహము చేసి యాశను గల్పించిన ప్రతాపుఁడు రఘునాథుని భీషణచక్రాంతమున నకాలమృత్యువు వాతఁ బడెనేమో. ఇంక నెవ్వరు నన్ను విపత్తు నుండి రక్షించెదరు! యెవ్వరా రఘునాథుని కఠోరహస్తములనుండి

రక్షించెదరు ?

తార బట్టను మంచము మీఁద గప్పికొని యేడువ నారంభించెను. ఒక్కసారి యామె పెంపుడుతండ్రి జయయసింహుని దుర్దశను గూర్చి తలంచుకొనెను. వానిరోగశయ్య వాని యాసన్న మరణము తలంపునకు వచ్చెను. పూర్వకాలపు సుఖదినములు, ప్రస్తుతకాలపు దుఃఖదినములు దృష్టిగోచరమయ్యెను. బాల్యకాలపు సంగతు లన్నియు నొక్కటొకటే మనస్సులో మెలఁకొని లేచి వచ్చుచుండెను. శైశవకాలములో నారఘునాధుని యాదరము వానితో నాటి యల్లరి వానితో బలుగులు, వానితో సంభాషణ యన్నియు స్మృతి పథమునఁ గనఁబడు చుండెను. అటు తరువాత నేమి తోఁచినదో తార లేచి నిలువఁబడెను. తన రవికెలోనుండి యొకవాడి యైనకత్తి నొక్కదానిని బయటకుఁ దీసెను. ఆత్మహత్య చేసికొనుటకు సిద్ధమయ్యెను. తనలోఁ దాఁనిట్లు చెప్పుకొనెను. "ఇంక నేఁదుకుఁ గాలవిలంబనము ! నాజీవనరక్ష కింక నేమి యాశయున్నది ? నాకు రఘునాధుఁడు పతి యగుటకంటె మరణమే మేలు" తార తన వక్షస్థలమును గుఱిపెట్టి కత్తిని గట్టిగాఁ బట్టుకొని పొడుచుకొనఁ బోయెను. కాని తక్షణమే యెవ్వరో వెనుకనుండి యాకత్తిని నామె చేతినుండి యెగుఱఁ గొట్టివేసిరి.

వెనుకనుండి యీమాటలు కూడ వినఁబడెను. 'నిదానించుము ఆత్మహత్య చేసికొనవద్దు.'

విస్మితయై తార వెనుకకుఁదిరిగి చూచెను. వెనుక శిబిరము యొక్క తెర నెవ్వరో కొంచెమెత్తి యామె వంకకు రెప్పవాల్పక కొంచెము నేపు చూచుచుండిరి.

తార:—మీ రెవరు నావని కెందు కడ్డము వచ్చెదరు ?

అతఁడు బయటనుండి గంభీరస్వరముతో 'నీవుచాలఁ జపల

బాలికవు ఏల భయపడెదవు—రఘునాథుఁడు నీ తలవెండ్రుకల నైన ముట్టఁజాలఁడు' అనెను.

అంతమాత్రము పలికి యామనుష్యుఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. తారయేమియుఁదోఁచక యచ్చటనే కూర్చుండి యుండెను.

౧౫

తారయొక్క సహాయము.

మంద భాగ్యురాలగు తార విపత్సముద్రమునందుఁబడి యనేక విధములఁ గొట్టుకొను చున్నది. ఆమె కూపిరి సలుపుట లేదు. హితా హితంబులు తెలియ రాదయ్యె. చాలసేపు నానా ప్రకారముల నామె చింతింపఁ దొడంగెను. కాని యే యుపాయంబును నిశ్చయమై తోఁచ దయ్యె. ఎన్ని సారులు నిరుత్సాహురాలై ప్రాణంబులు పరిత్యజింపఁ జింతించినను నెవ్వరో యొక్కరువచ్చి యుత్సాహంబుపుట్టించి మరల ప్రాణంబులపై నాశ పుట్టించు చున్నారే. ఆమె తనలోఁ దానిట్లు విత ర్కింపఁ దొడంగెను. 'నన్నెవ్వ రీ యాపదనుండి యుద్ధరించెదరు ? నా కెందుకీ దుఃఖము. నాకేమి యాశయున్నదని చావునకు నాహృదయం బున సాహసంబు గుదురకున్నది.'

ఎవ్వరో వెనుకనుండి మరలనొక్కసారి, "నీకెందు కీభయము ! నిన్ను రక్షించుటకు నలుదిక్కులను మనుష్యులు కాచియున్నారు. నిన్నవమానించుట కేరితరము!,

తార వెనుకకుఁ దిరిగి చూచెను. పూర్వము వలెనే శిబిరపు తెరను ప్రక్క కొత్తిగించి వెనుకటి మనుష్యుఁడే యామెకు ధైర్యము చెప్పుచుండెను.

తార యాతనితో నిట్లుపలికెను:—"మీరెవ్వరోగాని నేనెంత

యాపదలో నుంటినో గ్రహించినట్లు తోఁచదు. ఇట్టి నిస్సహాయావస్థలో రఘునాథుని చేతులలోనుండి నన్నెవ్వ రుద్ధరించెదరు ? ఈ విపత్తులో నాకు సహాయపడువా రెవ్వరు ?"

జవాబు:—నీకిప్పు డేయాపదయును లేదు.

తార:—మీ రెవ్వరు ?

జవాబు:—నేనెవ్వరైననేమి ? నీ శ్రేయోభిలాషిని.

తార:—మీరు నాకు సహాయముచేయఁగలరా ? నన్నీయాపదనుండి రక్షింపఁ గలరా ?

జవాబు:—తప్పక చేయఁగలను. లేకున్న నే నిక్కడ నేల వేచి యుందును? నీ కేభయమును లేదు. నిశ్చింతతో నుండుము. నీయాపదకంటె రఘునాథుని యాపదమూఁడినదని నీవు తలంపుము

తార:—ఈ దొంగలమధ్య ప్రతాపసింహుఁ డొక్కని మీఁదనే నా కాశ యున్నది. అతఁ డిప్పుడు రఘునాథుని మాయా చక్రాంతమున నన్యాయముగా నకాలమరణము నొందినాఁడు. ఇంక నెవ్వరు నాకు దిక్కు ?

జవాబు:—అతఁడకంటె నింక నెవ్వరును లేరా ?

తార:—ఆయన దయమూలముననే నే నింతవఱకును ప్రాణములను నిలువఁ బెట్టుకొని యున్నాను.

జవాబు:—ఆయనగాక యింకను రక్షింప నుద్యుక్తులైనవారున్నారు.

తార:—ఎవరు ?

జవాబు:—ఎవరో తెలియఁ గలదు. కొంచె మోపికపట్టవలెను. ఇప్పుడే రఘునాథుఁడు తిరిగి రాఁగలఁడు. నీ భయము రఘునాథునికిఁ జూపింపవలదు. రఘునాథుని వలన భయపడవలసిన యగత్యములేదు.

తార:— ఏమి వింతగానున్నది!

జవాబు:— వింతిలేదు. తగిన సమయము వచ్చినపుడు తెలిసికొన వచ్చును.

తార:— రఘునాథుఁడు నాపై నేమైన దౌర్జన్యము చేసిన యెడల! వాఁడు నన్ను బలాత్కారము చేసినయెడల!

జవాబు:— వానికి సాధ్యమా? నీకేమియును భయము లేదు. నీకే మాత్రమును వాఁడు హానిసేయఁజాలఁడు.

తార:— అటులైన నీవు నాక్షేమముఁ గోరువాఁడవుగాఁ గాన్పించవు. నీవు తప్పక యా దొంగవాని గూఢచారివి.

జవాబు:— కాదు. నీవు పొరబడుచున్నావు. నేను నీహితైషిని. నామాట నమ్ముము. రఘునాథుని కంటె బలవంతులీదళములఁ గలిసియున్నారు. నిన్నే మరక ప్రతి నిమేషమును గాఁచియున్నారు. వాఁడేమి చెప్పిన నది చేయుము. వానిదినము లాసన్నమైనవి. వాఁడదుగో వచ్చుచున్నాఁడు.

తారముఖముఁ ద్రిప్పిచూఁడగనే తెరప్రక్కకుఁ ద్రోసి మాటలాడుచున్నవాఁడు తత్క్షణమే యంతర్హితుఁడయ్యెను. తార తిరిగి వాని తట్టుచూఁడగా నాతఁడు కాన్పించలేదు. అమాటు నిముసమున నే రఘునాథుఁడు వచ్చి యిట్లనియె— "తారా! రమ్ము. మన వివాహమున కన్నియు నాయత్తమైనవి. తిన్నఁగా వచ్చెదవా? లేక యోరిమిని బట్టుకొని పోవలయునా?

తార:— వద్దు. వద్దు. నేనే వచ్చెదను. నీవు నా యొడలిపై చేయి వేయవలదు.

౧౬

వివాహవిభ్రాంతి

రఘునాథుఁ డాశ్చర్యపడెను. తార తనంతటఁదాను బలాత్కారములేకుండఁ దనలో వచ్చుటకు సమ్మతించునని యతఁడు కల

నైనఁ దలఁప లేదు. ఆమె యెన్ని విధముల బ్రతిమాలుకొనునో, యెన్ని ప్రార్థనముల చేయునో, యెంత గంద్రగోళము చేయునో, యని యతఁ డనుకొనెను. కాని యాతఁడు రమ్మని పిల్చినంతమాత్రమున నాతనితో బయలు దేరుట కామె యుద్యుక్తురాలయ్యెను. ఇట్లు చేయునని రఘు నాథుఁ డెన్నఁడును నూహింపనైన లేదు.

రఘు:— ఇప్పుడు నీయథార్థస్థితిని దెలిసికొంటిని. నీకిప్పుడు బుద్ధి వచ్చినది కాదా తారా!

తార:— నేనిపుడు నీచేతులలో బడితిని. నానుదుటను వ్రాసినట్లగును. విధితోఁ బోరిన లాభమున్నదా?

రఘు:— ఆమాట చెప్పవద్దు. తారా నిన్ను నిజముగాఁ బ్రేమించితిని.

తార:— (తిరస్కార స్వరముతో) "నీకు నాపైఁ బ్రేమయా! నేను నీ ప్రేమను నిన్నుఁగూడఁ దిరస్కరించుచున్నాను.

రఘు:— తారా! నీవు నన్ను కారణముగఁ దిట్టుచున్నావు. నన్ను నీవు వివాహమాడిన సుఖింపఁ గలవు. నేను నీకు దగిన వరుఁడను.

తార యింక సహింపలేకపోయెను. కోపము పట్టఁజాలక కఠోర స్వరముతో 'నీతో వివాహమైన నాకు సుఖమా? ఛీ! ఛీ! నాకర్మము—నాకర్మము—ఈమాట ఇంక నొకసారి చెప్పకుము. నీయొడ లంతయుఁ బాపంబుతో నిండి యున్నది. నీకత్తి కటారములు పాఱవేసి నీతుపాకీగుండు సామానులు బూడిదచేసి, నీ నరహంతక వ్యాపారము లన్నియు మఱచి, నీహృదయ కల్మషమును గడిగికొని, నీ రక్తము నంతను బరిశుద్ధి చేసికొనఁ గల్గినను నీవు నా పతివగుటకు యోగ్యుఁ డవుకావు' అనెను.

రఘు:—(కొంచెము కోపమును బొంది) తారా! నీవు మరలఁ బెద్దపెద్ద మాట లెత్తుచున్నావు. నీ విషయమయిన మాటల వలన నాయొడలు మండిపోవుచున్నది. మధ్యమధ్య నీవు నాకుఁ గోప

మును చెప్పించుచున్నావు. నీవింక నెవ్వరిని దూషించు చున్నావో యెఱిఁగి యున్నట్లు తోఁచదు. ఎవ్వరిని నీవిట్లు నిందించు చున్నావో యెవ్వరిని నీవింత తిరస్కరించుచున్నావో వాఁడే నీకింక నొక్క గడియలో నీకు శాస్త్రసమ్మతముగ నున మగండు కాఁగలఁడు. ఇంక నీవు బాగుగోరెదవేని మాట లాడక నాతోఁ డరమ్ము.

తార యట్లే చేసెను. శక్తిధైర్యములను జూపెను. గుండె రాయిచేసికొనెను. చిట్టచివరకేమి చేయవలయునో మనస్సులో నామె స్థిరము చేసికొనెను. ఆమె మనస్సులో భయములేదు. శోకములేదు. తాననుసరింపవలసిన మార్గము నామె సరిచేసుకొని యుంచుకొనెను. దొంగల గుంపులో నెవ్వరో బలవంతులు తన్ను రక్షింప నున్నారని యామె విని యుండెను. అందుచే నామె యట్లు నమ్మకముతో నుండెను. ఆమె నిరాశనొందినప్పు డెల్ల తిరిగి యుత్సాహిత యగు చుండెను. ఈసరి యామె కట్టకడపటివఱకుఁ జూడ వలయునని ప్రతిజ్ఞ పట్టెను. బలవంతులెవ్వరును ముందునకు వచ్చి తన్ను రక్షింప కుండినచోఁ జచ్చుట కామె కణుమాత్రమును భీతిలేదు. సంకోచము లేదు. ఆమె సంకల్పమదియే. అటులైన నింక దేనికి భయము! రఘు నాథునికి భార్యయగుటకంటె నామె మృత్యువు నాలింగనము చేసి కొనుట కెక్కువ సిద్ధము.

సముద్ర తటీరమునుండి రఘునాథునితోఁ దార వెలుపలికి నడచివచ్చెను. కొంతదూరమున నొక్క పెద్ద వృక్షముక్రిందఁ గొంత మంది జనులు నిలిచియున్నారు. తార వారిదిక్కు జూచెను. అక్కడ వివాహ కార్యమున కుపయుక్తములగు సంభారములు సిద్ధమై యున్నవి. పురోహితవేషమున నొకఁడొక పీటమీఁదఁ గూర్చుండి యుండెను.

తార యా ప్రయత్నములనెల్లఁ జూచుచుఁ జూచుచు ధీరస్వాం

తమతో గంభీరముగ రఘునాథుని వెంటఁబోయి యావృత్తాంతమంతయుఁ జేసినంత దొంగలలో నొకఁడు కనుసన్న చేసి కుడిచేసన్న చేతను "భయము లేదని" తెలియఁజేసెను.

రఘునాథుఁడు తాళిచేతఁ బట్టుకొనెను. ఆరసప్పపుత్త్రి బాలిక యొక్క దేహమెల్లఁ గంపించి పోయెను. అటుతరవాత నిద్దఱును పురోహితుని సమీపించిరి. వాఁడు వారిద్దఱిని వేఱు వేఱాసనములపై కూర్చుండఁబెట్టి మంత్రము చదువుట కారంభించెను. అంత హఠాత్తుగ నొక్కఁడు పురోహితుని ముందునకు వచ్చి "అరే జాగ్రత! ఈ వివాహమెన్నటికిని జరుగఁగూడదు." అనెను.

ఆగంతుకుని ముఖమువైపు జూచిన రఘునాథుని సమస్తరక్తము నీరై పోయెను. కారణమేమి? యాగంతుకుఁడు వీరభావమున నిర్భయుండై యెదుట నిలిచి వివాహమున కడ్డమయ్యెను. వీఁడు మఱి యెవ్వఁడునుగాఁడు. ప్రతాపుఁడే. రఘునాథుఁడు తన మాయోపాయమునఁ జచ్చినాఁడని యనుకొనిన ప్రతాపుఁడ మరల నెట్లువచ్చెనో యని రఘునాథుఁ డొకింత యాలోచించెను. ప్రతాపుని దయ్యము పగఁ దీర్చుకొనవలయునని వచ్చెనా? లేదు, ఆ భ్రాంతిఁబడనక్కఱ లేదు. ఆతని రెండుచేతులందును రెండు పిస్తోళ్ళు బారై యుండెను. రఘునాథుని భ్రమ తత్క్షణమే తీరిపోయెను.

పురోహితవేషి యుద్ధతభావమున నిట్లు ప్రశ్నించెను 'నీవెవఁడవు? ఈశుభకార్యమున కడ్డమువచ్చెద వేల?'

ప్రతాపుఁడా పురోహితుని రొమ్ము మీఁదికి బారువెట్టి పిస్తోలు కాల్చుటకు సిద్ధమయ్యెను. మఱియు నతఁడు దంభముగా నిట్లు పలికెను. "నే నెవ్వఁడనైన నేమి? నీకాసంగతి యవసరము లేదు. ఇంక నొక్క యడుగు ముందునకు వేసితివేని, ఇంక నొక్కమాట మాటాడితివేని నీ యాయువు మూడినదని తెలిసికొనుము."

రఘునాథుఁ డాసమయమునఁ దన యంగీలోపలనుండి పిస్తోలు తీయుట కుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అంతట దస్యువేషముగ నున్న మఱి యొకఁడు వాని ముఖమునకు గుఱిపెట్టి పిస్తోలును నిలిపెను. రఘునాథుఁడు తెల్లపోయెను. ఒడలెల్లఁ గంపింపఁ దొడంగెను. తన యనుచరులలో నిది వఱకుఁ గలనైన శత్రువులని యెంచనివారు నయితము ప్రతాపుఁడు ప్రత్యక్షమైనంత మాత్రమున విరుద్ధభావము నవలంబించిరి. అందున నేకమంది చేతులలో నొక్కొక్క పిస్తోలున్నది. 'ఎంత మోసపోతి' నని యతఁడు చింతించెను. తన యనుచరులని యనుకొన్న వారందఱును దనయెడల నేకవైర దీక్షతోనుండి యుండిరని యతఁడు తలఁచెను. ఇన్ని దినములనుండి రఘునాథుని మనస్సునఁ గాపురమున్న యాశా, విశ్వాస, ఉత్సాహము లొక్క మాఱుగాఁ బటాపంచలై పోయెను. వాని యుద్యమము భంగమై పోయెను. ప్రాణ రక్షణార్థమై కట్టకడపటి ప్రయత్నము చేయవలయు నని రఘునాథునికిఁ దోఁచెను. కాని దస్యులలో నొక్కఁడు "జాగ్రత! వెంట్రుక వాసికూడఁ గదల మెదలఁ గూడదు." అనెను.

రఘునాథుఁ డాతని వంకఁ జూచెను. తాను ప్రతాపునిఁ జంపుమని నియోగించినవాఁడే వాఁడు. వాఁడావిధముగాఁ బిస్తోలు నెత్తిపెట్టి యుండుటను జూచి ప్రతాపుఁడు చావలేదు. ఈప్రతాపుఁడు నిజమైన ప్రతాపుఁడే యని తెలిసికొనెను.

ప్రతా:—రఘునాథా, యింకను నీవెందుకు వ్యర్థముగఁ గష్టపడె దవు! నీదినములు దగ్గఱకు వచ్చినవి. నీకింకను దెలియరాదా!

చూచు చుండఁగనే యెక్కడ నుండియో ముప్పది నలుబది మంది యాయుధ పాణులగు భటులు వచ్చి చుట్టు ముట్టిరి. రఘునాథుఁడు నిరాశనొంది భగ్నకంఠముతో నిట్లు ప్రశ్నించెను. 'దీనియర్థ మేమి? మీరందఱును గలిసి నన్నుఁ బట్టుకొని బాధించెదరా! మీ

రందఱును నాశత్రువులా ?'

ప్రతాపుఁడాతని దుఃఖపూర్ణ ప్రశ్ననేమియును లక్ష్యము సేయక "ఎవ్వఁడైన నింక మెదలిన యెడల వాని ప్రాణములు నిలువవు ప్రతి మనుష్యుఁడును దనంతటఁ దానే మాకు లోఁబడిన నేహాని యును జరుగదు. ఎవ్వఁడైన మాకు విరోధముగ నిలువఁబడిన యెడల వాని జీవిత మింతటితోనే యంతము జాగ్రత! సావధానముగ వినుఁడు. మీలో నెవనియొద్ద నాయుధము లున్నవో వారు వానినిఁ గ్రిందఁ బెట్టి నాముందర నిలువఁబడుఁడు."

ప్రతాపునియొక్క చేసన్న ననుసరించి భటులు దొంగలందఱికినిఁ జేతులకు సంకెలలఁ దగిలించిరి.

రఘునాథుఁడు ప్రాణము పోవు వానివలెఁ గీచుగొంతుకతో "ఏమీ! ఎదిరించకుండఁ బోరాడకుండ గొఱ్ఱెపిల్లలవలెఁ బట్టుపడెదరా! అది యెన్నటికిని జరుగనేరదు."

ప్రతా:—నీ వితరులనుగూర్చి యోజింప నక్కఱలేదు. నీదీపములో నీవు చమురు పోసికొనుము. నీ ప్రాణమును నీవు చూచుకొనుము.

ఏ కష్టమును లేకుండ నందఱును పట్టువడిరి. అందఱి చేతులకును సంకెలలు పడెను. ఎవ్వరును నొక్కమూలైన మాటలాడుటకు ధైర్యము సేయలేదు. ప్రతాపుఁడప్పుడు రఘునాథుని యెదుటికివచ్చి 'రఘునాథా! నీ వనేక పర్యాయములు నాకొఱకు వెదకితివి గాని నేను గనబడ లేదు. ఇప్పుడు నేనే స్వయముగా నీయొద్దకు వచ్చితిని' అనెను.

రఘునాథుఁడు విస్మితుఁడై 'నీవెవ్వఁడ' వని యడిగెను.

ప్రతా:—రాయమల్లు గోవింద సర్దారని చెప్పిన నీకు సంతుష్టిగా నుండునా?

రాయమల్లుని పేరు వినఁగానే దొంగ లందఱును భయ

విఖ్యాతులైరి.

రాయమల్లు గోవిందుఁడు అనేకసమయములందు అనేక కార్యములను జేసి యున్నాఁడు. అనేకాశ్చర్యఘటనలు లాతని మూఖమున సఫలంబులైనవి. దొరతనమువారాయన చేసిన సాహస కార్యముల ననేక విధముల నగ్గడించి యున్నారు. నేఁడాయన చేసిన పని నింకొకరు కలలోనైనఁ జేయఁ జాలరు. ఒక్కఁడు కాదు; ఇద్దఱు కారు; దొంగలగుంపునంతను నొక్కసారిగా బంధనము చేయుట సామాన్య విషయము కాదు; సామాన్యశ్లాఘాపాత్రమైనది కాదు; సామాన్య పరాక్రమసాధ్యమైన విషయము కాదు; మృత్యువనిన భయములేని వారిని, మాటలాడుచు మాటలాడుచు ప్రాణములను గూనిచేయు నభ్యాసము గలవారిని, వందలకొలఁది యామడలలోనికి నిష్టము వచ్చినట్లు దప్పించుకొనఁగలవారిని, కోటకొమ్మల దుర్గరాజములను దాఁటుకొని పట్టణములోఁ బ్రవేశించి ధనరత్నములను దోఁచుకొని పోఁగల వారిని, మృత్యువునకే వెఱపును జేసి యింటిపేరుగా చేసికొనువారిని, నవ్వుచు నవ్వుచు యమధర్మరాజు నెదుటికిఁ బోఁగల వారిని, నొక్కసారి యొక్క గుంపుగా నూరక జడిపించి హాస్యముఁ జేయుచు బందీలుగా రాయమల్లగోవిందుఁడు పట్టుకొనెను. ఇట్టి కార్యమున కాయన కాక యింక నెవరు సమర్థులు ?

౧౭

సింహాకబళము

ఇక్కడ నిది వఱకు జరిగిన రెండు మూఁడు సంగతులు చెప్పవలసియున్నది. రాయమల్లు సాహేబు ఇదివఱకు దాదాపు రెండు సంవత్సరములనుండి రఘునాథుని దొంగల గుంపును యావత్తును నొక్కసారి పట్టుకొన వలయు నని ప్రయత్నము చేయుచున్నాఁడు. నెమ్మది

కెమ్మడిగా నాతఁడు తన కార్యసాధన చేయుచున్నాఁడు. అంతకుఁ బూర్వము సమర్థులగు ననేకరక్షకోద్యోగస్థులీపనిమీఁద నియోజితులైరి. కాని యెవ్వఁడును కృతకార్యులు కాలేదు. అందుచేఁ గొందఱు తిరిగి యింటికి రానేలేదు. వారు దొంగల చేతులలోఁ జచ్చిరని సాధారణముగాఁ బ్రజలలో విశ్వాసము.

ఈరఘునాథుని దొంగలదళము దాదాపు మూఁడువేలవఱకున్నది. వీరి యందఱకు నాతఁడు నాయకుఁడు. ఈతని దళము నానా కార్యముల మీఁద నానాదిక్కులకును విస్తరించియున్నది. ఎప్పుడు నేకస్థలమున నందఱు నుండరు. వేఱువేఱు కార్యముల కొఱకు భిన్నభిన్నస్థలములందు [illegible] సంచార [illegible] సేయుచుందురు.

ఇప్పటికి రెండు సంవత్సరములనుండి దస్యుదళమును మూలచ్ఛేదము చేయుటకు రాయమల్ల సాహుకు [illegible] సరయుచుండెను. వేఱు వేఱు స్థానములందు భిన్నభిన్న [illegible] వేగులవారల క్రింద వీరిలో ననేకులను శిక్షింపఁ జేసి యీతని దళము కృశించి పోయెను. రఘునాథుఁడు తన [illegible] దేశమునందు విస్తరించి యున్నారనియు సమయము వచ్చినపుడు సహాయము చేయుదురనియు నింకను దలంచుచుండెను.

కాని దోపిడికిఁ బంపించినదళము తిరిగి రాకపోవుటం జూచియాతని మనస్సులోఁ గొంచెము సందేహ మీవలకే కలుగుచుండెను. కాని వారింకను నాతని కార్యముపై దూరదేశము వెడలియుండిరేమో యని మనస్సులో సమాధాన మాతఁడు చెప్పుకొనుచుండెను. కాని యిది యంతయు రాయమల్ల గోవిందుని మాయ. రాయమల్లుఁడు ప్రతాపుని వేషము వేసికొని దొంగలగుంపులోఁ గలిసి యున్నాఁడు. అందుచే నాయనకుఁ దెలియని సమాచారము లేదు. ఎప్పుడైన నెక్కడనైన నొకదళము దోపిడిమీఁదఁ బయనమైన దోడన్నే భూపాలుఁడా

సంగతిని దెలిసికొని వారికంటె నెక్కువ మనుష్యుల నాయత్తపఱచు కొని యాదొ గలను బట్టుకొని కోర్టులో సాక్షిబుజావు లన్నియుఁ జేసి వారిని కారాగార బద్ధులను జేయుచుండెడివాఁడు. ఇంతేకాక మార్గమధ్యమున నజాగ్రతగ నిద్రఁబోవు చిన్నచిన్న దొంగల గుంపు లను బట్టుకొనుచుండెడువాఁడు. ఈవిధముగా రఘునాధుని యను చరులు తగ్గిపోవుచుండిరి ఈసంగతి రఘునాధునకిఁ దెలియుటలేదు.

రాయమల్లుఁడు దొంగలవలెఁ గర్కశస్వరముతో సంభాషింపఁగలఁడు మాటలాడఁ గలఁడు. వారిమోట మాటలు, సైగలు, రహస్య సంకే తములు, అన్నియు నాయనకుఁ దెలియును. ఇందుచేతనే యనేకులకు సందేహములు కలిగినను వానినుండి యాతఁడు తప్పించుకొనను. దొంగలెంత తీక్షబుద్ధి గలవారైనను నాయనను గనుఁగొన లేక పోయిరి. రఘునాధుని యనుచరుల నొక్కరొకరినే యాతఁడు తొలగించి తన భటులతో వారిస్థానములను బూర్తిచేయుచుండెను. ఆయనహఠా త్తుగా నేపనియుఁ జేయఁడు. నాలుగు వైపులను తగిన కట్టుబట్లను చేసికొని, తన బలమును నెదరి బలమును బాగుగ యోజించి కార్య నిర్వహణము చేయును. ఇందుచేత నెన్ని విఘ్నములు వచ్చినను, ఎన్ని విపత్తులు వచ్చినను, ప్రాణముపోవు ప్రమాదము వచ్చిననతఁడు దాటుకొని రాఁగలఁడు.

ఇట్టి సంకటావస్థయందుండియు రాయమల్ల సాహేబు తార యొక్క సంగతి నొక్కింతయు మఱువలేదు. తార కేమైన నాపద తటస్థించిన యెడలఁ బ్రాణమునైనఁ గోల్పోయి యామెను రక్షింప వలసిన దని యాయన తన మనుష్యుల కాజ్ఞాపించెను. తార కిష్టమై నప్పుడు బలమునైన నుపయోగించి యామెను రక్షింపఁగల నని యాయన తెలిసికొని యుండెను. కాని తన్ను ముందుగాఁ దెలియఁ బఱచిన యెడల నిన్ని దినములనుండియుఁ జేయుచున్న ప్రయత్నము

విఫలమై పోవు నని యితని యుద్దేశము. అంతియుగాక రఘునాధుఁడు పాటిపోఁ గలఁడు. ఈ భయముచేత నతఁ డింత పర్యంతము దన కార్యము నెరవేరు నంతవఱకుఁ దారను దస్యుల హస్తములనుండి రక్షించుటకుఁ బ్రయత్నము చేయుటలేదు. విశేషావసర మగునంతవఱకుఁ దారయొక్క రక్షణార్థ మాయన తటస్థముగ నుండవలయునని యని తలంచెను.

రాయమల్లు గోవిందుని పే రుచ్చరించిన మాత్రమున దొంగ లందఱు నొడలు కంపింప భయభ్రాంతు లగుచు రవి వెనుక జరిగిన సంగతులను బట్టి గ్రహింపవచ్చును. వాని యొక్కని పేరు విన్నంత మాత్రమున వారికిఁ గాళ్ళుఁ, జేతులుఁ జల్లఁబడును. రఘునాధుని నోట మాట రాలేదు. క్షీణస్వరముతోఁ, 'నాకంతయుఁ జూడఁగా నేడ్పు వచ్చుచున్నది.'

తార యాశ్చర్యముపడి యీ యపూర్వ వ్యాపారమును జూచు చుండెను. నాలుగు వైపుల నున్న భటుల నామె చూచుటలేదు. సంకెలలచే బద్ధులైన దొంగల నామె చూచుటలేదు. రెప్పపాటు లేక నా వీరపురుషుఁ డగు రాయమల్లునివైపు నిండు ప్రాణమనంబులతోఁ జూచు చుండెను. మహాసమర విజయుండగు సేనాధిపతివలె మహోల్లాసమున నున్న యాతని చింతాయుక్త నేత్రయుగ్మమువైపున కామె స్థిరదృష్టితోఁ జూచెను.

తార:— ఇంత గుణవంతుఁడు కాకపోయిన నీభారతవర్షమున నాబాల వృద్ధ వనితా వాక్పరంపరల నాతని పేరు ప్రతిధ్వనించునా! ఇంత సాహసుఁడును, ఇంత బుద్ధిశాలియు, గాకయున్న నింత గురుతర కార్యభారమాతనిపై నేల యుండును? రక్తపాత మేమియు లేకుండ మంత్రముగ్ధులవలె దొంగల నందఱ నొక్క సారి శృంఖలాబద్ధులను జేయుట సామాన్య సాహసమా!

సామాన్యబుద్ధిబలమా?

తారవైపుఁ జూచెను. రాయమల్లుఁడు చూడఁగనే యామె మనోభావమును గ్రహించెను. గ్రహించిన వెంటనే యాయన మోమున నొక్కింత చిఱునగ వలంకరించెను. దానిఁ జూచి తార లజ్జితయైనది.

రాయ:—— రఘూ! నీకిప్పుడేమి కావలసియున్నది? సర్కారు చేతిలోఁ బడిన నీకు యావజ్జీవ కారాగార వాస శిక్ష సంభవించును.

మాటకడ్డము వచ్చి క్రోధోన్మాదమున రఘునాథుఁడు "రాయమల్ల గోవిందా! ఇఁక నేమి చెప్పాను? కోపమున నా యొడలు దహించుకొని పోవుచున్నది. నీకు సర్వనాశ మగుఁగాక!"

రాయమల్లుఁడు——(నవ్వుచు) 'నాకు సర్వనాశ మగు నప్పుడు రాఁగలదు. అప్పుడు నీసహాయమును నే నపేక్షింపను. కాని నీవే యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడవు కావో, యే యనుగ్రహము నీకుఁ జూపింపదగదో దానిని నీకుఁ జూపించుట కిప్పుడు సిద్ధముగ నున్నాను. నీవు నన్ను దయచూపింపుమనికోరెదవా!

రఘు:——ఇంతకంటె నెక్కువ దయయేమి చూపించెదరు? నా బుద్ధిదోషముచేత మీ చేతులలోఁ బడితిని. ఇన్నాళ్లకాల ముండదుకదా! నాకును సమయము రాఁగలదు. అప్పుడు నీ బడాయి చూడఁగలను?

రాయమల్లుఁ డీమాటలను చెవినిఁ బెట్టక నవ్వుచు నల్పగంభీరస్వరముతో 'నేను నీకుపకారము చేయఁగలను. నీ ప్రాణము రక్షింపఁగలను. నాకు జ్ఞాపకము వచ్చినది. చెట్టుమీఁదఁ గత్తితో నొక్క దెబ్బకొట్టి తెలిసితక్కువ మనుష్యుల యెదుట నేను గనఁబడిన యెడల నీ విధముగాఁ జేయుదు నీ విధముగా నన్నుఁ జంపివేయుదు నని నీవాత్మస్తోత్రము చాల చేసికొంటివి. నేఁడు నేనొంటరిగ నీ యెదుట

నిలువఁ బడితిని. నీవు మున్నాడిన దర్పోక్తుల జ్ఞాపక మున్న నా ?'

రఘు:—నీవు పౌరుష శాలివే యైన యెడల నా యనుజునితో వాదశ

ముగఁ బోరాడితివేల ?

రాయ:—ఔను.

రఘు:—అప్పుడు నీ వెవ్వఁడవో నాకుఁ గొంచెము కూడఁ దెలియ

కుండఁ జేసితి వేల ? తెలిసిన నిన్నెన్నఁడో చూచెడు

వాఁడవు.

రాయ:—అప్పుడు తెలియఁజెప్పుటకు సమయము లేదు. అందుచేత

జెప్ప లేదు.

రఘు:—అట్టులైన మీ అభిప్రాయ మేమి ?

రాయ:—ఏమో తెలియదా ? అనాఁడే నీ శౌర్యస్తోత్రమును జూచి

నప్పటినుండి మ సమ మానసము నీదర్పమును

బూర్ణము చేయవలయు నని మనస్సులో నున్నది. నేటికి నా

మానస్సులోని కోరిక ఫలించినది. నేఁ జెప్పినది చేయఁగలవా ?

రఘు:—నీ మాట లెవ్వియును నేను వినను.

రాయ:—నేను నిన్నుఁ బొడిచి చెరచెదను. అందు కేమి చెప్పెదవు ?

రఘు:—నన్నుఁ బొడిచి పోనిచ్చెదవా ! హా ! నా కర్మము ! అసత్య

వాదీ ! మోసగాఁడా !

రాయ:—నే నబద్ధము లాడువాఁడను గాను నీవు నాతో ద్వంద్వ

యుద్ధముచేయు నెడల నిన్ను వదలిపెట్టెదను.

రఘు:—వదలిపెట్టెదవా ? నమ్మఁదగిన మాటకాదు.

రాయ:—(దంభముతో) ఔను వదలి పెట్టెదను. నీవు నాతో బాహు

యుద్ధము సేయుటకు సంసిద్ధమై యుంటివా ?

రఘు:—నీవు నాచేతిలోఁ జచ్చినయెడల నన్నురి దీయు గా ?

రాయ:—నిన్నురి దీయ నని నేను జెప్పుచున్నాను. నీవు స్వేచ్ఛగాఁ

బాటిపోవచ్చును.

రఘు:— ఈ నీ మనుష్యు లందఱు నన్నూరకే వదలిపెట్టుదురా?

రాము:— వారు నా యాజ్ఞాప్రకారము నడచికొందురు. నేనేమి చెప్పిన నది చేయుదురు. నాయాజ్ఞలేనిదే నీ యొంటిమీఁదఁ జేయి వేయరు.

రఘు:— నాకీ మాటలన్నియును తెలుసు. నీవంటి విశ్వాసఘాతకుని మాటను నే నెట్లు నమ్మఁగలను?

రామునల్లుఁడు క్రుద్ధభావముతో 'ఏమిరా! నోటికివచ్చినట్లెల్ల మాటలాడుచుంటివి. నీవు బద్ధుఁడవు గాకుండిన నామాట నమ్మవచ్చునో లేదో తెలిపియుండెడు వాఁడను. నోరు ముద్దలుచేసి కక్కినమాట మరల మ్రింగించెడు వాఁడను.

రఘు:— నేనిప్పుడు నీచేతిలో బద్ధుఁడనై యుంటిని. నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయఁగలవు. నీకు బుద్ధిపుట్టిన నన్ను ముక్కలు ముక్కలుగాఁ జేయఁగలవు నీదయమీఁద నాప్రాణ మాధారపడియున్నది.

రాము:— ఏహహా! నీవు బహుచమత్కారపు మానిసి వలెనున్నావు. వేలకు వేలు పాపములు చేసితివి. వేలకు వేలమంది ధన మపహరించితివి. పలుమంది స్త్రీలను చెరపట్టితివి. చాలమందిని చంపివైచితివి. ఇప్పుడు నిన్ను మేము చంపివేయుదు మని దీనముగాఁ జెప్పుచున్నావు. ఈ పర్వతపథమధ్యమున నిస్సహాయులును, నిరపరాధులు నగు జనులను సామాన్యధనములోభముచేతఁ జంపుచుండు నప్పుడు నీ పాపమును శిక్షించుటకుఁ బైన నొకఁ డున్నాఁడని యెఱుంగవా? యందఱు మనుష్యుల ప్రాణ మొక్కటియే యని నీ మనస్సునకుఁ దోఁచదా? నీప్రాణము నీ కెంతతీపియో వారి ప్రాణమును

వారి కంతతీపి యని యెఱుంగవా! పవన దర్పములు నడంగి చేతు భగవంతుఁడు దండఱ దర్పముల నణఁగించు నని యొక్క నాఁడైనఁ దలంపవా? నీదర్పము నొకనాఁడు చూర్ణ మగునని యెఱుంగవా! నేను నీకు నస్త్రశస్త్రములు నిచ్చెదను. నీవు కోరిన నిచ్చెదను. నాతో నొక్కనారి యుద్ధము నొనరింపుము. నీవు నన్ను జయింపఁ గల్గిన యెడల యత్యంత స్వతంత్రుఁడవు కాఁగలవు.

రఘు:— నీమనుష్యు లందఱు ఎక్కడికి వెళ్ళినరు? వారు నన్నూరక విడిచి పెట్టుదురా?

రాయ:— ఇందెవ్వరును మన యుద్ధమున కడ్డు రారు.

రఘు:— నేను నీతో యుద్ధము చేయను.

రాయ:— ఓరి పిరికిపందా! యిన్నిదినములకు నీనోటినుండి సత్యము బయలు వెడలినది. నీవు నాతో యుద్ధము చేయవు. నరాధమా! నీకా సాహసము లేదని చెప్పుము. సిగ్గుమాలినకుక్కా!

రఘు:— ఈ సమయములో మీనోట కెట్లు వచ్చిన నట్లు చెప్పవచ్చును. నేను మీయాధీనములో నున్నాను. మీరను మాటలన్నియు నేను భరింపవలసి యున్నది.

రాయ:— నీవంటి పిరికివాఁడను నేఁ గాను. నీవంటి కాపురుషుఁడను కాను. యుద్ధ మానన్న మైనపుడు మరణమును దుచ్ఛముగాఁ జూతును. నేనొక్క చేతిని శరీరముతో నంటఁ గట్టుకొని రెండవ చేతితో నొక్క దానితోడనే యుద్ధము చేసెదను. నీవు రెండుచేతులతో నీయిష్ట మయిన యాయుధములను దీసి కొనుము. నేనొక్క చేతితో నొక్క ఖడ్గమును ధరించి నీతో యుద్ధము చేసెదను. నా కెవ్వరును సహాయము చేయరు. ఎవ్వరును మనపోరు నడ్డగింపరు. ఇది నాప్రతిజ్ఞ.

రఘు:— రాయమల్లా! నీతో యుద్ధము చేయుటకు నాకేమాత్రము నిష్టము లేదు.

క్రోధముచే శాంతమువీడి బందీకృతులైన దొంగలవైపు దృష్టి మరలించి రాయమల్ల గోవించుచు 'మాయీడీ హతభాగ్యులు! ఇంతకాల మెట్టివాని సేవచేయుచున్నారో చూచితిరా! ఎవరిమాట ననుసరించి నేటివరకు కూర్చుండు మనిన కూర్చుండుటకు నిలువు మనిన నిలుచుట మొదలగు చేతలు సేయుచున్నారో, ఎవడు మీపైని ప్రభుత్వము చేయుచున్నాడో, ఎవరికిమీరు రాజభోగము నిచ్చుచున్నారో, దోపిడి సొమ్ములో నరభాగము నిచ్చుచున్నారో యట్టి మీదళవాయి యెంత ధైర్యశాలియో, యెంత వీరపురుషుడో, ఒక్కసారి వాని ముఖము చూడుడు.'

బందీకృతులైన దొంగలు రాయమల్ల సాహేబు యొక్క వీరత్వము నెంతయుఁ బ్రశంసించిరి. రఘునాథుని భీరుత్వము నెంతయు నిందించిరి. ఇన్ని దినముల నుండియు నిట్టి నీచజాతి కుక్కకు సేవఁ జేసితిమని వారి మనస్సులందుఁ దిరస్కార భావ ముదయించెను. ఆ తిరస్కార సూచనలు వారి ముఖములందుఁ బొడకట్టెను.

రాయమల్లుఁడు చాల యాశతోఁ బైమాట లెల్ల వక్కాణించెను. రఘునాథునితో నెప్పుడో యొకప్పుడు బాహుయుద్ధముచేసి తన బలపరాక్రమములు చూపింప వలయు నను యాతని కెంతయో యాశ యుండెను. రఘునాథుఁ డింత భీరువును గా పురుషుఁడు నని యాతఁడు ననుమానింప లేదు. రఘునాథుఁడు యుద్ధము చేయుటకు వెనుకంజ వేసినపు డాయన యిట్లు చెప్పెను. 'రఘునాథా! మంచిది. నేను నిన్నునుఁ నీదళమును యావత్తును విడిచిపెట్టుట కొప్పుకొంటిని. నీవొక్కసారి సాహసము చేసి యుద్ధము చేయుము. మనుష్యు లెవ్వరు నెల్లకాలమును జీవింపఁబోరు. ఎప్పుడో యొకప్పుడు చావు తప్పదు. కావునవీరు

నీవలె యుద్ధము చేయుచుం జేయుచు నెందుకు జావం గూడదు ? రాజపుత్రుని పేరు నేల కళంకము చేయువలయును ? నవ్వుచు నవ్వుచు మృత్యువు నేల యాలింగనము చేసికొనం గూడదు ! చూడు యుద్ధ ఫలము చెప్పుటకు వీలు లేదు. ఒక వేళ నీ చేతి దెబ్బ చేతనే నే జావవచ్చును నీవే బ్రతుకవచ్చును. అటులైన నీమానజీవము ను నీకుం గీర్తియుండును. నీయనుచరులు నిన్ను దేవునివలె భక్తిశ్రద్ధలతో గొలిచెదరు. ఇన్నెవ్వరునింకం గారాగారమునం బెట్ట జాలరు. నీవేవిధముగా నీపర్వత ప్రదేశమున నిపుడు స్వతంత్రుండవై యున్నావో, యేవిధముగా రాజవై యున్నావో, యావిధముగా నెల్లకాలముండువు. నీ స్వాతంత్ర్యమునింక నెవ్వరును లాగుకొన లేదు. లాగుకొన సాహసింపలేరు.''

రఘునాథునం డింకం గంత మెత్తలేదు. నోటినుండి మాట వెడల లేదు. నలుదిక్కుల దొంగలు తిట్ట నారంభించిరి. తా నొక్కండు ధైర్యము చేసిన నందటికిని విడుదల యగునప్పుడు వాండు సాహసము చేయ లేక పోయెను. ధైర్యముచేసి నలుదిక్కులు చూడలేకపోయెను.

అంతట రాజమల్లసాహేబు వాని సాహసముం గూర్చి నిరాశ నొంది తిరస్కార పూర్వక స్వరముతో నొక భటుని దిక్కుకు మొగమిడి వీనినిం దన్నుచుం దన్నుచు దొరతనమువారి కొత్వాలు దగ్గఱకు దీసికొని పొండు. మనుష్యుని దేహ మున్నదిగాని వీనికి మనుష్యత్వ మే మాత్రమును లేదు. దొంగలలో నింత భీరునిం ఇంత కాపురుషుని, ఇంతనీచుని, నేనిం కొకనిని జూడలేదు.

రఘునాథుండు మనస్సులోం 'తల్లీ ! భూదేవీ ! నీవు బ్రద్దలై నన్నుం గడుపునం బెట్టుకొనుము. నేనింక సహింపం జాల' నని చింతింపం దొడంగెను.

౧౭

రాయమల్లుని యావిర్భావము

రాయమల్లసాహేబు తన యితర కార్యములను జక్కఁజేసికొని యనుచరులతో నిట్లు లాజ్ఞాపించెను. 'మీలో సిద్ధ బద్ధ లొక్కొక్క దొంగకుఁ గాపలాగా నుండుఁడు. ఎవ్వఁడును బారిపోకుండఁ జూడుఁడు. ఎవ్వఁడును గొండమీఁదనుండి క్రిందిపల్లములోనికి దుముకకుండఁ జూడుఁడు. బహు జాగ్రత! జాగ్రత!'

తరువాత నొక గంట శస్త్రధారులైన భటులు దొంగల గుంపును జుట్టుముట్టి పర్వతమార్గమున నడిపించుకొని పోవుచుండిరి. ఈ దృశ్యము చూచుట కెంతయో కౌతుకప్రదముగా నుండెను. మధ్యాహ్నకాల మగునప్పటికి నింక ననేకేతరస్థలములనుండి యీ విధముగనే దొంగలను బట్టుకొని రాయమల్లుని యనుచరులు వచ్చుచుండిరి. ఈ దొంగలను బట్టుకొనుటకు నాలుగు వైపులను రాయమల్లుఁడు వలలను బన్నియున్నాఁడు. ఆ వలల నిప్పుడెత్తగా నీ రెండుసంవత్సరములనుండియు దాదాపు రెండువేల యైదువందల మంది దొంగలు పట్టుపడి నట్టు లెక్కకువచ్చినది. అనేకేతరేతర స్థలములందడవుల మధ్య నున్న పడిపోయిన పర్వతదుర్గములనుండి పట్టుకొని చిన్నచిన్న ప్రభువుల వశమునందు గ్రామకారాగారములందు బందీకృతులుగఁ జేసి యుంచెను. నేఁ డా దొంగల నందఱ నొక్కచోట నీయన చేర్చుచుండెను. ఈ దృశ్యము చూచుటకు విచిత్రముగ నున్నది!

ప్రతి గ్రామమునందును, ప్రతినగరమందును, నీ సమాచారము వెల్లడి యయ్యెను. రాయమల్లగోవిందుఁడు రెండు సంవత్సరములు పరిశ్రమ చేసి రఘునాథుని దొంగల గుంపును యావత్తు నొక్క సారిగాఁ బట్టుకొనెనను వార్త చాలదూరము చుట్టుప్రక్కల వ్యాపించెను.

ఈ వార్తకుఁ జిలవలు పలవలు పుట్టి యతిశయోక్తులతో వ్యాపించె ననుటకు సందేహము లేదు.

నలువైపుల నీ వార్తను వినిన వారతని కనేకాభినందనములు చేయ నారంభించిరి. వయోవృద్ధు లతని కనేకాశీర్వాదంబు లీయ సాగిరి. అందువలన సంతోషమున మేన సంతోష పులకాంకురములఁ బొందిరి. గృహస్థులు నిశ్చింతముగఁ దమ దారపుత్రాదులను వెంటఁ దీసికొని యితరగ్రామములకును, నగరములకును బ్రయాణము చేయఁగల మను నాశతో నుండిరి. దొంగతనము నాఁడు రాయమల్లునికి జీత మెక్కువ చేసిరి; వేయి రూపాయలు పరితోషికముగా నిచ్చిరి.

రెండు పగలులును, రెండు రాత్రులును నిరంతర ప్రయాణము చేసి రాయమల్లసాహెబు దొంగల మీఁద నేరము ప్రతిబోధించి కొంతవరకు నిశ్చింత మనస్కుండై యుండెను.

తారనగూడ నా సమయములో నజయసింహుని యింటికిఁ బంపించివైచెను. అందుచేత నావిషయమునఁ గూడ నాయన నిశ్చింతతో నుండెను. పై కార్యమును నిర్వహించుకొనిన పిమ్మట మూఁడవ నాఁడు తానజయసింహుని జూచుటకు బయలుదేరెను.

మార్గమధ్యమున రాత్రి యైనందునఁ బర్వత ప్రదేశముపై నొక్క సత్రమునం దాయన విశ్రాంతి కొఱకు విడిసెను. అప్పు డాయన చేతిలో నింక నొక పనిలేదు. ఆతఁడీసారి తార యాస్తిని దిరుగ సంపాదించు టెట్లని యోచించు చుండెను.

సత్రములోఁ బ్రవేశించిన తోడనే ముగ్గురు నల్వురు మనుష్యులొక చోటఁ గూర్చుండి తన పేరెత్తి మాటలాడు చుండఁగా నాయన వినెను. వారొక్క యఱుగు మీఁదఁ గూర్చుండి మద్యపానము చేయుచు నాలోచించు చుండిరి.

రాయమల్లుఁడు గృహము ప్రవేశించు నప్పటికి వారిలో

నొక్కఁ డిట్లనెను. 'ఔను' నాయభిప్రాయమున రామమల్లుఁడు నీచత్వమున నేమి తక్కువ భయంకరమైన ద్రోహి! భయంకరమైన పాపి! రఘునాథునకంటెఁ దక్కువ దొంగ కాఁడు. ఏమియు నెఱుఁగ నట్లుండి చాల దుర్మార్గపుఁ బని చేసినాఁడు. ప్రజల యెదుటఁ జాల సాధువు వలెఁ బ్రకటించుకొనుచున్నాఁడు.

రామమల్లు గోవిందుని జూచి వానికి మాట లాడ కూరకుండ నాశ్చర్యము గాన్పించ లేదు. అతనిని జూచి యెవ్వరు ననుమానించుట కవకాశము లేదు. అతఁ డసాధారణమైన యౌదార్యముఁ గలవాఁడు. అతని శాంతభావమును జూచినవాఁ డెవ్వఁడు నిది వఱ కెఱిఁగి యుండని మొదలఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన రామమల్లుఁడని యనుమానింపఁజాలఁడు. భీతిని బుట్టించు చిహ్నము లెవ్వియు నాయన యందుఁ గాన్పించవు. కాని యాయన ప్రకాశవంతమైన కనులఁ గాంచి నపుడు చాల విచక్షణ జ్ఞానముగల వ్యక్తి యాయనను గ్రహింపవచ్చును. ఆయన మోమునందొక యపూర్వ జ్యోతి యున్నది. ఆజ్యోతి యాయన యపూర్వసాహసమును దూరదృష్టిని వెల్లడిచేయును. అనేక మహాపాపు లాయన నేత్రద్వయము నందలి జ్యోతిని గాంచి నిర్వీర్యులగు చుండిరి. ఆయన మాపునకును భ్రూభంగమునకు ననేకులనేక సమయముల గడ గడ వడఁకి పోయెదరు.

రామమల్లుఁడు చాల సంతోషించెను. ఈ వర్తక ప్రదేశము లోని చిన్న చిన్న సత్రములలో నిదివఱకే పరిచయము లేనివారు నతి త్వరితముగ స్నేహములు కలుపుకొని మాట లాడుదురు. మంచి పరిచయము చేసికొని మాట లాడుట కెవ్వరు నేమాత్రమును సంకోచింపరు. అందఱు నొక్క నిమిషములో స్నేహితు లయ్యెదరు. ఎన్ని దినముల నుండియో పరిచయ మున్నట్లు నెన్ని దినముల నుండియో మాటలున్నట్లు నన్యోన్యాకర్షణమును బొందుదురు. సత్రము దాఁటఁగనే

యెవరి దారి వారిది.

రాయమల్లుఁడా మనుష్యుల వంకఁ జూచి మీరు రాయమల్లు నెఱిఁగి యున్నట్లు నాకుఁ దోఁచదు. అందుచేత నాయన యెడల నన్యాయ దోషారోపణములు చేయుచున్నారు. మీరు రాయమల్లునితోఁ బరిచయ మున్నదా!

జవాబు:— ఉన్నది.

రాయ:— ఎన్నటికిని లేదు. పరిచయ మున్న యెడల మీరిట్టి యన్యాయ దోషారోపణ మెన్నటికిని జేయరు.

జవాబు:— అయినఁ గావచ్చును. మీకు రాయమల్లునితోఁ బరిచయ మున్నదా యేమి?

రాయ:— చిత్తము. ఆయనతో నాకుఁ గొంచెము పరిచయ మున్నది.

ప్రశ్న:— ఆయనను మీరు మంచివాఁడని తలంచెదరా?

రాయ:— చిత్తము. ఔను.

అక్కడఁ గూర్చుండి మాటలాడు చున్న మనుష్యులు తమ మాటలను గట్టిపెట్టి స్థిరభావముతోఁ బైవారిద్దఱి వాగ్వాదమును వినుచుండిరి.

అచ్చటి మనుష్యుఁడు:— 'రాయమల్లుఁడు మంచివాఁడు కాఁడని నే నందును. నాతోఁ బ్రతివాదము సేయుట కెవ్వఁడు సాహసించునో చూచెదను.'

రాయ:— ఆయన మంచివాఁడు కాఁడని మీకేమైన విశేష కారణ మున్నదా?

జవాబు:— కారణమా! కారణ మింకేమి కావలెను దొంగ గాని వాఁడు దొంగను బట్టఁ గలఁడా? దొంగయే దొంగను బట్టును.

రాయ:— అన్ని సమయములందు నందఱియెడల నీమాట వర్తింపదు.

జవాబు:—నీవెవఁడవోయి! నిన్నెవరును మా మాటల కడ్డము రమ్మని పిలువలేదు. నీ డంబపు మాటలను వినినను నాకుఁ గోపము వచ్చు చున్నది. [illegible]—

రాయ:—(మాట కడ్డము వచ్చి) కోపము వచ్చుచున్నదా! ఇంటికి వెళ్ళి కొంచెము చల్లని మంచినీళ్ళు త్రాగుము. మీమాటలు నా కిష్టములు మాకు (పనికి) రానందున నేను ప్రతివాదము చేసితిని. రాయమల్లుఁడు మీకేట్టి యపకారమును జేసియుండఁ డని నాకుఁ దోఁచు చున్నది. ఆతని నన్యాయముగ నపరాధిఁ జేయుట సరిగా. మీ కేమియును లాభము లేదు.

జవాబు:—నా కేయుపకారమును జేయ లేదని మీ కెట్లు తెలియును!

రాయ:—అటులనా? అట్లైన మీరుఁ గూడ రఘునాథుని దొంగలలో నొకరు కాఁబోలు. రఘునాథుని దొంగల గుంపునంత నాయంతనే పట్టుకొనెదనని కాఁబోలు మాకింత యొడలు మంట.

రాయమల్లుఁ డిట్లు మాట లాడు చున్న మానిసి యాకారలక్షణములు చూచిన, యెడల సాధారణ మనుష్యులు భయమున వెరఁగందెదరు ఆతని కాయము దృఢిష్ఠ మైనది, సుఘటిత మైనది. హఠాత్తుగఁ జూచిన నతఁడు అమితబలశాలిగా గాన్పించును, అట్టివానితోఁ నీ విధముగా గారించి మాటలాడుటను జూచి యేదో భయంకర మైన జగడము రాఁగలదని యచ్చటివారందఱును దలంచిరి. ఇంత బలవంతుఁ డగు మల్లునితో శాంత చిత్తుఁడును బలహీనుఁడు నగు నితఁ డెదిరించి మాటలాడు చున్నాఁ డని యందఱును దసంచిరి. ఎవ్వరు నొక్క మాట మాటలాడ లేరు. అక్కడ నగ్నిహోత్రము ప్రజ్వలించు చున్నది. అందులో నెవఁడు సాహసించి యాజ్యముఁ బోయఁ గలఁడు!

కాని యీ జలిష్ఠుఁడు క్రోధోన్మత్తుఁడు కాలేదు. కావున నాతఁడు ధీరగంభీర స్వరముతో, "మీ రెవ్వరితో మాటలాడు చున్నారో యెఱుఁగ రని నాకు దోఁచు చున్నది. నేను మీకొఱకే చెప్పు చున్నాను. కొంచెము నోటికి బుద్ధి తెప్పించుకొని మాట లాడుఁడు."

రాయ:—నేనే మహాపురుషునితో మాట లాడుచున్నానో యాయన పేరు నా యదృష్టవశముచేత నింకను దెలియ లేదు. తెలియ వలసిన యావశ్యకతయు లేదు.

ప్రశ్న:—మీ రెవరు? ఈ దేశమువారేనా?

రాయ:—నే నెక్కడ నున్న నక్కడ వాఁడనే! నే నీ రాజ్యములోని సామాన్యప్రజలలో నొకఁడను.

తిరుగఁబ్రశ్న:—నీవు చూడఁగా రాయమల్లుని సహాయపురుషునివలెనే యున్నావు. లేని యెడల వానిని దూషించిన నీకెందు కింత కష్టము?

రాయ:—ఓను ఆమాట నిజమే. ఆయన చాటున నాయన మీఁదఁ లేనిపోని యపవాదములు వేయు చున్నారు. ఆ మాటలు నేను సహింపలేను.

ప్రశ్న:—నే నేమి యబద్ధపు దోషారోపణఁ జేసితిని?

రాయ:—నిశ్చయముగాఁ జేసితిరి. మఱచితిరా?

జవాబు:—నేను నమ్మిన దానిని జెప్పితిని.

రాయ:—మీ నమ్మకము తప్పు.

జవాబు:—ఏమీ? నోటికి వచ్చినట్లెల్ల మాటలాడు చుంటివే! ఈ మాట తిరిగి జెప్పితివేని నాకత్తి చూడఁగలవు. ఇప్పుడే దెబ్బఁ దినఁ గలవు.

రాయ:—అందుకు నే నేమాత్రమును భయపడను. నీవు కూడ

ననాయాసముగా నా సామర్థ్యముఁ జూడఁ గలవు. దానికి నేను సిద్ధముగానే యున్నాను.

జవాబు:—మిత్రుఁడా ! చూడుము ! నీవలె మొగమోటము లేక మాటలాడు మనుష్యులు చాల మంచివారలు.

రాయ:—ఔను. తమరు హఠాత్తుగ మాటలాడుటఁ జూడ నా మనస్సులోఁ జాల భయము వేయుచున్నది. అకస్మాత్తుగాఁ బెద్ద మనుష్యుల చిత్తవృత్తి యీ విధముగా మారిన దేమి !

జవాబు:—చూడుఁడు. మీవంటి సిద్ధాంతస్థులతో నాకుఁ గొంచెము పనియున్నది. మీ రింత వఱకుఁ జెప్పిన పెద్దమాటల నన్నిఁటిని నేను క్షమించుటకు సిద్ధముగా నుంటిని.

రాయ:—చిత్తము. తా మింత కీర్తిమంతులు దయాస్వాంతులు కా నక్కఱ లేదు. తమ యనుగ్రహము నా కక్కఱ లేదు

జవాబు:—అటులైన నీ మాట లన్నియు నాకుఁ గోపము వచ్చుటకె పలికితిరా ?

ఆ మహా బలశాలి యగు వ్యక్తి యీ మాట మీఁదఁ గొంచెము కోపము నొందినవాఁడై గంభీరముగా నుపయుక్తమైన మాటలను గొన్నిఁటిని పలికెను. వాని తాత్పర్యమే మనఁగా నీసారి రాయమల్లుఁడు తన్నెదిరించి మాట లాడిన వానిని గొట్టుటకు సంసిద్ధుఁడ నని తెలియఁ బలికెను.

కాని రాయమల్లుఁ డా మాటలకే ప్రత్యుత్తర మీయక యప్పుడు మధుర మందహాసము చేయ నారంభించెను. అతని సాహసమును జూచి యా మనుష్యుఁడు ఆ యా సత్రపు యజమానుని సంబోధించి 'యీయనను మీరెఱుంగుదురా ?' యనెను.

సత్రపు యజమాని:—నే నాయన నింతకు బూర్వ మెన్నఁడును జూడ లేదు. కాని యిక్కడ కనేకులు పెద్ద మనుష్యులు

వచ్చుచుం బోవు చుండెదరు. మర్యాదగా వారి వారి కార్యములు చేసికొను చుందురు. వారందఱును నాకుం గావలసినవారే"

"ఇదిగో చూడుండు మీకు నేను జెప్పు చున్నాను. మీ రాయన నిప్పు డిక్కడ నుండి వెడలం గొట్టక పోయిన మొదల మర్యాదగా నుండను."

సత్రపు యజమాని:—ఆయనను వెడలం గొట్టుటకు నా కేమియుం గారణము కనం బడదు. ఇక్కడ మీ కెంత యధికార మున్నదో యాయనకు నంత యధికార మున్నది. ఆయన ఇచ్చట నే యన్యాయ కార్యమును జేయలేదు. నే నట్లు వెడలి పొమ్మని చెప్పం గలను?

"ఆ పని మీరు చేయ లేక పోయిన నేనే చేసెదను."

చుట్టు ప్రక్కలం గూర్చుండి యున్న మనుష్యు లందఱును కేవలము వింతగాం జూచు చుండిరి. 'ఈ సారియైనం బోట్లాట యగును.' అని వారనుకొను చున్నారు.

౧౬

వము రొక్క ఫలము

రాయమల్ల సాహేబు అనుమానించి నట్లుగాని భయపడి నట్లుగాని యే చిన్నెలును జూపింప లేదు. అంతియకాదు. పైగా నా మనుష్యుని కింకను గోపము వచ్చునట్లు చేయుట కుచ్చైస్స్వరంబున నవ్వం జొచ్చెను.

సత్రపుయజమాని :— మా సత్రమునుండి యెవరినైన వెడలంగొట్ట వలసిన యవసరము వచ్చెనేని నేను వెడలంగొట్టెదనుగాని యింక నెవరు నాపని యందు జోక్యము కలుగం జేసికొనం గూడదు.

"ఆ మానిసి నా కనవసరముగాం గోపము తెప్పించు చున్నాడు

వాని నీ నిముసములో గెంటి పాఱవైచెదను.”

రాయమల్లుఁడు కొంచెము నాక్షేపణస్వరముతో “మహాశయుల నామధేయము! నివాసము!” అని ప్రశ్నించెను.

ఆ మనుష్యుఁడు శాంతభావముతో ధీరగంభీరస్వరమునఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ‘నా పేరు జగత్సింహుఁడు. ఈ పర్వత ప్రదేశమున నన్నెఱుఁగని వాఁడును, ఎఱిఁగి భయము పడని వాఁడును ఒక్కఁడును లేఁడు.’

అతని పేరు వినఁగానే సత్రములోని జను లందఱు నులికి పడుదు రనియుఁ, దనతో వాగ్వితండము చేయువారు సర్దుకొని తన్ను క్షమాపణ కోరుదు రనియు, సంతకంటె మూర్ఛ పోవుదు రనియు జగత్సింహుఁడు తలంచెను. కాని రాయమల్లుఁ డీ పేరు విని మూర్ఛితుఁడు కాలేదు; చకితుఁడును గాలేదు; ఏమాత్రమును జలింపలేదు. అంతియ కాదు. అతని మనస్సులో సంతోష మయ్యెను. ఆతనిని గూర్చి యింకను దెలిసికొనవలయు నని యతనికి బుద్ధి పుట్టెను. కాని యా భావము నాయన బయటఁ బెట్టలేదు.

జగత్సింహుఁ డచ్చట నొక్క ప్రసిద్ధ దుర్దాంతపురుషుఁ డని వాడుక. దొంగలలో నతనికిఁ జాల సంబంధ మున్న దని చాల యనుమాన మున్నది. కాని యాతని నెవ్వరును దొంగలతోఁ గలిసి యుండఁగా జూడ లేదు. కాని రహస్యముగా నతఁడు రఘునాధునితోఁ గలిసి యనేక దుర్మార్గ కార్యములు చేసి యున్నాఁడని సర్వసాధారణముగా జనులు చెప్పుకొందురు. ఆతఁడు తన పేరుఁ దెలియఁ బఱచి నంతమాత్రమున నింటిలోని జను లందఱును నడలి పోయిరి. కాని రాయమల్లుఁడు మాత్రము వెనుకటి వలెనే నవ్వుకొనుచు శాంత భావముతో నుండెను. జగత్సింహుఁడు తా నాసపడిన కార్యము కాకపోయినను బూర్తిగ నిరాశ నొందలేదు. ‘నా పేరు వినినఁ బులియు మేకయు భయముపడి

యొక్క రేవున నీళ్ళు త్రాగుచున్నట్లు, ఈ మానిసి లేశమాత్రమును జలనము కలుగదే. ఈతఁ డెవరు? ఈతని సాహస మేమి!'' అని యతఁడు వితర్కింపఁ జొచ్చెను.

రాయమల్లు:— అటులైన రఘునాథుని దళ మంతయుఁ బట్టు బడిన దని మీాకు విచారముగ నున్నదా!

జగత్సింహుఁ డీ మాట విని క్రోధముచేఁ గను లెఱ్ఱవడఁ గఠోర కంఠ స్వరముతోఁ బ్రశ్నించెను. 'ఏమి చెప్పెదవు! మీా మాట కర్థ మేమి!'

రాయ:— ఏ మున్నది? నేను మామూలు మాటయే చెప్పితిని. మీా రెక్కువ యర్థము చేసి కొన నక్కఱలేదు. మీా వంటి తీక్ష్ణబుద్ధి కాలు లెక్కువ యర్థము చేసికొను నెడలఁ జేసి కొనవచ్చును.

జగ:—అదిగో! నీవు మరల నట్లే మాట లాడు చున్నావు. ఇంక నొక సారి మాట లాడిన నీ తలకాయ బ్రద్దలు గొట్టెదను.

రాయ:—సాహసమున్న యెడల నా పని సులభమే మో చూచెదను. కాని నా బుఱ్ఱ కొంచెము గట్టిది. ఒక పట్టునఁ బగులదు.

జగ:—నేను రాయమల్లునిపై మిథ్యా దోషారోపణఁ జేసితి నని చెప్ప వద్దు.

రాయ:—ఔను. నే నా మాట యంటిని. అంటి నేమిటి! మువ్వా టికి నందును. నీవు ఘోరతర మిథ్యావాది వని యివ్వ డనుచున్నాను.

జగత్సింహుఁ డింక సహింపలేక పోయెను. అతఁడు తన యంగీనుండి పిస్తోలును బయటికి లాగుటకుఁ జేయి లోపలికిఁ బెట్టెను; పిమ్మట నిట్లు చెప్పెను ' జాగ్రత! నోటికి బుద్ధి తెచ్చుకొని మాట లాడుము! ఇప్పుడే నీకుఁ దగిన శిక్ష కాఁ గలదు. '

జగత్సింహుఁడు దానికి గుఱిపెట్టి కాల్చి చంపుటకుఁ బిస్తోలును జేబు నుండి తీయుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. ఈసంగతిని రాయమల్లుఁడు కనిపెట్టి యుండెను. అయిన నతఁ డేమియుఁ జలింపలేదు. అంతియ కాక జగత్సింహుని కంఠెంచి గంభీరతర స్వరములో " నేను నిన్ను మిథ్యావాది యనుటకుఁ గారణ మున్నది. రాయమల్ల గోవిందుఁడు మీ కేమియును హాని చేయ లేదు. మీరే యాయనను దూషించు చున్నారు—"

ఆయన చెప్పుచున్న మాట లన్నియు నోటి నుండి బయటకు రాకముందే జగత్సింహుఁడు కొంచెము వెనుకకు నడచి యంగీ లోపల నుండి పిస్తోలును బయటికి లాగెను. రాయమల్లుఁడు నందుకు సంసిద్ధుఁడై యుండెను; ఒక్క నిమిషములో నాఁకలి గొన్న పెద్దపులి వలె నాతఁడు జగత్సింహుని మెడపై కుఱికెను. ఇంతవఱకును రాయమల్లుని శాంతమూర్తిని జూచి యాతఁ డెంతయో నిరీహ మనుష్యుఁడని యంద ఱనుకొను చుండిరి. వా రంద ఱిప్పు డాతని జూడ నంత మహాబలశాలి యగు జగత్సింహుని నొక్క సారి చుట్టవేసి పట్టుకొని విశేష ప్రయత్నము లేకుండ నొకటి రెండు పట్లు పట్టి నేల మీఁదఁ బడవైచెను. అందఱు నాశ్చర్యపడిరి. పిమ్మట నతఁడు, ' ఇఁకఁ బిస్తోలు పాఱవేసెదవా లేదా?' అనెను.

జగత్సింహుని చేతినుండి పిస్తోలు క్రిందఁ బడెను. ఎవ్వరును వారి జగడమున కడ్డము రాలేదు. కాని యీ వ్యవహారముఁ జూచి యందఱు నబ్బుర పడిరి. జగత్సింహుని శక్తినశింపఁ జేయుట రాయమల్లుని కెంతో కష్టము కాలేదని యందఱు ననుకొనఁ జొచ్చిరి ఎవ్వనికిని పెద్ద దెబ్బ యేమియుఁ దగుల లేదు. ఆ శాంతమూర్తియు సూక్ష్మకాయుఁడు నైనను రాయమల్లుఁ డంత పెద్ద యేనుఁగు వంటి జెట్టి నొక బాలుని రీతినిఁ గ్రిందఁ బడవైచెను. జగత్సింహుఁడు తన

నడుమున నున్న వాడి యైన యొక్క చురియం గొని రాయమల్లునిపైం బడవచ్చెను. తక్షణమే రాయమల్లుండు తా సిడివఱ కాతని యొద్ద నుండి లాగుకొనిన పిస్తోలును వాని వైపు గుఱిపెట్టి “నీ పిస్తోలుతోనే నీవు చచ్చెదవు. ఇకనైనం గొంచె మాలోచించుకొమ్ము.”

జగత్సింహుండు తెలుంగత్తి ‘నీ వెవండవు?’ అని యడిగెను.

రాయ:—నే నెవ్వాడనో మీకుం దెలియ వలయునా?

జగ:—ఔను.

రాయ:— జనులునన్ను ‘రాయమల్ల గోవిందుం’ డనియెదరు. సర్కారువారు నన్ను ‘రాయమల్ల సాహేబు’ అనియెదరు.

జగత్సింహుండు తక్షణమే తన చేతియందుం దళదళ మెఱయు చున్న కత్తిని గ్రిందం బెట్టి యెంతయో పెద్ద యాసిసివలె వినయసంభ్రమముతో ‘ఓహో! తమరా! అట్లు కాని యెడల నింత సాహస మెవరికిం గలదు? తమ్ము నెఱుంగ లేక పోయితిని. క్షమింపుడు!’ అనెను.

జగత్సింహుండు మహాసంభ్రమముతోం దనపేరు నుచ్చరించు నప్పు డక్కడ నున్న తక్కిన వారందఱు నెంతే చకితులై రో యుంకే రాయ మల్లుని పేరు విన్నంత మాత్రమున నొక్క మారుగా భయమును బొందిరి. అటుపిమ్మట వారందఱు నాయద్భుత పురుషపుంగవుని వంక నిశ్చేష్టితులై చూచు చుండిరి. ఇంత వఱకు నతని పేరు విని యుండఱు నాశ్చర్యముగాం జెప్పుకొను చుండిరి. ఇప్పు డట్టి వీరపురుషుండు వారి యెదుటం బ్రత్యక్ష మయ్యెను.

రాయమల్లుం డీ సకల విషయములను లక్ష్యము సేయక ప్రక్క నున్న యొక చిన్నగృహము బ్రవేశించి లోపల తలుపు వేసి కొనెను. అంతకు ముందు పాంథశాలాధ్యక్షునకుం దన్ను బ్రొద్దుటం దనుక తోడనే నిద్ర లేపు మని చెప్పి యుండెను.

ఒక గదిలోఁ బ్రవేశించి తలుపు వేసి కొనెనే గాని యతనికి నిద్ర పట్ట లేదు. ఆతని మనస్సులో నొక క్రొత్త యాలోచన పుట్టెను. అతఁడు కేవలమును జగత్సింహునిఁ గూర్చి యాలోచింప మొదలు పెట్టెను. జగత్సింహుని పే రిది వఱ కాతని చెవి ననేక పర్యాయములు పడి యున్నది. వాఁడు పర్వత ప్రాంతములోఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన పొగరు బోతు. ఈ పేరు మీఁద నెన్నియో కూనీ నేరములు వచ్చినవి. ఆనేక విచారణలలో నీ పేరు ప్రసిద్ధమే. కాని యీ పే రింక నెద్దియో సందర్భములో విన వచ్చెను. చాల సేపాయన చింతించెను. కొంచెము సేపటికి సజయసింహుఁ డొక సారి యాయనతో నొక సందర్భములో నీయన పేరు నెత్తి యున్నాఁడు. ఆ సంగతి మన రాయమల్లునికి జ్ఞాపకము వచ్చెను. అప్పు డీయన యోచింప నారంభించెను. 'ఈ జగత్సింహుఁ డా జగత్సింహుఁడేనా? ఈయన యేనా తార సవతి తల్లితో నధర్మ ప్రణయమునఁ గలిసి యున్నది! ఈయన యేనా తార స్థిరాస్థి సంతను నిర్విఘ్నముగా ననుభవించు చున్నది? నే నెవరి నింత కాలము వెదకి పట్టుకొన వలయు నని యను కొను చున్నానో యట్టి వాఁడు స్వయముగఁ దనంతటఁ దాను నా కెఱిఁగించు కొన్నాఁడే!'

ఈ విధముగ చింతించుచుఁ జాల కాలము గడపెను. అంత హఠాత్తుగ నాయన యాలోచనకు భంగము వాటిల్లెను. సత్రము వెలుపల నెవ్వరో మాట లాడు చున్నట్లు వినవచ్చెను ఎవ్వరో చాల యాతురతతోఁ బలుకు చున్న ట్లుండెను. "ఈ రాత్రియే వెళ్ళిన నేమి ఫలము! రేపటి యుదయమున వెళ్ళ వచ్చును."

పై మాటలకు మఱి యొకరు బదులు చెప్పుచున్నారు. "కాదు-కాదు- నే నీ రాత్రియే వెళ్ళవలయును. నీవు నా గుఱ్ఱమును దీసికొని రమ్ము."

"ఈ యంధకారమున నెట్లు వెళ్ళవచ్చునో చెప్పుము. రేపక్కడకే వెళ్ళిన మొదట చాలా యిబ్బందుల పాలయ్యెదరు."

"నే నిప్పుడే వెళ్ళవలెను:—నే నిప్పుడే వెళ్ళితీరవలయును"

రాయమల్ల సాహెబీ సంభాషణ విని, కంఠస్వరముల నానవాలు పట్టి జగత్సింహుఁడు రాత్రినే సత్రమునుండి వెడలిపోవుటకుఁ బట్టు పట్టుచున్నాఁడనియు సత్రపుయజమాని వలదని చెప్పుచున్నాఁడనియు ననుమానించెను. ఏ కారణముచేత నింత యాతురతతో జగత్సింహుఁడు పాఱిపోవఁ జూచుచున్నాఁడని యాయన యాలోచింపఁ దొడఁగెను.

కొన్ని క్షణములకుఁ బిమ్మట నాతనికి సత్రపుయజమాని కంఠస్వరము వినవచ్చెను. "జగత్సింగు! కొండ దారిఁ బోవుట చాల యాపదలోఁ గూడినది. నే నిప్పటికిఁ గూడఁ బోవలదని వారించుచున్నాను. వెళ్ళిన మొదట నాపదలు రాఁ గలవు."

రాయమల్ల సాహేబు చెవి యొగ్గి యున్న సంగతులను స్పష్టముగా వినుచుండెను. "ఇంత రాత్రి జగత్సింహుఁ డే కారణమున వెళ్ళవలయునని తొందర పడుచున్నాఁడు." అని తలపోయుచుండెను.

ప్రక్కనున్న కిటికీలో నుండి రాయమల్లుఁడు తొంగి చూచెను. జగత్సింహుఁడు గుఱ్ఱము నెక్కి బయలు దేరుటకు సిద్ధముగా నుండెను. సత్రాధికారి నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఇక్కడ నుండి బూంది గ్రామమునకు వెళ్ళుటకు మంచి మార్గమేదైన నున్నదా?"

సత్రరక్షకుఁడు, 'లేదు' అని జవాబు చెప్పెను.

జగ:—ఇక్కడ కెంత దూరము?

సత్రర:—దాదాపు పది క్రోసులు.

రాయమల్లుఁ డీ మాట విని "ఇతఁడు బూంది గ్రామము వెళ్ళుట కేమి కారణము? నిశ్చయముగా నేదో దురుద్దేశ మున్నది.

రూపాయల చొప్పున నిచ్చెదను.

జవాబు:— అటు లైన పని కాదు. ఇంకి [illegible] నిచ్చుకొనవలయును.

జగత్పం:— మీ కెంత కావలయును?

జవాబు:— నాకు మానిసి యొకటింటికి రెండు వేల రూప్యముల నీయ వలయును.

జగత్పం:— ఇట్టి సామాన్య కార్యమున కిన్ని రూపాయలు కావలయునా?

జవాబు:— చాల కష్టమైన పని.

జగత్పం:— ఎందుచేత?

జవాబు:— ఇప్పుడు రాయమల్లు గోవిందుని కూమారుని రక్షించు భారము వహించినాడు. అది కాక యింకొక మాట కూడ వింటిమి. ఈ పిల్లకుఁ జాల యాస్తి యున్న దఁట. ఆ యాస్తి నంతయు నెవ్వరో వంచించి యనుభవించుచుండిరఁట. దాని నెల్లఁ దిరిగి సంపాదించి యామె కీయ వలయునని రాయమల్లుఁడు ప్రతిజ్ఞఁ బట్టినాఁడు.

జగత్పం:— అది వట్టి యబద్ధము. ఎవరు మీకుఁ జెప్పినది? ఎవఁడో త్రాగుబోతు వాఁడు చెప్పి యుండ వచ్చును.

జవాబు:— అయిన నైయుండ వచ్చును మాకుఁ బని సులభముగాఁ గావచ్చును. మాకు బైమాటలతోఁ గాలక్షేప మెందులకు?

జగత్పం:— రాయమల్లనాతఁ డా పిల్ల విషయమై రక్షించు భారము వహించిన మాట మీ రేమనుకొనెదరు? వట్టి గాలి మాట కావచ్చును.

జవాబు:— కాదు, కాదు. గాలి మాట కాదు.

జగ:— అది యేమైన నేమి. మీ రా పిల్లను దీసికొని రాఁగలరా?

జవాబు:— ఔను. తీసికొని రాఁగలము.

జగ:— ఎప్పుడు?

జవాబు:— ఈ రాత్రియే. అంతయు సిద్ధమైన సరి. మేము కోరినది మీరిచ్చుట కొప్పుకొనిన సరి.

జగ:— ఈ రాత్రియే ! యెట్లు చేయఁగలరు ?

జవాబు:— ఆ భారము మంతయు మాది మీరు మా మాటకంగీకరించిన యెడల మీ పని నెరవేరును.

జగ:— ఇక్కడ నుండి బూంది గ్రామ మెంత దూరము.

జవాబు:— దాదాపు పది క్రోసుల దూరము.

జగ:— ఈ రాత్రియే పోయి వచ్చుటకు వీలు లేదు.

జవాబు:— ఆ మాట మీ కెందుకు? మా పని యగుట మీకుఁ గావలసినది. మీరు రెండు వేల రూపాయ లిచ్చుట కొప్పుకొనిన యెడల మేము మీ పనిని జేసి చూపించెదము.

జగ:— మంచిది. ఆ బాలికను నా యొద్దకుఁ దీసికొనిరండు. మీ మాటకు నే నొప్పుకొని యుంటిని.

వారలలో నొక్కఁడు:— ఒక్కొక మనుష్యునకు రెండు వేల రూపాయల నిచ్చెదరా?

జగ:— రెండు వేల నిచ్చెదను.

వారిలో నింక నొకడు:— తరువాత మీరు పేచీ పెట్టిన మేము మీ మాట వినము.

జగ:— నే నిచ్చెదనని నోటితో మాట యనిన తరువాత నింక మాటలాడ వలసిన పని యే మున్నది?

అంతట వారిలో మూఁడవ మానిసి:— మేము ఆమెనుబట్టుకొని తీసికొని వచ్చితిమి.

జగ— (విశేష వ్యగ్ర భావముతో నాశ్చర్యాన్వితుఁడై) "తీసికొని వచ్చితిరా?" అని ప్రశ్నించెను.

జవాబు:—ఔను. తీసికొని వచ్చితిమి.

జగ:—ఎవరిని దీసుకొని వచ్చిరో చెప్పుడు.

జవాబు:—వారు చెప్పిన సర్దారిణి యామెనే తీసికొని వచ్చితిమి.

జగ:—ఎక్కడ నున్నది ?

జవాబు:— మూసుమంచి పిలువబడు నప్పుడు వదలి పెట్టుదుమా!
నాయంత్రము కొంచెము చీకటి పడిన తరువాత నూతి దగ్గఱ
బట్టలుతుకుచుండి వెళ్లుచుండగా జూచితిమి. మంచి వీలయిన
సమయము దొరికినది గదా యని వెంటనే పట్టుకొని లాగు
కొని వచ్చి యొకచోట దాచి యుంచితిమి.

జగ:—ఎక్కడ ! ఈ స్త్రీ యీమెనా !

జవాబు:— ఇంక చెప్ప నక్కఱలేదు. ఇక్కడనే.

రామమల్లుడు సంభాషణ విని వీరు తెచ్చిన బాలిక సత్యవతి యని స్పష్టముగా దెలిసికొనెను. తనను చంపి నిరాటంకముగా నామె యాస్తి ననుభవించుటకు వలయు నని జగత్సింహుడీ దుర్నయము నంతను జేయుచుండెనని యాతడు తలంచెను. ఇది సంభవము.

జగత్సింహుని దక్కనున్న యిద్దరు మనుష్యులును సత్రము వంక కరుగుచుండిరి. సత్రపు గుమాస్తాయు నీ భయంకర కార్యము నందు వారలకు సహాయము చేయుచుండెనని రామమల్లున కనుమానము తీగెను. సత్రములోనికి జేరి యాదుర్మార్గులు దూరమునం ద్వాంతముగ వచ్చు గుఱ్ఱపు పదధ్వని విని చకితులైరి. సత్రసంరక్షకుని వారు వచ్చువారెవరని యడిగిరి. ఆతడును వెలుగుపడి యెవరైన వచ్చుచున్నారేమో యని చూచుచుండెను. ఇంక నెవ్వరును వచ్చుట లేదని చూచి యాతడు వారల ప్రశ్నకు వెంటనే జవాబీయ లేదు.

జగత్సింహుని భృత్యుడు— 'ఎవరు వచ్చుచున్నారు' అని మరల నడిగెను.

సతిపాకుండు. ఇక నే ప్రశ్నించ లేదు. ఎవ్వడో కొంత ముసలివాడు పూర్తిగా వంగి తూలుచు దూలుచు నక్కడకు వచ్చి నిల్చి యుండెను.

౨౧

బందిసి చోర

పైం జెప్పిన స్థలము ... చుకొని కూడలు ... యున్న ముసలివానిని జూచి ... ... వారలు తమలోం దాము మాటలాడుకొనుచునే యుండిరి.

తప్పగా వృద్ధుడు:— ... రాత్రి యొక గది నద్దె బాటు చేసి ... ... కాళ్ళు ... ... చున్నవి. ఎక్కడ నైనం బండు కొన వలయును.

సతీ గుణ:— చాలు చాలు, ... నేటికి గది నద్దెబాటు కాదు ... ... గదులలోను ... ...

ముసలివాడు ... ... నృత్యము చేయుచు 'పొమ్మనిదానా? ... నాయనా! చిలుకా! పొమ్మనిమైన ... ... చెప్పితివి. ... ... జెప్పితివి. కొంచెము వినుము. ... ... మజాం చేసితిని. నిషా మత్తెక్కినది.'

స. గు:— ఏమి ... మిక్కిలి గడబిడ చేసెదవు. ఎందుకు పో నాయనా! ఈ ... నిక్కడ ప్రవేశము లేదు. నీ త్రోవ పట్టుకొని పొమ్ము. ఈ రాత్రి కిక్కడ వీలు లేదు.

వృద్ధు:— రాత్రి యెక్కడ బాబూ! యెక్కడ పడక కుదురును!
రాత్రి చాల ప్రొద్దు పోయినది. లోపలి నుండి యెవరో నైన నొక్కరిని వెడలఁ గొట్టి నాకుఁ గొంచెము చోటిప్పించుఁడు. సత్రము లన్నియు రాత్రి యంతయు నిద్రపోయినవి. నేను రాత్రి యంతయు నూడుము ద్రాఁగినాను. ఇప్పుడు నాకుఁ గొంచెము పండుకొనుటకు స్థల మిప్పింపుఁడు బాబూ!

సత్రపు గుమాస్తా కర్కశ కంఠముతో 'నేను చెప్పుచున్నాను. ఈ రాత్రి యిక్కడ స్థలము లేదు. నీవు నీ దారిఁ (బొమ్ము)' అనెను.

వృద్ధు:— ఇక్కడ నుండి యింక నొక సత్రమునకు దూర మెంత యుండును.

స. గు:— ఇంక నొక క్రోసుదూరమున నుండును. ఈ మార్గము తిన్నఁగా నక్కడకుఁ దీసికొని వెళ్లును.

ముసలి వాఁడు నిట్టూర్పు పుచ్చి నేలఁ జతికిలఁ బడెను. అనేక విధముల నొడలు త్రిప్పుకొనుచు నొళ్లు విరుచుకొనుచు వడఁకుచున్న కంఠముతో, 'నాయనా! అంతదూరమా! యిక్కడ నుండి యొక యడుగు పెట్టలేను. బాబూ! నా కాళ్ళు లాగుకొని పోవుచున్నవి. కావలసిన నన్నువఁడైన మోసికొని పొండు బాబూ!' అని యా సత్రముముందు గడ్డిమీఁద నడ్డముగాఁ బడి కనులు మూసికొని యొక్క క్షణములో గట్టిగా గురకపెట్ట నారంభించెను.

వాని వేషమును సంభాషణను జూచి యెవ్వరు ననుమానించ లేదు. సత్రపు గుమాస్తా వాని దురవస్థను జూచి యేమాటయుఁ జెప్పలేదు. అందఱును, 'పోనీ, ఎవఁడో ముసలివాఁడు మత్తెక్కి క్రిందఁ బడినాఁడు. అందుకు మన దేమి పోయినది.' అని యనుకొనిరి.

లోపల నున్న దుష్టులు వృద్ధుఁడు మత్తుచే నొడలు మఱచియున్న వాఁడని యోచించి తమ సంభాషణ వ్యవహారము నారంభించిరి.

పిమ్మట వారి మాటలు పూర్తి కాఁగానే యిద్దఱు మనుష్యులు వారు తీసికొని వచ్చిన బాలిక నచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చుటకు మఱియొక గది యొద్దకు వెళ్ళిరి. సత్రపు వాస్తిగాఁడీ దుర్మార్గుల గుఱ్ఱములను దీసికొని వచ్చుట కశ్వశాలకు వెళ్ళెను.

వాండ్రి మాటల యభిప్రాయ మేమన, ఈ మనుష్యు లిద్దఱును జాగ్రత్తింపవలెనని యొక పర్వత సమీపస్థ గ్రామమునకు వెళ్ళి యక్కడ నొక బండి మీఁద నెక్కించి తమ డబ్బు తీసికొని యిచ్చుటకు రావలయునని యున్నది.

అక్కడఁ ద్రాఁగి క్రిందఁ బడి కుంభకర్ణునివలె నిద్రఁ బోవు చున్న ముసలి వాఁడు నిజముగా ముసలివాఁడు కాఁడు. మత్తెక్కి పడ లేదు, నిద్రపోవుట లేదు. ఈముసలివాఁడు మఱి యెవ్వఁడును గాఁడు! రాయమల్ల గోవిందుఁడే ఈ సంగతి పాఠకు లీవఱకే గ్రహించి యుండ వచ్చును. అయిన నిక్కడఁ జెప్పుట మంచిది. వీండ్రు రహస్యముగా నాలోచించుకొను సంగతులపై నాయన లక్ష్యముంచి యుండెను. దీని మీఁద నేమి యుపాయము చేయ వలయునని యాయన భావించు చుండెను. తన ప్రాణము పోవు నని యాయనకు భయము లేదు. తా నొక్కఁడును దన ప్రాణము పోయిన నయిదుగురు మనుష్యుల నెదిరించి నిలువబడుటకు లేశమును భయముగాని సంకోచముగాని యాయనకు లేదు. కాని దానివలన లాభ మేమి? అయిదుగురు, అన్నిటికిని దెగించినవారు, దుష్టులు, ఆయనను పట్టుకొని కొట్టిన యెడల నేమి సేయఁ గలఁడు? ఈ బాలిక తారాబాయియే యైన యెడల నామె గతి యేమి కావలయును? ఆ బాలిక యెంత మందభాగ్యురాలు. ఈ యాలోచనతో నాయన తల పగిలి పోవుచుండెను. ఏవిధముగా నీ దుర్మార్గులనుండి తాను రక్షింపవలయును? ఇదియే యాయనకుఁ బట్టిన విచారము. చిట్టచివర కాయన, "ఎంతవఱకు జరుగునో

చూచెదనుగాక! వేరైన నొక్క యుపాయము కాన్పించకుండునా?" యని స్థిరము చేసికొనెను.

తారకు నాపదమీఁద నాపద. చాల చిన్నతనమునుండియు నేదో యొక కష్టము. మొదట చిన్నతనమున నా స్త్రీయంతయు నన్యాక్రాంతమైనది. తరువాత జన్మస్థాన భ్రష్టత్వము కలిగి వర్ధమాన గ్రామమున నుండవలసి వచ్చినది. పిమ్మటఁ జాలదినములవఱకు నామె బ్రతికి యున్నదియుఁ జచ్చినదియు జాడ లేకపోయెను. తరువాత నామెను జూచి రఘునాథుఁడు మోహించి వివాహము చేసికొనవలయు నని యెన్నియో ప్రయత్నములు చేసి విఫలమనోరథుఁ డయ్యెను. దురదృష్టవశమునచే నా యభాగ్యురాలు, పాపము! తండ్రి యభీష్టమును నెరవేర్పఁ బోవుచుండ నా రఘు దురాత్ముని చేతిలోఁ జిక్కి బందీ యయ్యెను. రాయమల్లుని సహాయమే లేనియెడల నా తారయామె కర్మ మే మయ్యెడిదో చెప్పఁజాలము. పాఠకు లీ సంగతు లన్నియు నివఱకే యెఱిఁగియున్నారు. ఈ విపత్తుల నన్నిటిని గడచి యేదో యొక విధమున నామె యొడ్డునఁ బడినది. ఆమెకు వారి యుంద వాస తప్పిపోయినది. కాని మరల నేమి యీ నూతనాపద! ఇన్ని దినములైన తరువాత జగత్సింహుఁడు తార బ్రతికియున్నదని తెలిసికొని యనేకవిధములుగ బాధించి యామెను జంపినను వేయవలయు నని పరికరములను సమకూర్చుచుండెను. అయ్యో! అర్థమేగదా సర్వానర్థములకును మూలము! ధనకాంక్ష యెంత పాపిష్టిది! తారకు నా సంపదయే లేకుండిన నామెను హింసించువా రెవ్వరుండురు?

ఘటనాచక్ర మెవిధముగఁ దిరిగినది! ఎట్టి యద్భుత పరివర్తనము! ఎట్టి విషమ పరిణామము!

ఎక్కడ మహాకీర్తిమంతుఁడగు గోవింద సర్దారుఁడు! ఎక్కడ హతభాగ్యురాలగు తార! ఎట్టి యపూర్వ సంయోగము! రాయమల్లు

హృదయమును దయార్ద్రహృదయుని ప్రత్యక్షిపుడు ఉపేక్షించ కున్నం దార యున్ని దినములు జీవించునా ! సందేహమే. ఇందు మహాదాశ్చర్యకరమైన మాటను రెండుసారులు తాం నొక్కి యాపదను సరియైన సమయమున తెలిసికొని రాయమల్లుడు కార్యరంగమునకు వచ్చి చేరెను.

కొన్ని నిమునములు జరిగిన పిమ్మట నాడలు గగుర్పొడిచెడు నొక భయంకర కార్యము జరిగెను. ఆ దృశ్యమును జూచిన నెట్టి కఠోర హృదయమును కోమల మగుచు తాతీతుండైయెనను గరంగి నీరై పోవును. అది యెదుట బడెను.

ఆ లోకుకర్షక దృశ్యమును జూచి రాయమల్లునివంటి స్థిరధీర నిర్మల స్వాంతుడును బుద్ధి భ్రంశము నొందకుండెను.

ఆ యిద్దఱును దొంగలును, తారాబాయి నర్ధనగ్నముగా దీసికొని దిరిగివచ్చిరి. చూచినతోడనే రాయమల్లుడు తారాబాయిని నానవాలు పట్టెను తార వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. 'అయ్యో! నాయనా ! నన్నొక్కమాఱుగా జంపివేయరాదా ! యీ విధముగా నగము నగము చంపిన నేమి లాభము ? మీకు నే నేమి యపకారము చేసితిని ? నన్నెందుకు హింస పెట్టెదరు ? మీ యత్యాచారమునకు నాకు కారణము కనబడుటలేదు. ఓయి భగవంతుడా! నన్నీహింసనుండి తప్పించుటకు దయగల భక్తుడు నీ వాడెవ్వడును లేడా ?' అని కేకలు పెట్టెను.

జగత్సింహుడు మాట కడ్డమువచ్చి, 'నేను నిన్ను రక్షింతెదను. గాని వాండ్రు ముగ్గురు ; నే నొక్కడను ; నే నేమి చేయం గలను !

రాయమల్లుడొక్కసారి భూమిమీదనుండి లేచి యొక్క దుముకున ముందుకు దుమికి మాఱు వేసమును దీసి పాఱవైచి

హతభాగ్యురాలగు దారకు 'భయము లేదు. ఔరా! నే నిక్కడనే యున్నాను. నీకు హాని చేయుట కెవ్వరి తరమును గాదు.' అని చెప్పవలయునని బుద్ధి పుట్టెను. కాని యదియంత యుక్తముకాదని యాయనకుఁ దోఁచెను. క్రమముగా మంచి వీలు దొరకఁగలదని యాలోచించుచు దానికొఱకై యన్వేషించు చుండెను.

తారయొక్క యాక్రందనమును, దీనాలాపములను విని యామె సుస్త్రీకుల భాజనస్వరూపమును జూచి రాయమల్లుఁడు దుఃఖ పరవశుఁ డగుచుండెను. అతని గుండెలు బ్రద్దలగుచుండెను. ఇఁక నాయన ధైర్యము నిలుపలేక పోయెను. ఆఁకలిఁ గొన్న పులివలె నా దుర్జనులపైఁ బడి వారి దేహమును తుండె తుండెములుగాఁ జేయవలయునని యాయనకుఁ గోరిక యుదయించెను. ఇంక నాలసేవు సహించుట కాయన కత్యంత కష్టమని తోఁచుచుండెను. ఆ దిక్కుమాలిన బాలిక యొక్క యాక్రోశము నింక నాయన వినఁజాలఁడు. హఠాత్తుగ నాతఁడు దొంగ నిద్ర నుండి మేల్కాంచెను. దీనికి గారణ మున్నది. ఏవిధముగనైనఁ దన సైగలచేతఁ దారకు భయములేదని యాశ్వాసించుట మంచిదని యతఁడు తలంచెను.

తార యా దురంతకుల ముందర హృదయభేద్యముగు దీన స్వరముతో నేడ్చుచుండెను; సహస్రవిధముల బ్రతిమాలుకొనుచుండెను; తన్ను వదలిపెట్టుడని ప్రార్థించుచుండెను; వారిలో నెవ్వరికిని హాని చేయలేదని తెలియపఱచుచుండెను. మరల రఘునాధుని దొంగల గుంపు చేతులలోఁ బడితినని తార చింతించుచుండెను. ఈసారి తప్పించు వారెవ్వరుండరని యామె తలపోయుచుండెను.

రాయమల్లుఁడు తూలుచుఁ దూలుచు వారి మధ్యకు వెళ్ళి నిలిచెను. వికృత భావముతో గద్గద స్వరమున 'నీ పిల్ల నేవరినో

పట్టుకొని వచ్చి కుక్కలవలెఁ బీకికొని తినుటకై యిటు లాగుచున్నారా! బాబా! మీ రెట్టి మనుష్యులను దినెదరా!'

తార కెవ్వునఁ గేక వైచి యేడువ నారంభించెను. "నన్ను బ్రతికించుము నాయనా! నే నేమియుఁ దప్పు చేయలేదు. నే నేమియు వీరికి హానిచేయలేదు. నన్ను వీరలు బలవంతముగాఁ బట్టుకొని లాగుకొని వచ్చినారు. నన్ను వీరలు చంపివైచెదరు. నన్ను వీరలు—"

తార యిఁక నేమియు మాటలాడలేక పోయెను. గొంతుకలో నుండి మాట రాలేదు. భయముచేత గొంతు పూడిపోయినది.

రాయమల్లుఁడు మత్తుఁగొన్న వానివలెఁ దల యూఁగించి 'నీవు వీండ్రతోఁ గూడ వెళ్ళవా? వెళ్ళనియెదవా?—వాండ్రు నిన్ను పీకికొని తినియెదరు. అందుకు ముందు నే నొక్క చిత్రము చేసెదను. నే నొక్కసారి నీ చెవిని గొరికెద నుండుము. ఎట్లుండునో చూచెదను.'

ఈ మాటలనుచు ఛద్మవేషధారియైన రాయమల్లుఁడు తూలుచు దూలుచు నొడలు మరచిన వానివలె నోరుఁ దెరచుకొని తార చెవి దగ్గఱకు వెళ్లెను. దుష్టులీ త్రాగుఁబోతు ముసలివాని చిత్రచేష్టలు చూచు చుండిరి. ఈ త్రాగుఁబోతువాఁడు తమ కార్యమున కడ్డము వచ్చు ననియే వారు తలంపలేదు. రాయమల్లుఁ డీ మధ్యకాలములో శీఘ్రముగఁ దార చెవియొద్దకు వెళ్లి మెల్లఁగా "నీ కేమియు భయములేదు. తారా! నే వచ్చితిని." అనెను.

అటు పిమ్మటఁ దిరిగి యీ విధముగనే తూలుచుఁ దూలుచు వృద్ధవేషమును దాల్చిన రాయమల్లుఁడు ప్రశ్నించెను. "నీకు వీండ్రతో వెళ్ళుటమున కిష్టములేదు? లేదా?"

తార, "లేదు, లేదు—వాండ్రతో నే నెన్నఁటికిని వెళ్ళను. దొంగలు. వాండ్రు ఖూనీలుచేయువాండ్రు! వారలు నన్ను నింటినుండి యెత్తుకొని వచ్చిరి." అనెను.

తారె పై విధముగా జవాబు చెప్పెను. కాని యా వృద్ధుని నొకటి రెండు సామాన్య సంజ్ఞలచే నాతఁడెవ్వరో యామె గ్రహించెను. రాయమల్లగోవిందుఁడే యీ ముసలివాని వేషము వేసికొని మత్తుఁ గొన్న వానివలె మాటలాడుచున్నాఁడని యామె తన తీక్ష్ణబుద్ధిచే సందేహము లేకుండఁ గనుంగొనెను. వెంటనే యామె ప్రాణశోకమున నాశ సంచరింపఁ దొడఁగెను. ఇఁక తన కెవ్వరును హాని సేయఁజాలరని యామె గ్రహించెను. ఎట్టి భయానకావస్థలో రఘుచోరుని హస్తములనుండి యాతఁడు రక్షించి యున్నాఁడు. ఆయన సాహసమును నామె కనులారఁ జూచి యున్నది. ఇప్పుడు మాత్రమట్టి యాపదనుండి యాయన తప్పించఁగలడా యను సందేహింప నవసరమేమి?

రాయమల్లుఁడు:—వెళ్లుట కిష్టము లేదా? యిష్టము లేదా? అటులైన నింత జగడ మెందుకు? (హిందుస్థానీయులవైపుఁ జూచి) ఎందుకు నాయకులారా! మీ రెందు కామెను బట్టుకొని యటు నిటు లాగెదరు? ఆమెను వదలిపెట్టుఁడు.

ఈ మాట వినఁగానే యొక దొంగవాఁడు రాయమల్లుని ముఖము దగ్గఱగా నొక పిస్తోలును గురిపెట్టి "ముసలివాఁడా! మత్తెక్కి యేడ్చుచున్నావు. నీ కెందుకురా యీ మాటలు! మా యిష్టము వచ్చినట్లు చేసెదము. నీ వెవఁడవురా?"

పిస్తోలుఁ జూచి రాయమల్లుఁడు భయపడినట్లు నటించి పది బారల దూరముగాఁ బరుగెత్తి నిలిచి "పిస్తోలు వలదు బాబా! పిస్తోలు గురిపెట్టి యేమి చేసెదవు బాబూ! చంపెదవా నన్ను? బాబో!"

౨౧

అనుసరణ

దొంగవాఁడు పెద్దనవ్వు నవ్వి, 'చంపివేసెద నను కొంటివా ముసలివాఁడా! నీ వెందుకు మా కిక కష్టములు నిచ్చెదవు?'

రాయమల్లు:— అయినచోఁ జూడుము. నీవు పట్టపిరికి వాఁడవు. నేను ముసలి వాఁడనయి పోతిని గాని యొక్క దెబ్బతో నీతలపగులఁ గొట్టువాఁడను.

ఆ మాట విని యా దొంగలును, జగత్సింహుఁడునుఁ గడుపు పగుల నవ్విరి.

ఒకదొంగ:— మేము 'పిరికి వాండ్ర' మయితే అయితిమి. కాని యిక్కడ నీ వీరత్వమువలన లాభ మేమియు లేదు. కాబట్టి మెల్ల మెల్లఁగా నిక్కడనుండి వెళ్లి పొమ్ము.

రాయమల్లు:— నే నంత సులభముగా వెళ్లను. నే నీ యమ్మాయినిఁ దీసికొని పోయెదను.

జగత్సింహుని వేష భాషలన్నియుఁ బెద్ద మనుష్యుని వలె నుండెను. అంతకు పైన నాయన చూపించు భావభంగమునం దెచ్చటను దస్యుల హింసాలిపి వ్రాయఁబడి యుండ లేదు. వృద్ధ వేషమున నున్న రాయమల్లు నాతని తెలిసికొనలేదు. రాయమల్లతనితో మాట కల్పించుకొని జగత్సింహుని దగ్గఱకు వెళ్లి 'మీరు చూడఁగాఁ బెద్ద మనుష్యుల వలెఁ గనఁబడుచున్నారు. ఇట్టి యత్యాచారమును జూచి మీరును నావలెనే చేతగాని యట్టు లూరకొంటిరి. నేను చెప్పుచున్నాను రండు. మన మిద్దఱమును గలిసి ప్రయత్నము చేసిన నీ బాలిక నుద్ధరింపఁ గలము.' అని చెప్పెను.

జగత్సింహుఁడు రాయమల్లుని చెవిలో 'వాండ్రతోఁ బోట్లా

దుటకు నాకు సాహసము లేదు. పెద్ద మానిసి వలె బోధించి యెంత దూరము చెప్పఁ గలము? చెప్పి చూతము. ఇతరుల కొఱ కంత కంటె నక్కున యూడఁబడుటకు చేయఁ గూడదు.' అని చెప్పెను.

రాయమల్లు:— వాఁడొ దగ్గఱఁ బెద్ద మానిసి చందంబున బోధయు, యమధర్మరాజు నొద్దఁ జన్న వానిని బ్రతికింపుమని ప్రార్థనము, రెండును నొక్కటియే.

జగ:— వీండ్ర పేరులు వ్రాసికొని యధికారులకుఁ దెలియఁ బరువ వచ్చును.

రాయమల్లు:— ఈ లోపుగా వాండ్రు చేయుఁగల పనిని బూర్తి చేసెదరు.

జగత్సింహుండిట్లు రాయమల్లు మాటకు జవాబు చెప్పక దొంగలలో నొక్కనికి సన్న జేసెను. వాఁడా సన్నఁ గైకొని రాయమల్లుని సమీపించి యిట్లనెను. 'ఓరీ ముసలివాఁడా! నీవింకఁ బ్రేలాపన ప్రేలిన నిన్ను నిజముగా నీసారి గుండు వేసి కొట్టివైచెదనురా!'

రాయమల్లుఁడు కుత్తుక్కిన వాని వలె సంగ భంగముఁ గావించి 'నేనింక నొక్క యుడుగు ముందుకు రాను. బూరేటు చేసి కొందురో చేసి కొనుఁడు. నే నీమొగు దీసికొని పోయెదను' అనెను.

రాయమల్లుఁ డీమాట చెప్పిన తరువాతి క్షణమున నొక్క దొంగ యాతని నొక్క త్రోపుఁ ద్రోయుటకు ముందుకు వచ్చెను. వాఁడు చేయి సాచి కొట్టఁ బోవు సమయమునందే యాతఁడు రాయమల్లుని చేతిలోఁ జిత్తయి వెల్లకిలఁ బడెను. ముసలివాఁడు త్రోపుఁ బడి నిలువ లేఁడను కొంటిరే! ఏడుచు వాఁడే క్రిందఁ బడినాఁడే?

తను సహచరుని యవస్థను జూచి తక్కిన యిద్దఱు దొంగలు కోపావేశులై వృద్ధుని పైఁ బడఁ దరుముకొని వచ్చిరి. రాయమల్లుఁడు తత్క్షణమే వెనుకకు నడచి తన యంగీనుండి రెండు పిస్తోళ్లను దీసి

రెండుచేతులతోను బట్టుకొనెను. దొంగలు వానినిఁ జూచి విస్మితు లైరి. రాయమల్లుఁడు 'ఎవరికి సాహస మున్నదో రండు ; ముందుకు రండు; ఒక్కొక్కని నొక్క దెబ్బతోఁ దలఁ బ్రద్దలు చేసెదను.'

ఈ వ్యాపారముఁ జూచి జగత్సింహుఁడా కక్ష్యలోని దీపమును హఠాత్తుగ నార్పి వేసెను. తత్క్షణమే తారయొక్క జాలికరమైన యేడుపు విన వచ్చెను. దానిఁ బట్టి యామెను బలవంతముగా లాగుకొని వెళ్ళు చుండి రని తోఁచెను. వెంటనే తలుపు నొక్క త్రోపుఁ ద్రోసికొని యొకరో యొక్క దుసుకు ముందుకు దుమికి వచ్చి నట్లుగాఁ దెలిసెను. అటు తరువాత వెంటనే గుఱ్ఱము పరువెత్తి నట్లు చప్పుడు విన వచ్చెను. ఎవఁడో యొకఁడు తార నెత్తుకొని పోవు చున్నట్లు రాయమల్లుఁడు తెలిసి కొనెను. ఆయన కిటికీ తలుపు తెరచి పిస్తోలుతో నాలుగు బారులు వదలెను. ఒక దొంగ పాఱి పోవలయు నని ప్రయత్నము చేసెను. కాని వాఁడు దెబ్బదిని నేలఁ గూలెను.

రాయమల్లుఁ డా యనకాశమున బయటికి వచ్చి తాను తన గుఱ్ఱమును గట్టివైచిన చోటున కరిగి యక్కడనుండి వచ్చి యొక్క క్షణములో బయలు దేరుటకు సిద్ధమయ్యెను. గుఱ్ఱము నెక్కుటకు ముందు రెండు మూఁడు సారులు పిస్తోలు కాల్చెను. ఆ ధ్వని విని జగత్సింహుని గుఱ్ఱమును, ఇంక నొక దొంగవాని గుఱ్ఱమును బెదరి పాఱి పోయెను. రాయమల్లగోవిందుఁ డింక నక్కడ నాలస్యము సేయక పాఱిపోవు చున్న దొంగల వెంటఁ బడి తరిమెను.

ఇక్కడ జగత్సింహుఁడును, సత్రపు-విలేఖరియు, నింక నొక దొంగయు నాముసలివాని చర్యను జూచి సంశ్చేష్టులై యచ్చోటఁ జదికిలఁబడిరి.

సత్రపు:—అయ్యో ! ఇది యేమి యాశ్చర్యము ! ఈ ముసలివాఁడు

సామాన్యుఁడుగా లేఁడే!

జగత్సిం:—వాఁ డెవ్వఁడును గాఁడు. రాయమల్లుఁడే. వాఁడు నిజముగా నా వెనువెంటనే వచ్చుచున్నాఁడు.

దొంగ:—వాఁడే యైనఁ దార మనచేతులలోనుండి తప్పించుకొన్నది. రాయమల్లుఁడు తప్పక రాజారాము స్వాధీనమునుండి తారను రక్షించుకొనఁ గలఁడు. రాజారాము వాని చేతులలోఁ బ్రాణముఁ బోఁ గొట్టుకొను నని తోఁచుచున్నది. అదొంగ యథార్థము చెప్పెను. రాయమల్లుఁ డొక్కఁడే యట్టి యసీమసాహసులను కాలాంతకతుల్యులగు దస్యులతో యుద్ధము చేయుటకు ధైర్యము చేయఁగల వాఁడు. అతఁడు యొక్కఁడే దస్యులను దుచ్ఛులనుగాఁ జూడఁ గలవాఁడు. ఆయన ముందు రాజారా వొక లెక్కలోనివాఁడు కాఁడు. వాని చేతులలో నుండి తార నుద్ధరించుటొక విచిత్రము కాదు; దుస్సాధ్యము కాదు.

జగత్సింహుఁడు నతని యొండి దస్యుఁడు నొక్క ముహూర్తమాత్రమైన వ్యయము సేయక తమ తమ గుఱ్ఱములను వెదకుకొనుచు సత్వరముగ వెళ్ళిరి. కాని యంతకుఁ బూర్వమే యొక్కఁడికో యవి వఱుగెత్తెను. మొదు వెంత వెదకినను గనఁబడ లేదు. జగత్సింహుఁడు నిరాశుఁడై 'అతఁడు నిశ్చయముగా రాయమల్ల గోపిందుఁడే. నేను చేసిన దుష్ప్రయత్నము మంతయు నన్ని దినములకు విఫలమయ్యెను' అనెను.

వారందఱు తిరిగి సత్రములోనికి వచ్చిరి. తార నవహరించి ప్రాణమైన నుపేక్షించి గుఱ్ఱము నెక్కి విద్యుద్వేగముతోఁ బాఱిపోయిన దొంగను వెంటఁ దఱుముచు రాయమల్లుఁ డరిగెను. తారకు జంపుదు రేమో యని భయముచేతనే యిదివఱకు రాయమల్లుఁడు దొంగలతో మొదట వివాదము పెట్టుకొన లేదు. కాని యిప్పు డు

భయము నిజ మాయెను. తనచేతులలో నుండి యొక దొంగ తారను దప్పించి స్వచ్ఛందముగాఁ బాఱిపోయెను. కాని నేమిచేయుటకు నవ్వాఁడు వీలులేదు. ప్రాణపు తీపిచే వదలి యా యంధకారములోఁ గేవలము గుఱ్ఱపు కాలి చప్పుడును బట్టి కొండమీఁది మార్గమునఁ బోవు చుండెను. ఈ సారి వాఁడు తప్పక తారను జంపి వేయు నని యాయన యనుకొనెను. ఏది యే మైనను జగత్సింహుని శత్రువునకుఁ దార బ్రతికి యున్న యెడల గొప్ప యంతరాయమును తటస్థించును. ఈసంగతి రాజా రామునకుఁ దెలిసిన యెడల వాఁ డనామానముగా నీ కార్యమునకు సమ్మతించి జగత్సింహుని యొద్దనుండి గొప్ప బహుమానమును బొందఁగలఁడు. అందుచేతనే నాల్గురు దొంగలును రాజారాము వెంట వెళ్ళుట మంచి దని తలంచిరి.

ప్రభాత మయ్యెను. అప్పటికిని రాయమల్లుఁడు రాజారామును గలిసి కొనలేక పోయెను. గుఱ్ఱముయొక్క డెక్కల యానవాళ్ళు చూచిన రాజారాముఁడు రాజేశ్వరి యుపత్యకము వైపునకుఁ బోయి నట్లు కాన్పించెను. అందుచేత నతఁ డతికట్టె నెక్కువ దూరముగాఁ బోనట్లు తెలియవచ్చును. రాజేశ్వరి యుపత్యకమునకుఁ బోవుటకు సుగమమార్గము రాయమల్లునకుఁ దెలియును. అందుచేతఁ గొద్ది కాల ములో నక్కడ కాతఁడు చేరఁగలఁడు. ఈయాశచేత నాతఁడు విశ్రాం తిని గొంత పుచ్చుకొనుటకు ముసలివాని వేషమును దీసివేసి యింక కొక మాఱు వేసము వేసికొనుటకు మార్గమధ్యమున నొక చిన్న సత్రములోఁ బ్రవేశించెను.

౨౨

మరునాఁడు రెండుజాములవేళ రాజేశ్వర్యుపత్యకమునఁ బది [illegible]ండుగురు దొంగ లొక్కచోటఁ గూర్చుండి మాటలాడుకొను

చుండిరి. ఆ సమయమున నొకఁడు ప్రతాప వేషమున నచ్చటకు వచ్చెను. పాఠకు లాతఁడెవ్వరో యెఱుంగుదురని తోఁచెడిని. రాయమల్ల గోవిందుఁడు.

ఇక్కడ నొక్కమాటఁ జెప్పు టావశ్యకము.- రఘునాధుఁడు దొంగల దళమునకు నాయకుఁడని యీవఱకే చెప్పియుంటిమి. కాని యాతని దళమంతయు నొక్క సమయమున నొక్క స్థానమున నుండలేదు. వేఱు వేఱు స్థానములందు భిన్నభిన్న వ్యాపారములందు పది పండ్రెండుగురు మనుష్యులు గలిసి చిన్నచిన్న గుంపులుగాఁ గూడుచుండిరి. ఈ చిన్న గుంపులకుఁ బ్రత్యేక నాయకు లుండుచునే యుండిరి. ఆ నేతల యాజ్ఞానుసారము గుంపులు పనులుచేయు చుండెను. కాని వీండ్రందఱకు నొకటియే నియమములు, ఒకటియే పద్ధతి క్రమము, ఒక ప్రకారమయిన సంకేతములు, ఇంగితములు గలవు. ఒక చిన్న దస్యుదళములోఁ జేరిన యొక క్రొత్తవాఁ డింక నొక దళమున కపరిచితుఁడైనను వారల సంకేతముల నానవాళ్ళను గొన్ని చూపించిన తోడనే తమలోనివాఁడని తెలిసికొనఁగల్గును. రాయమల్ల గోవిందుఁడు ప్రతాపుని వేషమున ననేక దినములు రఘునాధుని దళములోఁ గలిసి యుండెను. ఆయన యపరిచిత దస్యు దళముతోఁ బరిచయము చేసికొనుట కావశ్యకమయిన విషయము లన్నియును దెలిసికొనెను. ఈ ప్రతాపుఁడు రాయమల్లుఁ డనుమాట రఘునాధుఁడును, అతని దళమునకుఁ జెంది ప్రస్తుతము కారాగారబద్ధులైన కొందఱు నెఱుఁగుదురు. కాని వారిప్పుడు వచ్చి ప్రతాపుఁ డెవ్వరో చెప్పలేరు గదా! ఇంతియకాక రాజారాముని చిన్నదళము మధ్య భారతప్రదేశమునుండి చాల ధనము సంపాదించుకొని ప్రధానత్వమును వహించి వచ్చెను. వాండ్రకుఁ బ్రతాపుని కీర్తి కలాపము లేమియును దెలియవు. ఈ సంగతుల నన్నిఁటిని బాగుగా నాలోచించి రాయమల్ల

గోవిందుఁడు నిర్భయముగా రాణేశ్వర్యాపత్యకుఁడునగు ప్రతాపుని వేషముతో రాజారాముని గలిసికొనెను. అవసరమైన యన్ని గుర్తులను గుప్త సంకేతములను బొరపాటు లేక తెలిసియుండుటను జూచి యెవ్వరును వానిని వేషధారి యని యనుమానింపలేదు. ఆయనయు స్వల్ప కాలములో వారితోఁ గలిసి మెలసి చాల పరిచితునివలె మాటలాడ నారంభించెను. రఘునాథుఁడు బందీకృతుఁ డయ్యెనని విని రాజారాము నాయకత్వమును వహింప నిచ్చగించెను. రాజారాము రఘునాథునివలెఁ బిరికి వాఁడు. రాయమల్లుఁ డాతని శౌర్యవంతునిగా నెఱుంగును. అనేక దినములకుఁ బూర్వ మొకప్పు డాయన రాజారాము నొక్కని కొండమార్గమున నడ్డగించుట తటస్థించెను. ఆయనకు రాజారాముతో ఘోరతర సంగ్రామము జరిగెను. పిమ్మట ననేకు లితరులు వచ్చినందున బందీకృతుఁడ నగుదునేమో యను భయమున రాజారాము పలాయనుఁ డయ్యెను. అప్పటినుండి రాజారాము మధ్యభారత ప్రదేశముననే యుండెను. రాయమల్లుని కోరిక తీర లేదు. ఆయన వీరత్వ మెచ్చట నున్నను రక్షించుటకు సంతతము సంసిద్ధుఁడు. ఈ సారి యెప్పుడయినను రాజారాముతో యుద్ధము సంఘటించిన వాని బాహు బలమును, అస్త్ర శిక్షా నైపుణ్యమును, బరీక్షింప వలయునని యెంతయో యాశ యాయన కున్నది. అట్టి దుర్ఘట సుయోగ మిప్పుడు తటస్థించు నేమోయను నాశతో రాయమల్లుఁడు ప్రతాపుని వేషము వేసికొని యచ్చటకుఁ జేరెను. దస్యు దళముతోఁ బరిచయముగ మాట లాడుట కాయన కేమియును గష్టము లేదు.

వేఱు మాటలు కొన్ని జరిగిన తరువాత రాజారాము డిట్లు ప్రశ్నించెను. "మంచిది, ప్రతాపా! రాయమల్ల గోవిందుఁడు

మనకు సర్వ నాశము చేసినాఁడు. వానికిఁ దగిన మన మేమియుఁ బ్రతిహింస చేయఁ జాలమా ?"

ప్రతాపుఁడు:—ఎందుకుఁ జేయఁ జాలము? సులభముగాఁ జేయఁ గలము. కాని యాయన యంతర్యామివలె నున్నాడు. నేనేమి చేసినను, ఎక్కడ కేగినను, ఎక్కడ నున్నను, ఆయన కన్ని సంగతు లెప్పటి కప్పుడు తెలియును. నిన్న నా చేతికి దొరకి నాఁడు కాని నే నేమియుఁ జేయఁ జాలక పోతిని.

రాజు రాయలు విస్మితుఁడై 'నిన్న వాఁడు కనఁబడెనా! ఎక్కడనో చెప్పుము చూతము' అనెను.

ప్రతాపుఁడు:—బూంది గ్రామము పోవు దారిలో.

రాజా:—వాఁ డే వేషము వేసికొన్నాఁడో చెప్పుము.?

ప్రతా:—వాఁడు ముసలివాని వేషము వేసికొనెను.

రాజా:—అటులైన నిజమై యుండవచ్చును. వాఁడే కావచ్చును.

ప్రతా:—ఏమి ! నీవు కూడఁ జూచితివా ?

రాజా:—తిన్నగాఁ జూచితినా, లేదు. వానినిఁ జూచినప్పుడు నాకు నాశ్చర్యమై పోయినది. ఇంకఁ గొంచెమైన వాని చేతిలో నా ప్రాణము పోయెడునది.

ప్రతా:—అటులైన జగత్సింహుని కోట నమ్మి బూంది గ్రామము నుండి యొక పిల్ల నెత్తుకొని వచ్చినది నీవేనా?

రాజా:—ఆ సంగతి నీ కెట్లు తెలిసినది!

ప్రతా:—నాకుఁ దెలియదా! జగత్సింహుఁడు మొట్ట మొదట నన్నే యా పనికి నియోగించినాఁడు. కాని నే నెందుకుఁ జేసెదను! జగత్సింహుని నే నెఱుఁగనా? యిదివఱ కొకసారి యిట్టి పనినే చేసితిని కాని నా కొక దమ్మిడీ యైన ముట్టలేదు. మనుష్యుఁడు నమ్మఁ దగిన వాఁడు కాఁడు. ఇంక నొక సంగతి

యున్నది. ఇప్పుడు నీవు తీసికొని వచ్చిన పిల్లకు రాయమల్లుని సహాయ మున్నది. ప్రాణాపాయమును వచ్చే, యామె నుద్ధరించుట కాతఁడె పనిచేయును. డబ్బు కొరకు నే నంత దుస్సాహసమైన పని యెందుకు చేయ వలయును!

రాజా:— జగత్సింహుని నీవు నమ్మవా?

ప్రతా:— ఎట్లు నమ్మ మనియెదవో తెల్పుము. పని చేయించు కొని డబ్బియ్యని వాని మాట నెవరు నమ్మెదరు? అంతే గాక యీ బాలిక వ్యవహారమును సంగతిను జంకున్నది. ఆమె కేమైన హానికలిగిన రాయమల్లుఁడు వదలి పెట్టఁడు. రఘునాథుఁ డీబాలిక మూలముననే తన యాసత్తు ... తో బందీకృతుఁ డయ్యెను.

రాజారాము కొంచెము భీతినొంది 'ఏ మని చెప్పెదవు? అట్లైన నేఁ జేసిన పని సర్వనాశ మైన దనియె కదా! ఈ బాలికను రక్షించుటకు రాయమల్లున కంత పట్టుదల యున్న యెడల జగత్సింహుని కొట్టక యేల వదలి పెట్టినాఁడు?'

ప్రతా:— ఇంక నది తెలియు లేదా? నిన్న రాత్రి జగత్సింహుఁడు పట్టు బడి చచ్చినాఁడే. కాదు బ్రతికినాఁడు.

రాజారాము విస్మితుడై 'ఏ విధముగా' నని ప్రశ్నించెను.

ప్రతా:— ఆహా! ఆ విశ్వాస హీనుని నోర్చి చివర మాట వినుము. చిట్టచివర కప మాన మగు నని భయమెత్తి సత్రము నుండి పాఱిపోయి నాఁడు. వెంట వెంట రాయమల్లుఁడు వానిని దరిమెను. నేను ఆవాళ్ళ నమ్ముచోట నుండి చూచుచుఁ బ్రక్కకు దప్పుకొన్నాను. వాని మీఁద నాకును కోప మున్నది. ఆఁడు చేత నే నేమియుఁ జేయు లేదు. ఆ మాయల మారి ముండ కొడుకు చచ్చిన నాకేమి?— నా కేమి నష్టము! నేనును వాని చావే కోరు చున్నాను.

రాజారాము మొట్టమొదటఁ బ్రతాపునిఁ గొంత సందేహించెను. కాని యీమాట లన్నియును వినిన తరువాత నతని సందేహము చాలవఱకు శాంతిప్రాప్త మయ్యెను. రాయమల్లుఁ డీవిధముగా మాటలాడుట కొక్కవిశేషకార్యసాధన యున్నది. అతని ప్రథమోద్దేశము తార యింకను రాజారాముని యొద్ద నవరుద్ధదశయం దున్నదో లేదో తెలిసికొనవలయు నని, రెండవది- జగత్సింహునిపై రాజారామున కపనమ్మకము పుట్టింపవలెనని. ఈ రెండుద్దేశములును నెరవేరిన వని వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు.

౨౩

అనుసరించినందువలన ఫలము

ఈవిధముగా రాజారామును ప్రతాపునివేషమున నున్న రాయమల్లుఁడును చాల సంగతులు మాటలాడుకొనిరి. రాజారాము తా నెక్కడెక్కడ నేయేవిధముగ దారులు గొట్టినదియు దొంగతనములు చేసినదియు సమస్తమును ప్రతాపునకు వర్ణించి చెప్పెను. ప్రతాపుఁడనేక వాక్యములమీఁద బెట్టి వానియొద్దనుండి యనేక రహస్యకార్యములు తెలిసికొనెను. రాజారాము ప్రతాపునితోఁ జాల నమ్మకముగా వ్యవహరించు చుండెను. ఈవిధముగా దస్యుదళమధ్యమున రాయమల్లుఁడు నిస్సహాయుఁడైనను సాహసముతోఁ దిరుగు చుండెను. ఇంతపనిఁ జేయఁగలఁడని రాజారా మూహించనుగూడ లేదు.

క్రమముగా సంధ్యాకాలము దాటినది. రాత్రి గాఢమైన చీఁకటి కమ్ముకొని యున్నది. దొంగ లందఱును వంటఁ జేసికొని భోజనములఁ జేసిరి. రాయిమల్లుఁడును వారలతో భోజనము చేసెను. ఒక్కఁ డొక్కఁడే శిబిరమధ్యమున శయనించిరి. రాజారామును రాయమల్లుఁడును వారితోఁ బాటు శయనించి నిద్రఁబోయిరి.

రాయమల్లుఁడు మాత్రము నిజముగా నిద్రించలేదు. రాజారాము రహస్యముగా నొకనికి నాజ్ఞ నిచ్చుటకు రాయమల్లుఁడు కని పెట్టెను. ఆ యాజ్ఞప్రకారము ఆ ద్రవ్యమంతయు దీసికొని యొక దిక్కునకు వెళ్ళెను. ఆ ద్రవ్యములు తారకొండలో నుంచఁబడు చున్నవని యాయన గ్రహించెను. తారకొండ బందీచేసిన యాయన కింతవఱకుఁ దెలియును. కాని యాస్థానమును కనుఁగొనుట యొక కష్టమైన పనికాదని యాలోచించి యాయన నిశ్చింతతో నుండెను నాసికాధ్వని చేయుచు రాజారాము నిద్రపోవుచుండెను.

రాత్రి రెండుజాములకు శిబిరమునకు కొంతదూరమునఁ గావలియున్న దొంగ బిడ్డలలో నొక్కఁడు రాజారామును దక్కిన కొండలు దొంగలను నిద్ర లేపించెను.

రాజారాము, 'ఎందుకు?' అని ప్రశ్నించెను.

ద్వారపాలక దస్యులు—జగత్సింహుఁడను పేరుగల యొకఁడిప్పుడే చూడఁ గోరుచున్నాఁడు. వాఁడింకఁ గొంచమైన నా గుండు దెబ్బఁదిని చచ్చెడువాఁడే కాని వాఁడు మన సంకేతములన్నియు బాగుగాఁ జెప్పి ప్రాణమును రక్షించుకొనెను.

రాజా:—వానిని దీసికొని రమ్ము—వానిని నే నెఱుఁగుదును. వానితోఁ బనియున్నది.

ఒక్క క్షణములోఁ ద్వారపాలకుఁడు జగత్సింహుని వెంట నిడుకొని వచ్చెను.

జగత్సింహుఁడు—(లోనికివచ్చి) ఆ బాలిక నీ చేతిలోనుండి పోలేదు కదా!

రాజా—లేదు.

జగత్—నీవెంట నొకఁడు తరుముకొని వచ్చెను. తెలియునా

రాజా—తెలియును.

జగత్—వాఁడెవరో తెలిసెనా ?

రాజా—ఎవఁడు ?

జగత్—రాజమల్ల నోపాధ్యాయుఁడు.

రాజారాము నిస్పృహుఁడై, "ఏమి చెప్పెదవు! అటువంటి మంచి పని యైనది. ఈ సారి గట్టిగ మోసముచేసి తప్పించుకొని వచ్చితివి."

జగత్—ఇట్లు చెప్పుటకు వీలుకాదు. నే నొక్కసారి యా బాలికను చూడవలయును. అంతవఱకు నాకు నమ్మకము లేదు

రాజా:—ఎందుకు ? నీకు నా మాట నమ్మకము లేదా ?

జగత్:—నమ్మకము, అపనమ్మకము, మాట లేటికి? చూతముపద.

ఈ సంభాషణములో రాజారాము ప్రతాపుని కొఱకై నలుదిక్కులను జూచెను. కాని యాతఁ డెచ్చటను గానఁబడలేదు. జగత్సింహుని దిక్కు చూచి, 'నీవు ప్రతాపు నెఱుఁగుదువా ?' అని యడిగెను.

జగత్:—ఏ ప్రతాపుఁడు ?

రాజా:—ఎఱుఁగవా ? నీవు మొదట నీ కార్యమునకు నియోగించిన ప్రతాపుఁడు.

జగత్:—నే నెంతవానికి నీవని చెప్పలేదే.

రాజా:—నాకెందుకు చెప్పితివా ? అది యెట్లు ! వాఁ డెక్కడికి వెళ్లెను ! ఏఁడీ ?

రాజారాము తెల్లపోయి నలుదిక్కులను ప్రతాపుని కొఱకుఁ జూడ నారంభించెను. జగత్సింహుఁడు 'ఏమి ! ఏమైనది ? చెప్పుము !' అని యడిగెను.

రాజా:—ఎవఁడో వచ్చి యింతయు గడబిడచేసి పోయెను. నీతో వానికిఁ బరిచయము యున్నదఁట—నీవు వానిని నియోగించితివఁట—నీ విదివఱ కొకసారి వాని దబ్బగ వేసితివఁట—రఘునాథుని సంగతి యంతయుఁ జెప్పినాఁడు. మన సంకేతములు,

సంజ్ఞలు, సమస్తమును వానికిఁ దెలియును. అన్నియు సరిగా చూపించినాఁడు. వాఁ డెక్కడికి వెళ్ళినాఁడు ?

రాజారాము చాల మనస్థైర్యమును గోలుపోయిన వాఁడై నలుదిక్కులను దిరిగి తిరిగి చూచి ప్రతాపుని వెదక నారంభించెను. చిట్టచివరకు వానిని నెచ్చటను గానక సంతాపనొంది, 'పారిపోయి నాఁడు—వాఁడు సత్యముగా మోసగాఁడు! నీ పేరు పెట్టుకొని నాతో మాటలాడినాఁడు. నీవు వచ్చుటను జూచి కనఁబడకుండఁ బారిపోయినాఁడు.'

జగత్సింహుఁడు నొసలు కొట్టుకొనుచు నొకమూలఁ జతికిలఁ బడెను. కొంతసేపటికిఁ బలవరించు, 'ఈ మాట యంతయును నిజమైన యెడల నా బాలికయు లేదన్న మాటే. నేను నా చేతితో చంపుకొనఁ దలఁతును. వాఁడు పారిపోయిన యెడల నా బాలికయు వెంటఁబోయి యుండును.

రాజా:—ఓహో! నా కిప్పు డంతయు నర్థమైనది. ఇది యంతయు రామమల్ల గోవిందుని మోసము. ఓఁ! ఎంత భయంకరమైన మోసము! ఎంత భయంకరమైన సాహసము! నేను జంకైను లేక మాతో మాటలాడి కలిసి మెలిసి యున్నాఁడే. మాతోఁ గూడ వినెను. 'మహాత్మ' యనిపించెను. ఎంత టక్కరి వేసము వేసినాఁడు!

రాజారాము ప్రతాపునితో మాటలాడిన మాట లన్నియును జెప్పెను. తార నుంచిన స్థానమును జూడవలయునని జగత్సింహుఁడు కోరెను. మంత్రముగ్ధులైనవారివలె దొంగలందఱును గొంచెము దూరమున నున్న యొక పురాతన శ్మశానము ముందునకు వెళ్ళిరి. మొట్టమొదట రాజారామ భగ్నశ్మశానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చటఁ జూచి, 'లేదు—లేదు. తీసికొని పారిపోయినాఁడు. సర్వనాశనమైనది.'

క్రోధ, క్షోభములచే రాజారాము పండ్లు పటపటం గొఱికెను. 'నేను దయ్యములను భూతములను నమ్మను. కాని యీ రాయమల్లుండు మనుష్యుండా భూతమా యని యనుమానము వేయుచున్నది. వీండు భూతముకంటె సామర్థ్యము గలవాండు. వీనిపని యంతయు మాయ గారడీవలె నున్నది. పిశాచసాహసము చేసినాండు.'

సందేహము బాగుగాం దీర్చుకొనుటకు జగత్సింహుండు దీపమును దీసికొనివచ్చి లోపల మాఱుమూలల నన్నిటిని వెదకి చూచెను. వారిలో నొకండొక మూలనుండి యొక కాగితపు ముక్కను బట్టుకొని వచ్చెను. రాజారాము దానిని దీసికొని జగత్సింహునకుం జదివి వినిపించెను.

"మందభాగ్యురాలగు తారయొక్క కష్టసుఖముల భారమును నేను గ్రహించినాను. నే నిప్పు డామె సంరక్షకుండను. ఆమె యెడల నత్యాచారము సేయువాండు నా పరమశత్రువు. యమునివలె నేను వానివెంట నీడవలెం దిరిగెదను జాగ్రత్తగాం దెలిసికొనుండు. ఎవరైనం దారకపకారప్రయత్నము చేసినయెడల వాండు మృత్యుమార్గమును వెదకుచున్నాండని యర్థము.

శ్రీ రాయమల్లసాహేబు"

ఈ చీటి చదివినతోడనే జగత్సింహుని మోము ముడతలు పడినది. గుండె లదరెను. దీర్ఘనిశ్వాసము లారంభమాయెను. వాండిట్లు లాలోచింపం దొడంగెను. 'తారయొక్క ఆస్తి విషయము రాయమల్లుని కెంతవఱకుం దెలియును? ఆమె యెవరి బిడ్డయో, యామె యాస్తిని మోసముచేసి యెవ రనుభవించుచున్నారో, యిది యంతయు నాయనకుం దెలియునా? ఆయన నిజముగాం దారయొక్క యాస్తి నంతను సంపాదింపవలెనని ప్రయత్నము చేయుచుండెనా? నిజమైన నా యైశ్వర్య భోగపు దినము లంతము నొందినవి.'

న్యాయస్థానములలో జగత్సింహునకుఁ దిరిగి తిరిగి వ్యాజ్యము జయమైనను ఇప్పుడున్న తార నిజమైన తారయని ప్రమాణము కాకపోయినను రాయమల్లుఁడు తారయొక్క సంరక్షణము తీసికొని నాఁడని విని వానికి నంత రాత్మ స్తంభితమయ్యెను. జగత్సింహుని వ్యాజ్యము పూర్తియైనను ఏదో యొక విధముగఁ దారను తన హస్తగతము చేసికొనవలయునని యతఁడు ప్రయత్నము చేయు చుండెను. ఆ జయసింహుఁడు జబ్బుపడకపూర్వ మాతఁ డెంత ప్రయత్నము చేసినను కార్యము సాధింపలేకపోయెను.

ఇన్ని దినములనుండి పెక్కుసార్లు తప్పించుకొని పోయెను. గాని ఈ సారి తప్పించుకొనుట రాయమల్లున కంత సులభము కాదని జగత్సింహుఁడు తెలిసికొనెను. రాయమల్లు డింతవఱకు నేకార్యము నందును విఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. తార యాస్తి నంతను తిరిగి సంపాదించుటయం దు విచిత్ర మేమున్నది. రాయమల్లుఁడు క్రమ ప్రకారము ప్రయత్నము చేసినయెడల నేవిధముగనైనను ప్రమాణాది సంగ్రహము గావించి న్యాయస్థానములో వ్యాజ్యము వేయును. జగత్సింహుఁ డిన్నిదినముల కీ ప్రమాదమును గ్రహించెను. అతఁ డుచ్చైస్స్వరమున, 'రండు మనమిప్పుడే రాయమల్లుని వెంటఁ దరుముదము. వాఁ డెంతదూరమో వెళ్లి యుండఁడు. రాయమల్లుని జంపి తారను నా చేతికిచ్చినవానికిఁ పదివేల రూపాయలు బహుమతి నిచ్చెదను. మన మింతమంది కలిసి యొక్కని చంపలేమా?'

దొంగ లందఱు నొక్క గంతువేసి నిలువఁబడిరి. మఱు క్షణములో నందఱును గుఱ్ఱముల నెక్కి బాణవేగమున రాజేశ్వర్యావ త్యకమునుండి బయలుదేరి బయటకు వచ్చిరి.

౨౪

బంధన విమోచన

దొంగ లందఱును నిద్రఁ బోవుచున్నపుడు రాయమల్లుఁడు గుఱ్ఱు పెట్టుచున్నట్లు నటించుచుఁ దనయుపాయము నాలోచించుచుండెను. ఈసంగతి జరిగిన కేవలము పదవ దినము. పిమ్మట నందఱును గాఢసుషుప్తి యందున్నట్లు తెలిసికొని నెమ్మదిగాఁ బ్రక్కమీఁదనుండి లేచి తారను వెదకికొనుచుఁ బోయెను. కొంచెము దూరము ముందుకు వెళ్లి పర్వతాంతరాళమున నొక రాతితోఁ గట్టిన, పడిపోయిన ఇంటి నొకదానిని జూచెను. హఠాత్తుగాఁ జూచిన నది యొక ప్రాచీన దుర్గమువలెఁ గాన్పించును. పూర్వ మెవఁడైనను రాజస్థానమున నెవ్వరో రాజు దేశవిదేశములనుండి నివాసమునకు గట్టించుకొనిన యిల్లు కావచ్చును. చాలకాలమునుండి యందెవ్వరును వాసము చేయుటలేదు. ఆ నిర్జన భగ్నమందిర మిప్పుడు దొంగల కావాసముగాఁ బరిణమించెను.

ఆ భగ్నమందిర ద్వారము చేరఁగా నెవ్వరో యేడ్చుచున్నట్లు కొంచెముగా వినవచ్చెను. ఆయన మనస్సులో, 'ఇచ్చటనే నిశ్చయముగ దొంగలు తారను బందిగాఁ జేసి యుండవచ్చును. అయ్యో! మందభాగ్యురా లెంత దుఃఖము నొందుచుండెనోగదా!' యని తలంచెను. విద్యుద్వేగముతో నతఁడు లోపలఁ బ్రవేశించెను. ఎదుటనున్న ప్రాంగణ మంతయుఁ జెట్టుచేమలతో నిండి యుండెను. రెండు ప్రక్కలను రెండు గదులు వాసయోగ్యముగ నుండెను. అందొక్క వైపున గదిలోనుండి యస్పష్టాక్రందన ధ్వని బయలువెడలుచుండెను. ఆయన వెంటనే యా కక్ష్యలోఁ బ్రవేశించి మెల్లఁగా 'తారా! తారా! నీ విక్కడ నున్నావా?' యని పిలిచెను.

తార 'మీ రెవరు?' అని ప్రశ్నించెను.

రాయమల్లు:—తారా! నేను రాయమల్లుఁడ. నేను వచ్చినాను. నాకంత
వగచుటకు నాసవాలు పట్టితేమి? నీవు సుఖముగఁ గలవా?

తార:—(అతిశయ మైన సంతోషముతో) మీరు వచ్చితిరా? యిటు
రండి నేఁబ్రతికితిని. నిరపరాధిని నన్ను దొంగలు చంపఁజూచిరి.
నను రక్షింపుఁడు. నన్ను బ్రతికింపుఁడు. నేను లేచి నడువఁ
జాలను, నన్నిక్కడ చేతులు కాళ్ళుకట్టి పడవేసినారు?

రాయమల్లుఁడు తత్క్షణమే దీపము వెలిగించి ఇంటి యందున్న
తార యవస్థను జూచెను. పిమ్మట జేబులోనుండి యొక కత్తిఁ దీసి
దారను గట్టివేసిన త్రాళ్ళను గోసి వేసెను.

రాయమల్లుఁడు:—తారా! రమ్ము. మాటలాడుటకుఁ గాలము లేదు.

తార మాఱుమాట చెప్పలేదు రాయమల్లుఁడు చెప్పిన ట్లల్లఁ
జేసెను. ప్రాణాపాయసమయము గానఁ బొదల చాటున దాగుకొనుచు
రాళ్ళు రప్పలు దాటుచు నతిరహస్యముగాఁ జాలదూరము వారిద్దఱును
పోయిరి. ఒక్కచోటఁ జేరిన పిమ్మట రాయమల్లుఁ డిట్లనియెను. 'తారా!
ఇఁక భయములేదు. ఇప్పుడు మనము నిరాపద స్థలములోనికి వచ్చితిమి.
రాజేశ్వర్యుపత్యకనుండి బయటకు వెళ్లుటకు రెండు మార్గము
లున్నవి. దొంగలకు రెండును దెలియవు. వారల కొక్కమార్గమే
తెలియును. నాకు రెండవ మార్గము కూడఁ దెలియును. ఈ రెండవ
మార్గ మిచటనే రహస్యముగా నున్నది. ఒకవేళ దొంగలు మనలను
వెదకికొనుచు నింతవఱకు వచ్చిరేని మన మనాయాసముగా వారి
బారినుండి తప్పించుకొనఁ గలము. వారలింతవఱకు మనలను తెలిసి
కొని దాని యొద్ద మన మింక నొక మార్గ మవలంబింతము. దొంగలీ
రాజేశ్వర్యుపత్యకమునకు వచ్చుమార్గము కూడ నే నెఱుగుదును.
నేను వచ్చినదికూడ నామార్గమే. దానికిఁ గొంచెము దూరముననే
నా గుఱ్ఱమును గట్టివేసితిని. నీవచ్చుట వారికిఁ గనఁబడక పోయినతోడనే

నేను నిన్నుఁ దీసికొని వచ్చితి నని వారు తలంతురు. కాన మన మిచ్చట నిశ్చింతతో నుండఁ జనదు. నా దండును గలిసి మన వెంటఁ దఱుముకొని వత్తురు. ఏమార్గమున నేను వచ్చితినో మనము నా మార్గముననే సత్వరముగఁ బోవచ్చును.'

తార యాతురతతో, 'ఆ త్రోవను వదలి మరి యొక మార్గమున నెందుకు వెళ్ళఁగూడదా?'

రాయమల్లు:—ఈ మార్గమున వెళ్ళినఁ ద్వరితముగా వెళ్ళవచ్చును.
గాని యీ మార్గమున వెళ్ళిన నొకప్పుడు గుఱ్ఱము నెక్క పోవచ్చును. అటులైన మనలను బట్టుకొనఁ గలవా రెవ్వరు?

తార సందేహించక యందుకు సమ్మతించెను. అటుపిమ్మట దస్యులు రాజేశ్వర్యుప్రత్యేకమునుండి బయలు దేరిరి. రాయమల్లుఁడును దారయు బయటకు వచ్చి సత్వరముగ నొక్క గుఱ్ఱము నెక్కి వెడలిపోయిరి.

తారను బట్టుకొనుటకు దొంగలు బూందిగ్రామము వఱకును వెళ్ళుదు రని యాతఁడు యనుకొనెను. అందుచేత నాతఁడు యీ మార్గము వదలి యింక నొక త్రోవఁ ద్రొక్కెను.

౨౫

మతి యొక ప్రయత్నము

ఈ సారి తారను దొంగల బారినుండి రక్షించి రాయమల్లుడు బూందిగ్రామమునకు కామెను బంపలేదు.

పర్వతప్రదేశమున కావలిప్రక్క సమతలమున నొక్క చిన్న నగర మున్నది. ఈ స్థానమునఁ దారయొక్క తండ్రిగారి యిల్లున్నది. ఇది చాల పెద్దది. రాజభవనమువలె సమస్త సదుపాయము లున్నవి.

మనుష్యులు బండ్లు గుఱ్ఱములు మొదలైన వానితో నెక్కువ భాగ్యవంతుల కవసరమైన వాని యన్నిటితోను సిరి సంపదలతోఁ దులఁదూగుచుఁ దారతండ్రి యూరేలుచుండెను. కాని పాపము ! ఎవరిధనమెవరికి దక్కునో ! ఆరాజైశ్వర్య మంతయు నిప్పుడు జగత్సింహుని యనుభవములో నున్నది.

రామమల్లుఁడీనగరమునకు వచ్చి తార నితరులకెవ్వరిని దెలియని యొక నిర్జనస్థానమునఁ బోలీసువారల సంరక్షణక్రిందనుంచి యామె యాస్తిని గూర్చి యెవ్వరెవ్వరే యే వాక్యము లియ్యఁగలరో విచారించుచుండెను.

అంతట జగత్సింహుఁడు నింటికి దిరిగివచ్చి యేవిధముగ రామమల్లుని హస్తములనుండి తప్పించుకొన వచ్చునో యని యోచించుచుండెను.

వాని మొట్టమొదటి దృష్టి రఘునాధునిపైఁ బడెను. ఈ రఘునాధుఁడే తారయొక్క వ్యవహారము నంతయు నెఱుగును. ఆరఘునాధుఁడు రామమల్లుని ప్రయత్నముచే బందిభావమునఁ గారాగార బద్ధుఁడై యున్నాఁడు. విపత్తునందున్నందువలన వాఁడు తనకుఁ దెలిసిన వ్యవహారమునంత నొప్పుకొనునేమో, అట్లొప్పుకొనిన జగత్సింహునికి గష్టము. కావున జగత్సింహుని వాని నెట్లైన బందినుండి తప్పింపవలె నని యున్నది. వాఁ డిప్పుడే కారాగారమునందున్నాఁ డని జగత్సింహుఁడు విచారింప నారంభించెను. రెండు దినములలో వాని సంగతి కనుగొనఁ గలిగెను. మిక్కిలి కష్టపడి వానిని బయటకు రప్పించు నుపాయము చేయవలయును. వానికి స్వేచ్ఛనిప్పించుటయే పని. ఈయాలోచనతో వాఁ డొక నొక వేళ ప్రయత్నము చేయుచుండెను. ఎక్కడెక్కడనో వెదకి వాని పోలికగల మఱియొక మనుష్యుని పట్టుకొని వచ్చెను. వీఁడును దొంగలలోని వాఁడే. పట్టణ

ములలో నివాస మునిండి యెక్కడెక్కడ దోచుకొనుటకు వీలగునో ముందు కనుగొని మాటచెప్పెడు వాడు. ఇట్టి వేగులకు చారులు ప్రతినగరమునను ప్రతిగ్రామమునను రఘునాథుని కసంఖ్యాకు లున్నారు. వీడు నటువంటివారిలో నొకడు. రాయమల్లుని పరాక్రమముచే నలుదిక్కులను దొంగలు కట్టుపడినా రని తెలిసి వాడీక నటువంటి కార్యములందు గలుగ జేసికొనుటకు సాహసించుట లేదు. కావున వాడు సంపాదన లేక యూరకలిక జాల బాధ పడు చున్నాడు.

జగత్సింహుడు వానిని బిలిచి, 'నీ వొక్క పనిఁ జేయఁగలవా? నేను నీకు అయిదు వేల రూపాయ లిచ్చెదను." అని యడిగెను.

వాడు వాని స్వప్నమున కేన్నడు నేబదిరూపాయలును గనుల జూడలేదు. కావున నయిదు వేల రూపాయ లనిన వానికి కుబేరుని భాండారములో దొరికినట్లై యుండెను. మనస్సులో 'నేను నయిదు వేలరూపాయ లొక్కసారి సంపాదించి యొక్కదినమున భాగ్యవంతుడ నయ్యెద' నని యాలోచించెను. ఆశ్చర్యము నొంది సంతోషముతో వాడు 'ఏమి పని చేయవలె' నని యడిగెను.

జగత్ — అరే అబ్బాయి! జయిలులోనికి వెళ్ళెదవా?

వాని కేమియు నర్థము కాలేదు. రూపాయల మాట విని వానికి నోడలు తెలియుట లేదు. అందుచేత వాడు కారణ మే మని యడుగుట లేదు. జయిలుకు వెళ్ళుటకు సిద్ధ మైనాడు.

జగత్సింహుడు వానిని తన యింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళెను. అచ్చట వాని కన్ని సంగతులను జెప్పెను. వాఁ డందుల కంగీకరించెను

౨౭

దురభిసంధి

రాయమల్లసాహేబ చింతపడ కేపని చేయుచున్నదియు నెవ్వరు నెఱుఁగరు. కాని యాయన యెక్కడకువెళ్ళిన నెవ్వరో వెంట ననుసరించి

తిరుగుచున్నటు లున్నది! ఇంత కాలమునుండి యపరాధపరిశోధకుఁడుగాఁ బనిచేయుచున్నాఁడు. కాని యీయన వెంటనంటి తిరుగుట కెవ్వరును సాహసింపలేదు. ఆయన చాల ప్రతాపవంతుఁడు. అఖండ ప్రజ్ఞావ శ్రీమంతుఁడు. వానిపేరు వినిన దొంగలు దోపిడిగాండ్రు దూరముగాఁ బాఱిపోవుదురు. ఇప్పుడు కొన్ని దినములనుండి యెవరో కొందఱాయన ననుసరించి తిరుగుచుండిరి. ఎక్కడికి వెళ్ళిన నక్కడ నాయనపై నెవరో విశేష లక్ష్యముంచి చూచుచుండిరి త్రోవలోఁగాని కొండ ప్రదేశము నందుగాని పోవుచున్నప్పు డొకరిద్దఱు ముఖము ముసుగుచేసికొని హఠాత్తుగా నాయన ప్రక్కనుండి వెళ్ళుచుండిరి. ఒక్కొక్కవేళ నీయన యెక్కడనైన నిలిచియున్నపుడు దూరమున నిలువఁబడి యీయనను గనిపెట్టి చూచుచు మాటలాడుచుండిరి. రాయమల్లుఁ డెప్పుడు నిట్టి యాపద నెన్నఁడును జూడలేదు. ఈ సారి యింక నొక యుపాయ మేమియు లేక జగత్సింహుఁడు తనను జంపింపఁ జూచుచున్నాఁడని రాయమల్లుఁడు మనస్సులో నూహించెను. ఆవిధముగా జగత్సింహుఁ డన్ని కష్టములనుండియుఁ దప్పించుకొనవచ్చునని యోచించి యుండ వచ్చును ఇందువలన నాయన యేమైన భయపడెనా? లేదు. భయ మెవ్వరికైన నుండవచ్చును. గాని యాయనకు భయమనునది లేదు. ఈ సంగతులు వినినను జూచిన నేమాత్రమును భయ మాయనకుఁ గలుగలేదు. కాని తారకొఱకుమాత్ర మాయన విచారించుచుండెను.

బూంది గ్రామమునుండి రావలసినదని యజయసింహున కుత్తరము వ్రాసి పిలిపించెను. మంగళుఁడుకూడ వచ్చెను. తారను వర్ధమానపురమున విడిచిపెట్టిన రాజపుత్రినిఁ జాల వెదకి కనుఁగొని తీసికొని వచ్చెను.

ఈ విధముగఁ గొన్ని దినములు గడచిన పిమ్మట నొకనాఁడు రాత్రి చీఁకటిపడ నింటినుండి బయటకు రావలసివచ్చెను. అప్పుడు

హఠాత్తుగ నతని రెండువైపులనుండియు నిద్దఱు మనుష్యులు భూమిని పొడిచినట్లు పరుగెత్తిరి. వీరసింహుఁడు దన్ను విడిచిపెట్టలేదని యాయన తెలిసికొనెను. కారణమేమో ముందు తెలియఁగలదు. ఆ దినమున నాయన యొద్ద శస్త్రాస్త్రము లేమియు లేవు. ఆ యిద్దఱు మనుష్యులును గొంతదూరము ముందుకువెళ్ళి వెనుకకుఁ దిరిగి చూచుచు దన్నుగూర్చి మాటలాడుచున్నట్లాయనకుఁ దోఁచెను. ఆయన వెళ్ళుచున్న సందులో మనుష్యసంచారము లేదు. ఆయన యొకవేళ నాస్థానమునుండి వెనుకకు మరలినచో దనవెంట వచ్చుచున్న యిద్దఱు మనుష్యులును తమచేతిలోనికి దొరికిన యతఁడు తప్పించుకొని పోవునేమో యని యాతనిపైఁ బడుదురు. ఈ సంగతి నంతయు నాలోచించి యాయన వెనుకకుఁ దిరుగక ముందుకే పోవ నారంభించెను. ఆ జనశూన్యమైన సందునందింతకుముందు వెళ్ళిన యిద్దఱుగాక మఱి యెవ్వరును లేరు. ఇంకఁ గొంచెము దూరము వెళ్ళిన తరువాత వారు తన నాక్రమింతురని యాయన యనుకొనెను. అంతటఁ గొంతవఱకు చింతించి యాయన యొక సారాయుఁగడిలోఁ బ్రవేశించెను. అదృష్టవశముచేత నాయన యనుచరుఁ డొకఁ డక్కడ నుండెను. ఆమనుష్యుని మాఱువేషము చూచి మొదట రాయమల్లుఁ డాతని నానవాలు పట్టలేదు. కాని వాఁడు రాయమల్లుఁడు ప్రవేశించిన మాత్రమున లేచి యాయన యొద్దకు వచ్చి యభివందన సంజ్ఞ యాచరించెను.

రాయమల్లుఁడు మెల్లఁగాఁ బ్రశ్నించెను. 'ఇక్కడ నేమిపని యజిత్ ?'

అజిత్ :—మీరెవరివెంబడిఁ గనిపెట్టి యుండుమని యంటిరో వారి వెంటనే యుంటిమి.

రాయమల్లు:—ఇక్కడ నింకను మనవార లెవ రున్నారు ?

అజిత్:—నలుగురైదుగురున్నారు.

రాయమల్లు:—నీయొద్దఁ బిస్తోలున్నదా?

అజిత్:—ఉన్నది.

రాయమల్లు:—నాకిమ్ము. మీరు సిద్ధముగా నుండుఁడు. ఇప్పుడే యొక భయంకర కార్యము కానున్నది. నే నెవరిని గనిపెట్టి చూచు చుంటినో వారిని వదలి పెట్టవలదు. వారిని బట్టుకొను టకుపాయము చూడుఁడు. నేను వచ్చెదను.

ఈ మాటలు చెప్పి రాయమల్లుఁడు పిస్తోలు పట్టుకొని వెడలి పోయెను.

సారా దుకాణములో నిశ్చలముగా అంగడియందుఁ బది పండ్రెండు మంది బాగుగా నిషా యెక్కునట్లు త్రాగి తిరుగుచుండిరి. కాని వారిలో నేమియుఁ ద్రాగకుండ మత్తెక్కిన వారివలె నటించుచు వారితో సమానముగా నిషా పనులు చేయుచున్న వారు కొందఱు కలరు. వారే రాయమల్లుని యనుచరులు.

బాటమీఁద జనసంచారము లేదు. సారా దుకాణములో నున్న *జనులను జూచి యెవ్వరును బెద్దమనుష్యులను కొనుటకు వీలులేదు. ఆయూరు మిక్కిలి కుగ్రామము. పెద్ద మనుష్యులు మిక్కిలి తక్కువ. సామాన్యముగా నితరు లందఱు నెట్టిచోట ప్రాణనాశము కొఱకు భయపడెదరో యట్టిచోట రాయమల్ల సాహెబపూర్వ సాహసము, అతుల మానసిక తేజమును జూపించును. ఆయన సారా దుకాణము నుండి బయటకు వచ్చి వెనుకటి వలెనే పోవ నారంభించెను.

జగత్సింహుఁ డైదువేల రూప్యము లిచ్చెద నని వాగ్దానము చేసిన మనుష్యుని దన యింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళి యేమి చెప్పెనో తరువాత నేమి చేసెనో పాఠకుల కింకను దెలియదు.

జగత్సింహుని వంటి పాపి మఱి యొకఁడు లేఁడు. మహాపాపి!

ప్రభుపత్నియొక్క పాతివ్రత్యమును పాడుచేసిన వానియంత విశ్వాసఘాతుకుఁడు మహాపాపి మఱియొకఁడుండునా ? ఇతరుల యాస్తి హరించి యనుభవించుచున్నాఁడు. ఇన్నిదినములనుండియు నిరాతంకముగా ననుభవించినాఁడు. ఇకఁ భవిష్యత్తులోఁ దనకుండకపోవునేమో యని చింత. తనకు లేకపోవునేమో యని యింత యాయాసము పడుచున్నాఁడు. వాఁడు సామాన్యముగా ననుభవించుచున్న యాస్తి యన్యాయమైనను వదలఁగలఁడా? ఈ యాస్తికొఱకు రాయమల్లుని ప్రాణముల హరించి కంటకమూలచ్ఛేదను చేయవలయు నని యతని సంకల్పము. స్పష్టముగా దెలిసికొనిన తరువాత రాయమల్లుఁడు రాజేశ్వరీపత్యకమునుండి తానును దీసికొని పోయె ననియు దిరిగి బాంది గ్రామము రాలేదనియు నతనికిఁ దెలియ వచ్చెను. అంతట నపరాధ పరిశోధకుని కార్యముపైఁ బరిశోధన చేయుట కనేక మనుష్యుల నియోగించెను. కాని యాతఁడు నియోగించిన మనుష్యులలో నెవ్వరును రాయమల్లుని గొట్టి చంప సాహసింప లేదు.

అంతట నాతఁడిట్లు తలపోసెను. రాజారాముని రఘునాథుఁడు నిద్దఱును గలిసిన నీకార్యము నిర్వహింపఁగలరు. గాని మఱియొకరీకార్యమును నిర్వహింపలేరని యోచించెను. రాజారా మతని యాలోచనను విని యామాటనే ప్రతిధ్వనించెను. వాఁడు చిరకాలమునుండి రఘునాథుని ప్రభువుగాఁ బరిగణించుచు యుండెను. అతని బుద్ధికుశలతయొక్క సహాయముచేత వాఁడనేక సమయములందు విశేషలాభము నొంది యుండెను. ఇంతే కాక రఘునాథునివంటి సాహసపురుషుఁడు భారతవర్షములో లేఁడని వాని విశ్వాసము. ఈకారణము లన్నిటిచేతను రాజారాము జగత్సింహునితో నిట్లు చెప్పెను. "రఘునాథుఁ డొక్కసారి జైలునుండి తప్పించుకొని వచ్చిన యెడల నేనును వాఁడును గలిసి రాయమల్లుని వంటి వారిని బది మందిని జంపి పాఱవేయఁ గలము'

జగత్సింహుఁడును బాగుగా నాలోచించి యాకార్యనిర్వహణమున కుపక్రమించెను. అంతట మీఁద నయిదు వేల రూపాయల బహుమతి కంగీకరించి యొక మానిసి నందుకు నియోగించెను. వానికిట్లు చెప్పెను. "ఇదిగో వినుము. నీవు చూడఁగా రఘునాథుని జాల వఱకు బోలి యున్నావు. నీవు జెయిలు దగ్గఱకు వెళ్ళి రఘునాథుని చుట్టమునని సెలవు పుచ్చుకొని లోపలికి వెళ్ళుము. అక్కడ వానిని చూచినట్లే చూచి వాని దుస్తులు నీవు వేసికొని యక్కడనుండి నీదుస్తులు వానికిమ్ము. వాఁడు నీదుస్తులు వేసికొని బయటకు రాఁగలఁడు. వానితో నాకిప్పుడు ముఖ్యమైన పని యున్నది. నీవే రఘునాథుఁడ వనుకొని కోర్టులో విచారణచేసి నీకు కఠినశిక్ష వేసెదరు. తరువాత నిన్ను పాయాంతరమున విడుదల చేయించెదను. ఇప్పుడు మాత్రము నీవు జెయిలులో నుండవలయును అందుకొఱకే నీకు నయిదు వేల రూపాయలిచ్చుట కొప్పుకొని యుంటిని. నీవు జెయిలులో నుండినను, నీ కుటుంబము నంతను బోషించు భారము నే వహించెదను. ఈ యయిదు వేల రూపాయలును నీవు దాచి పెట్టుకొనుము. నీవు జెయిలునుండి వచ్చిన పిమ్మట నీకు లాభసాటియైన వ్యాపార మేమైనఁ జేసికొన వచ్చును."

జగత్సింహుని యనుమతితీసికొనిన యీమనుష్యుఁడు చాల పేదవాఁడు. కడుపునకు దిండిలేక చాలకష్టము బొందుచున్నాఁడు. తన కుటుంబము యొక్క భవిష్యత్సుఖము కొఱకును వర్తమానకష్టబాధానివారణార్థమును జగత్సింహుని నీచోపదేశమును విని జెయిలులోని కరిగెను. రఘునాథుఁడు కారాగారమునుండి తప్పించుకొని రాజారాముతోడను జగత్సింహునితోడను గలిసికొనెను. రాయమల్లుని మీఁద రఘునాథునికి వఱకే చాల కోప మున్నది. ఆయన ప్రాణముల హరించుటకు రఘునాథుఁ డెంతయో యుత్సాహముతో నుండెను. ఎవరో దుర్మార్గపు టుద్దేశముతోఁ దనవెంట వచ్చుచున్నారని రాయమల్లుఁ డనుమానపడుచున్నాఁ డని యీవఱకే చెప్పి యున్నాము.

దుస్సంవాదము

రఘునాథుఁ డొకభద్రవంశమునందుఁ బుట్టినవాఁడు. చదువను వ్రాయను కొంచెము నేర్చియున్నాఁడు. వానితండ్రిగారి యిల్లు బూందిగ్రామమునం దున్నది. వాఁడు చిన్నతనమునఁ దారతో నాడుకొను చుండెడువాఁడు. పిమ్మట వాని తల్లిదండ్రులు గతించినారు. రఘునాథునికి దుర్మార్గుల సహవాసము దొరికినది. వాని చరిత్ర యంతయు నపవిత్రమును గళంకితము నయ్యెను. క్రమముగా నాతఁడు నరరాక్షసుఁ డయ్యెను. ఇట్టి కాలమున నాతనికి జగత్సింహునితో స్నేహము సంభవించెను. జగత్సింహుఁడు తారను వర్ధమానపురికిఁ బంపించి యొక విధముగా నిశ్చింతతో నుండెను. అటు పిమ్మట విజయసింహుఁడు తారయొక్క స్వత్వమును గూర్చి ఋజువు చేయుటకు, న్యాయస్థానమునకు దిగినపుడు తార నేవిధముగ వర్ధమానపురికి తీసికొని వచ్చిరో తెలిసికొనుటకు జగత్సింహుఁడు రఘునాథుని నియోగించెను. రఘునాథుఁ డంతకుఁ బూర్వమే తార నెఱుఁగును. తార యతని బాల్యకాలములో నాతని నేస్తురాలు. అజయసింహుని బిడ్డ. ఇంతపర్యంతము నాతనికిఁ దెలియును. కాని యీ సంగతి జగత్సింహునికి దెలియదు. రఘునాథుఁ డెప్పుడు నీమాట యాతనికిఁ జెప్పలేదు.

జగత్సింహుఁడు రఘునాథుని నమ్మి తనరహస్య వృత్తాంతము నంతను దెలియఁబఱచెను. అప్పటినుండియుఁ దారను తనహస్తగతము చేసికొనవలయు నని రఘునాథునికి లోభబుద్ధి పుట్టెను. తారను వివాహము చేసికొనినయెడల నామెయొక్క యసాధారణసంపదయుఁ దనకు దక్కు నని యతఁడు తలంచెను. ఆయాశ నొక్కపట్టున వాఁడు

విడువఁ గలఁడా ? యందుచేతనే రఘునాథునికిఁ దారను వివాహమాడ వలయు- నని యాతురత యుండెను.

ఈయాశలోఁ బడి రఘునాథుఁడు జగత్సింహుని యొద్దనుండి తారయొక్క స్వత్వమును గూర్చిన ప్రమాణపత్రము లన్నియును కౌశల్యముతో సంపాదించెను. జగత్సింహుఁడును రఘునాథుని మనస్సులోని యుద్దేశమును గ్రహింపఁ జాలక యన్ని వ్రాఁతమూలములను వానిచేతి కిచ్చుటకు సందేహింపలేదు. అంతే కాక యింకొ నొక యాలోచనకూడ నాతఁడు చేసెను. ఒకవేళఁ దారయొక్క స్వత్వమునుగూర్చి దొరతనపువారు తమసందేహమును దీర్చుకొనుటకు వ్రాఁతమూలములను తన యింటియందు వెదకించుట కుత్తరు విచ్చిన నాసంగతు లన్నియును బయట పడునేమో యని యతనికి భయముకూడ నుండెను. అందుచే నెల్లవ్రాఁతమూలములును రఘునాథుని చేతియం దుండినఁ దనకు భయము లేదని కూడ యోచించెను. ఈభావనఁ జేసి రఘునాథుని నుపయుక్తుఁడు గాను విశ్వాసయోగ్యుని గాను దలఁచి వాని కా కాగితము లన్నియు నిచ్చెను.

రఘునాథుఁడు కొంతవఱకుఁ జదువను వ్రాయను నేర్చినవాఁ డని యీవఱకే చెప్పియుంటిమి. వాఁడుఁ పైనఁ జెప్పిన కాగితము లన్నియును జదువుకొని వాని నొక్కసారి న్యాయస్థానమునఁ జూపి నంతమాత్రముననే దారకుఁ బోయిన యాస్తి తిరిగి రాఁ గల దని వాఁడు తెలిసికొనెను. అందుకొఱకుఁగాను వాఁ డంతరాయముల దొలఁగింపవలయు నని యుద్దేశించి యా సకల పత్రములను నొక రహస్యస్థలమున దాచిపెట్టెను. ఆచోటు దివ్యదృష్టి గలవానికిఁ దప్ప మఱియొకరికిఁ దెలిసికొనుటకు వీలు లేదు. ఒక వైపున రఘునాథుఁడు జగత్సింహుని మోసముఁజేసి యతఁ డనుభవించుచున్న యాస్తినిఁ బట్టఁబెట్టుకొనవలె నని యనుకొనుచున్నాఁడు. రెండవవైపున జగత్సిం

హుండు తారను నాస్తగతము చేసికొనవలయు నని అనేకోపాయములను వెదకుచుండెను. ఇద్దఱకును తారమీఁదనే ధ్యాన మున్నది. రఘునాథునికిఁ దారను వివాహము జేసికొనవలయు నని యున్నది. జగత్సింహునికిఁ దారను జంపవలయు నని యున్నది.

రాయమల్లుఁడు తారను రాజేశ్వర్యుపత్యకమున దొంగల వశమునుండి తప్పించి తీసికొని రాఁగానే కొత్తాలుయొక్క యొక సీర్ణస్థానమున మొదట దాఁచి యుంచెను తరువాత నజయసింహుని బూంది గ్రామమునుండి పిలిపించి వారలకు నొక చిన్న యిల్లు నద్దెకుఁ దీసికొని యందు వారి నుంచెను.

ఆ యింటికి నలువైపుల నుద్యానవన ముండెను. ఊరికిఁ గొంచెము దూరముగా నుండెను. ఇంతేదూరము వెదకుకొనుచు నెవ్వరును రా రని రాయమన మొదట నభిప్రాయపడెను.

ఆయన యా యింటియందు నజయసింహుని, మంగళుని, తారను నుంచెను. పోలీసువారి కావలికూడ నియమించెను. ప్రతిదినము నొకటి రెండు సారులు వారలను వెళ్ళి చూచు చుండెను. శీఘ్ర కాలములోనే తారయొక్క యాస్తి తిరిగి రాఁగల దని రాయనకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. కాని యొకదినమున నాయన వెళ్ళి చూచు నప్పటికి హృదయభేద్యమైనదృశ్యము గాన్పించెను. ఆయింటివాకిట మెట్లక్రింద ముఖమును, కాళ్ళను, చేతులును గట్టఁబడి పోలీసు భటు లిద్దఱును స్మారకము తప్పి పడియుండిరి. తత్క్షణమే వారికట్లు తొలఁగించి ముఖముమీఁద నీళ్ళు చల్లెను. వారలకు స్మృతి వచ్చిన తరువాత వారల నేమియు నడుగక వెంటనే లోపలఁ బ్రవేశించి చూచెను. ఒకగదిలో మేజామీఁద స్మృతిదప్పి యజయసింహుండు పడియుండెను.

నెమ్మది నెమ్మదిగా వానికి స్మృతి వచ్చుచుండెను. అతని మనస్సునకుఁ గొంచెము శాంతి కల్గెను. అచ్చటి కాయన సేవకులిద్ద

లును వచ్చిరి. 'ఏమి యీసంగతి' యని తహాయరా యడిగెను.

వారిలో నొకఁడు:—మేము ప్రతిదినమును గ్వ్యాసమున మాయిలు వేవము లలోఁ గాపలా యున్నటులే యీదినమునఁ గూడనుంటిమి. ఇట్లు మే మిద్దఱము నిలిచి యుండి సుఖ దుఃఖములు మాటలాడు కొను చుంటిమి. అంతట హఠాత్తుగ సద్దులు వెనుక నుండి వచ్చి మాముఖము మీఁద బట్టవేసి గట్టిగఁ బట్టుకొనిరి. ఆ బట్టమీఁదనుండి యొక ఘాటైన వాసన కొట్టెను. ఆ వాసన మాకు తగిలినతోడనే మేము స్మృతితప్పి పడి పోతిమి. అటు తరువాత మా కేమియును తెలియదు.

రాయమల్లసాహేబు రెండవవాని నడుగఁగా వాఁడు నట్లేబదులు చెప్పెను. అందువలన నాయన వారలకు మత్తుమందు వాసన చూపించి స్మృతిఁ దప్పించి రని నిర్ధారణ చేసెను.

౨౮

మరల నాపద

అజయసింహుఁడు కన్నులఁ దెరచి నలువైపులఁ జూచెను. జరిగిన సంగతిని తిన్నఁగా గ్రహించలేక పోయెను. ఏమాటను జెప్ప లేక కొంతసేపు వెఱ్ఱిచూపులు చూచెను. చుట్టు నంధకారముచాలఁ గాన్పించెను. అంతయు నింద్రజాలమువలెఁ గాపట్టెను. అప్పటికి నతనికి నతని యవస్థ తెలియలేదు. పూర్వాపర సందర్భములు జ్ఞాపకమునకు రాలేదు. హఠాత్తుగ నీ ఘోరము సంఘటించెను. కొంతసేపటికి రాయమల్లునియొక్కయు నాయన యనుచరులయొక్కయు మాటలర్థ మయ్యెను. ఒక్కటొకటే సర్వపూర్వ విషయములును స్మరణ మార్గమునకు వచ్చెను.

అంతట నతఁ డేడువఁ జొచ్చెను. పెద్దపెట్టున నేడ్చుచు 'రాయమల్లా నీవు వచ్చితివా! నాకు సర్వనాశ మయ్యెను. తార నెవ్వరో యెత్తుకొని పోయిరి.' అనెను.

ఆసంగతి నదివఱకే రాయమల్లుఁడు గ్రహించెను. 'ఎవ రెత్తుకొని పోయిరి?' అని యడిగెను.

అజయ:— ఎవరో నేను జెప్పఁజాలను. ఏమో చెప్పఁజాలను. ఎక్కడ నుండియో యొక్కమాఱుగాఁ బడి పదునేడుగురు మనుష్యు లింటిలోనికిఁ జొరఁబడిరి. వచ్చిన వాండ్రందఱును బలశాలులు— భయంకరమైనచోరులు! మీరు బయటకు రావలదని చెప్పినందు వలన నే నొక్కదినము నిల్లు విడిచి పోలేదు. వాండ్రు లోపలకు వచ్చి మొట్టమొదట తారముఖము మీఁద బట్టవేసి పట్టుకొనిరి. ఆమె భయముచే వడఁక నారంభించెను. నే నడ్డము వెళ్ళుటకుఁ లేచి నిలువఁబడితిని. అంతట నొక్కఁ డొకఘాటైనరసము పోసిన రుమాలును నాముక్కుమీఁద వేసి పట్టుకొనెను. నేను గొంచెముసేపు లాగుకొని లాగుకొని యావాసనచేత స్మృతి దప్పి పడిపోతిని, నాకు మత్తువచ్చినది. ప్రాణము పోవునప్పుడు వచ్చు మగత నిద్రవలె నాకు సంప్రాప్తమైనది. సగముప్రాణ మున్నట్లును లేనట్లు నున్నది. ఆసమయములో మందభాగ్యురా లగు నాతార నెత్తుకొని పోయిరి. అయ్యో! అమ్మా! నాకు సర్వనాశమైనది. ఇంతపని చేసియుఁ జిట్టచివరకు మఱలఁ దార దొంగల చేతులలోఁ బడినదే. ఇంకను మాతారను వాండ్రు బ్రతుక నిత్తురా!

రాయమల్లుఁడు లేచి నిలువఁబడెను. బయటకు వెళ్ళుచు 'మంగళుఁ డెక్కడ' అని యడిగెను.

అజయ:— వాఁ డెక్కడో యెవరికి తెలియును! వాఁడు సాయంకాలము

మా కాహారపదార్థములు తెచ్చెద నని వెళ్ళెను. ఇంతవఱకుఁ దిరిగి రాలేదు. వాని కేమి మూడినదో యేమియుఁ దెలియదు.

అజయసింహునిమాట లింకను బూర్తి కాక ముందే మంగళుఁ డొగర్చుచు నెక్కడ నుండియో పరుగెత్తుకొని వచ్చి కేకలు వెట్టుచుఁ జెప్పెను, "రాయమల్లసాహేబు! మాకు సర్వనాశ మైనది. తారను మరలదొంగ లెత్తుకొని పోయిరి. అహా! ఈసారి వాండ్రు చంపి వేసెద రేమో బాబూ! చంపి వేసెద రేమో. రాయమల్ల సాహేబు! ఏ మగునో బాబూ ఏ మగునో!" మంగళుఁ డొగర్చుచు నొగర్చుచు నేడ్చుచు నేడ్చుచు బహువిధముల నేమేమియో చెప్పుచు నొడలంతయును వడకి పోవుచుండ నక్కడఁ జతికిలఁబడెను.

రాయమల్లగోవిందుఁడు 'ఇఁక నే నొక్కయాట మాటలాడుటకు వేళ లేదు. నేను వెంటనే వెళ్ళవలయును. దొంగలు తారనెచ్చటి కెత్తుకొని పోయిరో నాకు బాగుగాఁ దెలియును. నా ప్రాణమునిచ్చి యైనఁ దారను దీసికొనివచ్చెదను. మీ రిక్కడనే యుండుఁడు'. అని చెప్పెను.

ఇంతవఱకును జెప్పి రాయమల్లుఁడు పిచ్చిపట్టినవానివలెఁ బఱుగెత్తెను. ఆయన జీవితకాలములో నేకార్యము నంత యావేశముతోఁ జేయలేదు. పఱుగెత్తుచుఁ బఱుగెత్తుచుఁ దన వెనుక ననుచరుఁ డొక్కఁడు వచ్చుటఁ జూచి యిట్లు చెప్పెను. 'మీ రేమియు భయపడవలదు. నాకొఱకుఁ జింత పడవలదు. నా వెంట రానక్కఱ లేదు. నేను ప్రాణము పోయినను నేనొక్కఁడనే పదిమందితో యుద్ధము చేయుటకు జడియను. నీ విప్పుడే కొత్వాలు నొద్దకుఁ బోయి నా పేరు చెప్పి యింకనుబదిమంది యస్త్రధారు లగు మనుష్యులను దీసికొని నిన్న రాత్రివలెనే మాయింటి యొద్దఁ గావలి యుండుఁడు.'

ఎక్కడ నాగకుండఁ దొందరగా రాయమల్లుఁడు వెడలిపోయెను.

అందఱు నావంక భీషణముగా దృష్టిం జూచి స్తంభీభూతులై యుండిరి. చాల సేపటివఱకు నెవరు మాట లాడ లేదు. కొంతసేపటికి విజయసింహుఁడు మంగళునివంకఁ జూచి యడిగెను. 'మంగళా, నీ వెక్కడకు వెళ్ళితివి!'

మంగళుఁడు కొంత స్వస్థత నొందెను. వాఁడు నెమ్మదినెమ్మదిగా జవాబుచెప్పెను. "మీ కాహారపదార్థములు తెచ్చుటకు నేను దుకాణము దగ్గఱ నిలిచి యున్నాను. అప్పుడొక్కఁడు వచ్చి 'నీపేరు మంగళుఁడా? నీవు విజయసింహుని యింటనుండెదవా?' యని యడిగెను. నేను 'ఔను' అని జవాబు చెప్పితిని. 'అటులైన శీఘ్రముగ రమ్ము.' అని వాఁడు చెప్పెను. నేను వానిమాటల కర్థము తెలియక 'ఏమిపని?' యని యడిగితిని. 'ఆసంగతి చెప్పుటకు వ్యవధి లేదు. రాయమల్లసాహేబు ఈదగ్గఱనే యొక యింటఁ జావునకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు. ఆలస్యము చేసినఁ జచ్చిపోవును. ఆయన మీచేతికిఁ దనయొక్క యాస్తినిగుఱించి యేమియో కాగితము లియ్యవలయు నఁట, కొన్నిమాటలు చెప్పవలయునఁట మీరింక నాలస్యము చేయవలదు. పఱుగెత్తికొనిపోయి యీబండి నెక్కి కూర్చుండుఁడు. రాయమల్లుఁడుచచ్చిపోవుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు'—ఈమాట వినిన మీఁదట నా కేమియు దోఁచలేదు. తొందరగఁ బోయి బండి నెక్కితిని. వాఁడును నాతోఁగూడ వచ్చి బండి యెక్కెను. తత్క్షణమే బండి వాయువేగముగఁ బోయెను. కొంత దూరము పోయిన తరువాత మఱియిద్దఱు వచ్చి బండికి రెండుప్రక్కల నున్న మెట్లపై నెక్కిరి. తత్క్షణమే లోపలనున్న మనుష్యుఁడొక తళతళ మెఱయుచున్న సురియను జేతఁ దీసికొని నావైపు దానితోఁ జూపించి 'నే నెవరినో యెఱుఁగుదువురా? సర్దారు రఘునాథ్ నాపేరు. నోరు మెదలించినఁ జంపి వేసెదను.' అనెను. నేను జచ్చిన శవమువలెఁ బడి యుంటిని." విజయసింహుఁడు

విస్మితుండై భయము చేఁ జకించు చున్న కనులతో 'పిమ్మట! పిమ్మట నేమయినది' అని యడిగెను.

మంగళ:— పిమ్మట నూరు నదలివెట్టి యొక పల్లెలోనికిఁ దీసికొని వెళ్ళి యక్కడ నొక గొట్టంలోని యింటియొద్ద బండి నిలిపిరి.

అజయ:— అటుపిమ్మట?

మంగళ:— ఆ యింటిలో నొక గదియందు నన్నుంచి గట్టిగా బయటఁ దాళము బిగించి వారందఱును వెడలి పోయిరి. తరువాత దాదా పొక గంటసేపు నే నందుఁ దంటాలుపడి కిటికీ యూచలు పగులఁ గొట్టి బయటకు దాటి వచ్చితిని. ఆ సమయములో వారలే మగల నా బండిలోఁ నే యదే విధముగ మఱి యెవరినో తీసికొని తొందరగా వచ్చు చుండిరి. నాకను సందేహము పొడమినది. బండికి వెనుక వెనుక నేనును వచ్చితిని. మునలివాడను బండితోఁ బరుగెత్తఁగలనా? బండి నాకంటెఁ జాల ముందై పోయినది. నేను వెనుకఁ బడితిని. కొంతదూరము పోయి చూచితిని. ఆ బండి యొక పెద్ద యింటియొద్ద నాగెను. అందుండి యొక బాలికను జేతులతోఁ బట్టుకొని యింటిలోని కెత్తుకొని పోయిరి. మనవారనే యీ విధముగాఁ దీసికొని పోయినారని నాకు స్పష్టముగాఁ దోఁచెను. నేను ముసలివాఁడను. వారలందఱు యువకులు, బలశాలులు. వారిని నేనేమి చేయఁ గలను? ఏమైనను మాటలాడినా రొండులఁ గత్తితో నొక్కపోటు నన్నుఁ బొడిచెదరు. ఆపని చేసినలాభము లేదు. రామమల్లసాహేబు మాట జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఆయన తప్ప నింక నెవరు నీయాపదనుండి రక్షించువారు లేరని తలపోసితిని. ఆమాట యనుకొని నరానది కొత్వాలు నొద్దకుఁ బఱుగెత్తితిని. అక్కడ రాయమల్లుఁడు లేనందునఁ దన్నుగా నిక్కడకు వచ్చితిని. అయ్యయ్యో! నే నను

కాసినట్లే యైనది! మనతార యిన్ని రోజులైనతరువాత దొంగలు చంపివేయుట తటస్థించుచున్నది—"

ముసలివాఁ డింతవఱకుఁ జెప్పి యింక నేమియుఁ జెప్పలేక పోయెను. కన్నీటిధారలు రొమ్ముమీఁద బడి యంతు లేకుండఁ బ్రవహించుచున్నవి.

౨౬

దుర్వృత్తదళము

సర్దారు రాయమల్లసాహేబు సారాగుకారాగృహమునుండి బయటకు వచ్చి యేమి చేసెనో యింతపర్యంతము మనకుఁ జెప్పలేదు.

ఆయన నెమ్మది నెమ్మదిగా ముందుకుఁ జాలదూరము వెళ్ళెను. కొంతదూరము వెళ్ళునప్పటికి వెనుకఁగాని ముందుగాని యెవ్వరును గనఁబడ లేదు. హఠాత్తుగఁ బిస్తోలు కాల్చినట్లు చప్పుడాయెను. ఉన్నరని యొకగుండాయన ప్రక్కనుండి వెళ్ళెను. దొంగలు తనదగ్గఱకు వచ్చి యాక్రమించుటకు భయపడి దూరమునుండి ప్రాణము తీయవలయునని యోచించుచున్నారని యాయన తెలిసికొనెను. ఈ విధముగాఁ జచ్చుట కాయన సంసిద్ధుఁడై యుండలేదు. ఆయన కొకయుపాయము తోఁచినది.

మార్గముప్రక్క నొకగృహనిర్మాణ మగుచుండెను. దానికిఁ జుట్టుగోడ కట్టవలెనని పునాదులు లోతుగఁ దీసి యుంచిరి. అచ్చట నది యాయనకుఁ జాల వీలుగా నుండెను. ఒక్క దుముకు దుమికి యాయన పునాదులలోఁ జేరెను. ఆయన వెంట వచ్చిన దొంగలిద్దఱు నాయనకుఁ గనఁబడకుండ జాగ్రతగ నతని ననుసరించుచు వచ్చిరి. అంతలోనే హఠాత్తుగ నాతఁడు మాయమైనందున వారిగుండుదెబ్బ

చేతఁ గ్రిందఁ బడినాఁ డని యనుకొని మహాహ్లాదముతో నచ్చటికి వారు వచ్చిరి.

అందులో నొకఁడు, 'ఏడీ వాఁడు?' అనెను.

రెండవవాఁడు:— ఎట్లు పారిపోయినాడు నాకుఁ దోఁచుట లేదు. ఏమైనాఁడు?

ఇద్దఱును గలిసి చుట్టుపట్ల సంతను బాగుగా వెదకిరి. ఎక్కడను గనఁబడలేదు.

మొదటివాఁడు:— ఈ రాయమల్లుఁడు మాసిసి కానరా దయ్యెను. చూచుచుఁ జూచుచు నుండఁగానే మాయ మైనాఁడు బాబా! యిది యేమి! యింద్రజాలమువలె నున్నదే?

రెండవవాఁడు:— కాదు కాదు. ఈ గోతిలోఁ బడి యుండును. గుండు చప్పుడు విని ప్రాణమునకు భయపడి ఎరుగెత్తి చూడక యీ గోతిలోఁ బడినాఁడు.

మొ. వా:— అయితే మంచిపని యైనది. ఈసారి చాల బాగుగా నైనది. ఇంక నెక్కడికిఁ బోఁగలఁడు?

ఇద్దఱు మనుష్యులును జాల యుత్సాహముతో నచ్చట గూర్చుండిరి. పునాదులలోఁ జాల నంధకారము! అందులో నెవ్వరైన నున్నారో లేదో తెలిసికొనుటకు వీలు లేదు.

ఒకమానిసి:— గుండు సరిగాఁ దగిలినది.

రెం. వా:— దానివలన లాభ మేమి? చీఁకటిలో బాగుగాఁ దగిలినదో లేదో తెలియుటకు వీలులేకుండఁగ నున్నది. పద. మన మిద్దఱమును లోపలకు దిగి చూతము.

రాయమల్ల సాహేబీ యవస్థలో నేమి చేయువలయునో ముందే యాలోచించి సరిగాఁ జేసి యుండెను. దొంగలలో నొకఁడు రాజారామసింగు యనియు రెండవవాఁడు రఘునాధుఁ డనియు నిక్కడ పాఠకులకుఁ

చెప్పవలసి యున్నది.

రఘునాథుఁడు:—రాజారామ్! ఇద్దఱము నొక్కవైపునుండియే దిగినఁ దిన్నగా వెదుకలేము. నీవావైపునుండి దిగుము. నే నీవైపునుండి దిగెదను.

రాజారా మట్లే చేసెను. రాయమల్లసాహేబును సిద్ధముగా నుండెను. రఘునాథుఁడు నెమ్మది నెమ్మదిగా దిగుచుండఁగా రాయమల్లుఁడు వాని రెండుకాళ్ళను బట్టుకొని చరాలున నేలమీఁదకు లాగి కొట్టెను. రఘునాథుఁడు క్రిందబడి యొకకేక పెట్టి లేఁచి నిలువఁబడెను. రాయమల్లసాహేబు వాని చేతినుండి పిస్తోలు లాగుకొని వాని గుండెలమీఁద నెక్కి వానిగొంతుక గట్టిగాఁ బట్టుకొనెను. రాజారాము తొందర తొందరగా దిగుచుండెను కాని రఘునాథుఁడు గొంతుక పిసికినట్లు నోట మాటరాక కేకలు వేయుటను విని కొంతకాల మేమియుఁ దోఁచక యుండెను. ఆకొద్దికాలములో రాయమల్లుఁడు తనబట్టలలో నుండి యొక గట్టి త్రాడు తీసి వానిని జేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టెను. ఈ విధముగాఁ గట్టి వాని కంఠమునుండి మాట రాకుండపట్టుకొని యుండెను. వాఁడు చావకుండమాత్రము నూపిరిఁ గొంచెమువదలిపెట్టుచుండెను. రఘునాథుని కంఠమునుండి వచ్చుమాటయస్పష్టముగా నుండుట విని రాజారాము కొంతతడ వేమిచేయుటకును దోఁచక యూరకుండెను కాని వాఁడు రఘునాథునివలెఁ బిఱికివాఁడు కాఁడు. వానికి సాహస మున్నది. శక్తి యున్నది. మానసిక తేజమున్నది. మూఁడునాల్గు నిముసములు లాగి వాఁడు గర్తము నందు దిగెను. రాయమల్లుఁ డాసమయమున దగ్గఱకు వెళ్ళి నిలువఁబడెను. రాజారాము తనదగ్గఱకు రాఁగానే యాయన యొక దెబ్బ కొట్టెను.

వాఁడు దాసితో క్రిందబడెను. రాజారాము చేతిలోఁ బిస్తోలున్నది. వాఁడు క్రిందఁ బడినతోడనే పిస్తోలు చప్పుడయ్యెను. పిస్తోలునుండి గుండు

బయటకు వచ్చి రాజారామునకే తగిలెను. ఆదెబ్బ తగిలినమీఁదట వాఁడు స్మృతిఁ దప్పి పడిపోయెను.

రాజారాము వాని పిస్తోలుదెబ్బకే వాఁడు పడిపోయె నని రాయమల్లుఁడు తెలిసికొనెను. లేనియెడలఁ దిరిగి లేచుటకుఁ బ్రయత్నము చేసెడివాఁడే యని యతఁ డూహించెను. అయినంతటఁ గాలవిళంబనము సేయక వానిని గూడ వెనుకటిప్రకారమే చేతులు విరిచికట్టి వేసెను.

ఇంతలో రఘునాథుఁడుమాట లాడఁ గల్గెను. "రాజారామ్ రాజారామ్" అని వాఁడు కేక వేసెను.

ఎవ్వరును జవాబు చెప్పలేదు. రాయమల్లసాహేబు క్రోధముతో రఘునాథుని ముఖముమీఁద దన్ని 'జాగ్రత! నోరు మూసికొనుము! మెల్ల మెల్లఁగా లేచి నావెంట రమ్ము' అనెను.

రఘు:—ఎట్లు రాను? నాచేతులు కట్టివేసినావు.

రాయమల్లసాహేబువానిని లేవఁదీసి నిలువఁ బెట్టెను.

రాయ:—రఘూ! ఈసారి విను. నీకు శిక్ష తప్పదు. నీ విప్పటికైన మాట వినినెడల స్వల్పశిక్ష చాలవఱకుఁ దేలిక యగునట్లు చేసెదను.

రఘు:—నన్ను నీవు చంపివేసినను సరే, నేను నీమాట వినను. నన్ను బట్టుకొని వెళ్ళి నీ వేమి చేసెదవో చేయుము. నే నిప్పుడు నిన్నేమియుఁ జేయలేకపోయిన నెప్పుడో యొకప్పుడు నాచేతిలో నీచా వున్నది. నే నిప్పుడు జయిలునకు వెళ్ళినను నీమాట మరువను. రెండు సంవత్సరములు కానిమ్ము. పదిసంవత్సరములు కానిమ్ము. జయిలునుండి బయటకు వచ్చి నీ ప్రాణములు తీసెదను.

రఘునాథుఁడు సామాన్యముగా మాట లక్ష్యపెట్టువాఁడు కాఁడని రాయమల్లుఁ డెఱుఁగును. కాఁబట్టి యాఁతని వ్రతల నింకనొక సారి

యొక్క పాదప్రహారము నిచ్చెను. ఆప్రహారముఁ దిని వాఁడు క్రిందఁబడి సంబాళించుకొన లేకపోయెను. రాయమల్లుఁడు రఘునాధుని బట్టను దీసి దానితో వానిచేతులను గాళ్ళను గట్టిగాఁ గట్టెను. అటుతరువాత నాగర్తమునుండి వాని నెత్తి బయటఁ బడవేసి యూసారా యంగడి యొద్దకు వెళ్ళెను. అటుతరువాత సిద్ద అనుచరులను వెంటఁ దీసికొని యొకరిని బండి తీసికొని రమ్మని పంపితిరిగి గర్తము యొద్దకు వచ్చెను. ఒక యరగంటలో దొంగరఘునాధుని రాజారాముని కొత్వాలుయొక్క యంధకూపమునఁ బడవేయించెను.

30

విపత్తుయొక్క యంతము

సర్దారు రాయమల్లుఁ డనుచరులపై భారముంచి తారను రహస్యముగ దాచియుంచిన ఇంటికి వెళ్ళి చూచిన సంగతి నీ వఱకుఁ జెప్పి యుంటిమి. అక్కడనుండి సారాయంగడి యొద్దకు వెళ్ళి పిమ్మట రఘునాధుని రాజారామును బట్టుకొనిన సంగతిని దెలిపి యుంటిమి. అటుపిమ్మట నున్మత్తుపరీతి నెచ్చటికి వెళ్ళి యుండెనో చెప్పలేదు. ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాము.

ఆయన సరాసరి తారయొక్క తండ్రియింటికి వెనుకవైపునకు వెళ్ళెను. తారయొక్క తండ్రి యిల్లని యిప్పు డక్కడ వాడుకలేదు. జగత్సింహుని యిల్లనియే పేరు. వెనుకటి సంగతు లెవ్వరికిని దెలియవు. ఆయన యనాయాసముగ నింటిచుట్టుగోడ దూకి లోపలఁ బ్రవేశించెను.

తారయొక్క తండ్రి యింటికి నాలుగువైపుల నుద్యానవనముండెను. మధ్యస్థలమునఁ బెద్దయిల్లు. రాయమల్లుఁడు సత్వరముగ నా యింటియొద్దకుఁ జేరెను. ఆ యింటియం దెవ్వరును మనుష్యుల

సంచడి లేదు. అంతయు ఘోరతరను నిద్రావస్థయం దున్న దా యున్నట్లుండెను. రాయమల్లుఁ డొక పెద్ద చెట్టుపై నెక్కెను. ఆ చెట్టుపై నుండి గోడమీఁద కెక్కి యక్కడినుండియే యాచెట్టుకొమ్మ యొకటి పట్టుకొని ఝాంటికుడ రెండవ యంతస్థుమీఁదకు దిగవచ్చెను. ఆయన గారా సిధముగా రెండవ యంతస్థులోనికి వచ్చెను. అక్కడ నెవరికంఠ స్వరముగాని నడచిన చప్పుడు గాని వినఁబడలేదు. ఆయన నలు దిక్కులకును జూచెను. కాని యెవరును వచ్చు చున్నట్లు చప్పుడు వినఁబడలేదు. ఇంట నెవరు నున్నట్లు సంచారము లేదు. అంతయును నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

రాయమల్లుఁడు మూఁడవ యంతస్థుపై కెక్కెను. అక్కడను నాలుగు వైపులను జూచెను. ఎవరును చలనము గాని-చప్పుడు గాని లేదు. ఒక గదిలోపలఁ జాలచిన్నదీప మొక్కటి వెలుఁగు చుండెను. ఆతురపాటుతో నాగది ముందరి కాయన వెళ్ళెను. జాలకత్తియొక్క తలు పొకటితీసియున్నది. అందులోనుండి చూడఁగా గదిలో నొక మూలఁ గొంచెము సన్నముగా నొక దీపము వెలుఁగు చుండెను. ఆవెలుతురులో నొక మంచముమీఁదఁ బఱుపు పైన నొకస్త్రీ పరుండి యుండెను. రాయమల్లుఁ డాకత్తియొక్క ద్వారము నొద్దకు వచ్చి తలుపు గుంజి లాగెను. తలుపు లోపల వేయలేదు. అందుచేత లాగిన మాత్రమునఁ దలుపు తెరచుకొనెను. ఆయన యాగదిమధ్యకుఁ బోయెను. శయ్యప్రక్కను నిలిచి చూడ హతభాగ్యురాలగు తార స్మృతి తప్పి శిథిలావస్థయందు కేశము లన్నియుఁ నానావిధములఁ బడియుండ శయ్యపై నుండెను. రాయమల్లుఁ డామెకు స్మృతి తెప్పించుట కుపచర్యలుచేసెను. కాని లాభము లేకపోయెను.

అసహాయముగ గదికి వెలువల నెవరో వచ్చు చున్నట్లు చప్పుడయ్యెను. రాయమల్లుఁ డింక నేమి యుపాయమును దోఁచక మంచము

క్రింద దాగుకొనెను. మఱికొంత సమయములో నాగదిలోనికి జగత్సింహుడును తారయొక్క సవతితల్లియు వచ్చిరి.

సవతితల్లి:— ఇకనో నే నిప్పటికి సవాలించెదను. చంపవలదు.

జగత్:— ప్రియసఖీ, నీ కేమి తెలియును? తారను జంపుట తప్ప యింకొక యుపాయము లేదు. ఎక్కడనైన దాచియుంచిన రాయమల్లు డేదో విధముగ నీమెను బయటకుఁ దీసికొని రాగలఁడు. అంతర్యామి యైన దేవుని కైనఁ గొన్ని తెలియనివి యుండును. గాని రాయమల్లునికిఁ దెలియనిది లేదు.

మన మిప్పు డిక్కడ మాటలాడు చుంటిమా, వాఁడు మనకుఁ గనఁబడకుండ నెక్కడనో మనవెనుక నిలువబడి వినుచుండును. రాయమల్లుఁ డొక పెనుభూతమువలె నెప్పుడును గనిపెట్టి యుండును. ఎవరికిని వాఁడు కనఁబడఁడు కాని వాఁ డందఱను జూచు చుండును. దేశ దేశాంతరపు సంగతు లన్నియు వాని కవగాహనయై యుండును. ఎట్లు తెలియునో యెవరికిఁ దెలియును? వానికిఁ బిశాచసిద్ధి యైనదేమో యనుకొందును.

తారస. తల్లి:— ఇప్పుడు రాయమల్లుఁ డెక్కడ నున్నాఁడు?

జగత్:— రఘునాథుఁడును రాజారాము సిద్ధులును గలిసి వానివెంట బడినారు నేఁడు వానిని జంపి వేయవచ్చును. కాని వారలింకను రాలేదు. అందుచేతఁ గొంత సందేహముగా నున్నది. ఒకవేళ రాయమల్లుని వలనఁ బట్టుపడినారేమో.

తారస. తల్లి:— అటులైన నీ విప్పు డేమి చేసెదవు?

జగత్:— వారలకొఱ కెదురు చూచు చున్నాను. వాండ్రు రాక పోయినయెడల నేనే స్వయముగా జంపి వేసెదను. నా కిటికీ ప్రక్క చెట్టుక్రింద నొక గొయ్యి తీయుమని యిద్దఱు మనుష్యులను నియోగించినాను వారు తీసి యుందురు. ఈమెను జంపి

శవము నందులోఁ బారవేసి కప్పి వేయుదము.

భాగ—స-త:—పాతిపెట్టు నెడల సంకటఁ జంపు టెందుకు? యీ స్మారకము తప్పి యున్నవు డనాయాసముగా నందులోఁ బాతి పెట్ట వచ్చును.

జగత్:—ఏదో యొక విధముగా నంతము చేయుట మంచిది.

ఇట్లు తగవులకు మాటలాడి యిద్దఱును వెడలిపోయిరి. రాయమల్లుఁడు తత్క్షణము మంచము క్రిందనుండి బయటకు వచ్చి కనఁబడకుండ వారి వెంట నంటి వెళ్లెను వారొక ప్రక్క నున్న కక్ష్యయందుఁ బ్రవేశించిరి. రాయమల్లుఁడు కొంత సాహస్యము సేయక వెనుకకు మరలివచ్చి యుపాయముగాఁ దారను దన మూపుపైఁ బెట్టుకొని బయలువెడలెను. మూఁడవ యంతస్తునుండి రెండవ యంతస్తునకును రెండవయంతస్తునుండి యొకటవ యంతస్తునకును వచ్చెను. ఎవ్వరు నెక్కడ నడ్డగించలేదు. కాని క్రిందికి వచ్చిన పిమ్మటఁ దలుపు గడియ తిన్నగాఁ గనఁబడలేదు. ఒక పాదతాడనము చేసి తలుపు గడియ విఱుగఁగొట్టి తలుపు తీసికొని బయటకు వచ్చెను.

ఆచప్పుడున కితరమనుష్యు లందఱును నిద్ర లేచిరి. ఇంట దొంగలు పడిరి. 'దొంగలు' అని యన్ని వైపులనుండియు నందఱును కేకలు పెట్టిరి. ఆగోలకు జగత్సింహుఁడు కన్నులు నలుపుకొనుచు నిద్రఁబోయి లేచిన వానివలె బయటకు వచ్చెను.

రాయమల్లుఁ డేమియు మాట లాడ లేదు! ఆయన శరవేగముతో రాజవీధికి వచ్చెను. మొట్టమొదటఁ గనఁబడిన కావలి భటుని బిలిచి వానికి రక్షకభటుల సైగలు చేసి సహాయము చేయు మని చెప్పెను. వాఁడు 'నెమ్మది' 'నెమ్మది' యని కేకలు వేసికొనుచు నాయనవెంటఁ బఱుగెత్తెను. త్రోవలో నొక బండి కనఁబడగా నాబండివానిని లేపించెను. వాఁడు కావలిభటుని

జూచి చకితుండై నిలువంబడెను. రాయమల్లుండు తారను బట్టుకొనియా శకటములోఁ గూర్చుండెను. కావలిభటులందు ముందువైపున నెక్కెను. ఆతురపడుచు నంకను ముగ్గురు పల్లురు కావలిభటులు వారితోఁ గలిసికొనిరి. వారనుండి యిద్దఱు చొప్పున శకటమునెక్కి వెంట వచ్చిరి. అత్యల్పకాలములో రాయమల్లుఁ డజయసింహుని యొద్దకుఁ జైతన్య కిష్ఠోంది యగు తారను దీసికొని వచ్చియుంచెను. మంగళుండు తారకు శుశ్రూష చేయ నారంభించెను. రాయమల్లుఁ డొక యుత్తరము వ్రాసి పోలీసుస్టేషనుకుఁ బంపెను. అక్కడ నుండి వెంటనే జవాబు వచ్చెను.

మీయొక్క యాదేశప్రకార మీ రాత్రి యంతయును రేపు మీ యొద్దనుండి నూతనయాదేశము వచ్చునంతవఱకు జగత్సింహుని యింటిచుట్టును గావలి వాండ్రను నియమించి యున్నాను. పైఁజెప్పిన యింటినుండి యొక్కమానిసియుఁ బాఱిపోకుండ సంపూర్ణప్రయత్నము చేయుచున్నాను. జగత్సింహుని యింటివాకిట నేను స్వయముగా మాఱు వేసముతో నుండెదను. మీ యాజ్ఞాప్రకారము కావలివాండ్రు మాఱువేసములతో నపరిచితుల వలెఁ దిరుగుచున్నారు. జగత్సింహుని యింటియొద్ద మనమనుష్యులు కావలియున్నట్లు పర లెవ్వరికిని సందేహము గలుగకుండునట్లు తగు జాగ్రత పెట్టియున్నాను.

ఉత్తరమునకు జవాబీ విధముగా వచ్చిన తరువాత నాయన యా రాత్రి ఆ యింటియందు విశ్రాంతి తీసికొనెను. అనుచరులలో నెవ్వరి కేయే పని నియమించవలయునో వారిని నియమించి కనిపెట్టి యుండెను.

౩౧

ఉ ప సం హా ర ము

మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలమున జాము ప్రొద్దెక్కు వఱకును రాయమల్లుఁడు డేరాలో నేమి చేసెనో యెవ్వరును స్థిరముగ జెప్పలేరు. ఆ పిదప మారువేషమును గట్టిగాఁ జేసికొని జగత్సింహుని యింటి యొద్దకు వచ్చెను.

జగత్సింహుఁడు కచేరీసావడి యందుఁ గూర్చుండి యిద్దఱు ముగ్గురు మిత్రులతో గడచిన రాత్రి జరిగిన వ్యవహారమును గూర్చి మాటలాడుచుండెను. ఏయుపాయముచేత నట్టి విధములఁ దప్పించుకొనవచ్చునో దానిని గూర్చి యాలోచనను స్థిరముచేసికొనుచుండెను.

రాయమల్లుఁ డచ్చటకు వచ్చి 'జగత్సింహుఁ డెవరి పేరు?' అని యడిగెను.

ఆయన జగత్సింహు నెఱుంగక పోలేదు. అయిన నెందు కిట్టి ప్రశ్న? దానికిఁ గారణ మాయనకే తెలియును.

జగత్సింహుఁడు నవ్యగ్ర చిత్తముతోఁ, 'ఎందుకు మహాశయా! మీ కేమి యావశ్యకము? తమ పేరు?' అని ప్రశ్నించెను.

రాయమల్లసాహేబు గంభీరభావముతోఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. 'నా పేరా? నాపేరు రాయమల్లుఁడు. జనపరాధపరిశోధనఁ జేయుదును. దొరతనమువారు నన్ను సర్దారు రాయమల్లసాహే బని పిలిచెదరు. అందఱును రాయమల్లగోవిందుఁ డనియెదరు.'

జగత్:— తమ రిక్కడ కేపనిమీఁద దయచేసినారు?

రాయ:— నేను తమ యాస్తిని విక్రయముచేసిన(గొనుటకు వచ్చితిని.

జగత్:— నా యాస్తి యొక సెంటుభూమికూడ నమ్మునది లేదు.

అదిగాక నా కింక నేమియు నని లేకపోయిన నెపము మీరు వచ్చిన తర్వాత చెప్పవచ్చును.

రాయ:— నేను ప్రస్తుత మేమియు యున్నగదా మేమియును గోరుటలేదు. ఆస్తి మీయొక్కయో కాదనని నేను ఋజువుపఱచుట లేదు. మీ రిప్పు డొక యాధారము లేదని చెప్పుటకు వచ్చినాను.

జగత్:— అయ్యా! నమస్కారము. మీరు నా యింటిదగ్గఱకు వచ్చి యనవసరముగా మాటలు రానిచ్చుచున్నారు. కొంచెము తెలిసికొని మాటలాడుఁడు. నాకుఁ గోపము వచ్చిన మిమ్ము నిక్కడినుండి పంపించఁగలను.

రాయ:— ఈ యిల్లు మీమది కాదు. ఇందులో నొక యిటుకయుఁ గూడ మీయది కాదు.

ఈ మాట చెప్పి రాయమల్లసాహేబొక చిన్న బిగులను జేబునుండి తీసి యూదెను. తత్క్షణమే యొక మానిసి మాయింటిలోఁ బ్రవేశించెను. ఆ మానిసిని జగత్సింహుఁడు చకితుఁడై చూచెను. రాయమల్లుఁ డాతనిఁ జూపి, 'ఈ మనుష్యుని కొంతకాలము క్రిందట భాగ్యరాజు గారను వృద్ధుని చంపివేయుటకు మీరు నియోగించినది'

జగత్:— శుద్ధ మిథ్య. వీనిని నెప్పుడును నెఱుఁగను. నే నెప్పుడును జూడను లేదు.

రాయమల్లుఁడు తిరిగి బిగులు వేసెను. తత్క్షణమే మఱియొక వృద్ధుఁడా యింటిలోనికి వచ్చెను. జగత్సింహుఁడు వానిని జూచి కనులెఱ్ఱఁ జేసి 'వీఁ డెవరు? వీఁడుకూడ మీతోఁ బాటు నన్ను బాధించుటకు వచ్చినమానిసి యేనా?'

వృ. మంగళుఁడు:— నన్నిప్పు డానవాలు పట్టలేవా? నేను మంగళుఁడను. జ్ఞాపకమున వచ్చినదా? (క్రోధముతో) దొంగ విశ్వాసఘాతుకా!

జగత్సింహుఁడు మునుపటి కొక్క దినము [illegible] మంగళుని దగ్గఱకు వచ్చి 'ఏమిరా! నీవు మాయింటికి వచ్చి నన్నుఁ [illegible] చెప్పఁ దీసికొని కొట్టితివి. ముసలి [illegible] చేసితివి. [illegible] తెలిసికొని మాటలాడుము పాపీ! దుర్మార్గుఁడా!'

రాయమల్లుఁడు జగత్సింహుని [illegible] చూడ్పుండఁ బెట్టెను. 'ఎంతో కోప ముంచుకొన్నట్లున్నది [illegible] చెల్లఁబడుము. ముందు మా మాట వినుము!'

జగత్సింహుఁడు క్రోధపరాయత్త చిత్తుఁడై 'రాయమల్లు గోవిందా! ఇది యేమియును బాగుగ నుండలేదు. మాయింటికి వచ్చిన పెద్దమనుష్యుని నిట్లు లవమానము చేయరాదు. కొంచెము తెలిసికొనుఁడు. మాకుఁ దగిన దండన [illegible]'

రాయమల్లుఁడు నవ్వుచు మృదువుగా [illegible] 'నా కింక నా సంగతి తెలియలేదు. మహారాజా [illegible] తక్కువ తెలియ దనుకొన్నాను [illegible] నేను [illegible] పనుకొనుచు లాలోచించి చేసితిని. ఆ విషయము మహారాజు [illegible] ఎడ నక్కఱ లేదు.' అని పలికెను.

అట్టి పిమ్మట రాయమల్లుఁడు రుద్రమూర్తియై పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ బూర్ణమైన క్రోధముతో, 'పాపీ! [illegible] నాతో మాటలాడవలెనా? తిన్నఁగాఁ జూడుము. [illegible] తండ్రి యాత్మ నీకుఁ గనఁబడకుండ [illegible] యున్నది. నీ వెవరి సంపద విశ్వాసఘాతకుఁడవై యనుభవించుచున్నావో వాని నిట్లు విషప్రయోగముచేఁ జంపితివో నాకు సప్రమాణముగఁ దెలియుచున్నది. నీ వంటి విశ్వాసఘాతకునకే యే శిక్ష యగునో [illegible] యన స్వర్గము నుండి వచ్చి యున్నాఁడు. నరకభాజన! నీ వింకను [illegible] నొప్పుకొనుచున్నావు,' అని చెప్పెను.

రాయమల్లుఁడు మరల బిగులు వేసెను; ఈసారి యజమాను సింహుఁడు నెమ్మది నెమ్మదిగా లోపలికి వచ్చెను.

జగత్సింహుఁడు వానిని జూచి 'ఓహో! వీనిని నేను బాగుగా నెఱుఁగుదును. వీఁడు వట్టిలక్కరి. ఒక యబద్ధపుఁబిల్ల నెక్కడనుండియో తీసికొని వచ్చి మాతో వ్యాజ్యమునకు దిగినాఁడు. ఆసంగతి ద్వార తీసంపు సభయందే పూర్తిగా బుజువైనది. వీని దీసికొని వచ్చి మనుష్యులను బెదిరించ వచ్చితివా? నేను నీకు స్పష్టముగ నున్నమాట చెప్పుచున్నాను. నన్ను భయపెట్టి నాదగ్గఱనుండి యొక్క పైసయుఁ దీసికొనలేరు.'

రాయమల్లుఁడు మరల సీల వేసెను. నల్గురు మనుష్యులు రఘునాథుని రాజారామునిఁ జేతులకు బేడీలు వేసి యక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చిరి.

రఘునాథుని నీ విధముగా బంధీకృతునిఁగ జూచినప్పుడు జగత్సింహుని ధైర్యమంతయు సిరము పోయెను. వాఁడు నిరాశ నొంది 'ఏఁ దేవఁడా! రఘునాథుఁడా! నీవును నాకు వ్యతిరేకముగా సాక్ష్యమియ్య వచ్చితివా?' యని పలికెను.

రఘునాథుఁడు బదులు చెప్పెను. 'ఇదిగో జగత్సింహా! వినుము. ఇఁక నీ మర్యాద దక్కదు. ఇప్పుడైన నీయాస్తి యంతయు నెవరిదో వారి కిచ్చి వేయుము. రాయమల్ల సాహేబు కాళ్ళు పట్టుకొనిన నీకు శిక్ష తేలికగా వేయించును. నీమూలమున నాకు సర్వము నాశనమైనది. నీపని చేబట్టుటవలన నాకీ దుర్దశ వచ్చినది. తారయొక్క స్వత్వమును బుజువు చేయుటకుఁ గావలసిన కాగితము లన్నియును నేను రాయమల్లున కిచ్చి వేసితిని. నీ విఁకఁ దప్పించుకొనుటకు కేమార్గమును లేదు.'

జగత్సింహుఁడు నిర్వీర్యుఁడై యొక్క నిట్టూర్పు పుచ్చి "అందఱును దొంగలు. కాగితములు, పత్రములు, అన్నియుఁ గల్పనమే. మీ రందఱును గూడి నన్ను మోసము చేయువలె నని

చున్నారు.” అనెను.

రాయమల్లుఁడు, ‘జగత్సింహా! నీయదృష్టము తిరిగి పోయినది. నీకుఁ జెడుదినములు వచ్చినవి. నీవెంకను మా తోఁ జతురత్వముగా మాట లాడిన లాభము లేదు. నీకుఁ దెలియదా! నే నేపనిని జేపట్టినను దానిని గట్టిగజాగ్రత పఱచునదే పొంతము చేయుదు. కావలసిన దృష్టాంతము లన్నియును సిద్ధము చేసికొని వచ్చినాను. నీ విప్పుడో ప్పుకొనక పోయిన నే నాజ్ఞ యిచ్చినతోడనే భటులు నీ చేతులకు సంకెలలు తోడగెదరు. తిన్నఁగాఁ గొత్వాలు దగ్గఱకుఁ దీసికొని పోయెదరు. ఆలోచించి లాభము లే దని తెలిసికొనుము.’

జగత్సింహుఁడు దేహము వణఁకుచుండ, “తమ రేమిచేయ మనెద రో చెప్పుఁడు ’ అనెను.

రాయమల్లు:— ఈమహాస్తు లందఱియొటకును, నీవు కాగితమును గల మును దీసికొని యీ యాస్తి యెవరిదో వారికిఁ దిరిగి వ్రాసి యిమ్ము. వారందఱును సాక్షు లగుదురు. దానికి నీకిష్టము లేక పోయిన యెడల నీ వింత కాలము నెన్ని దొంగతనములు, ఎన్ని కూనీలు, ఎన్ని మాయలున్యాయస్థానములో విచారణ కాఁగలవు. అంతటితో నీకు యావజ్జీవము కారాగారవాస శిక్ష పడును.

జగత్:— ఈవిషయమునుగూర్చి తారయొక్క సవతితల్లిని గూడ నడు గుట మంచిది. నేను లోపలికి వెళ్ళి యడిగి వచ్చెదను పాఱి పోయెద నని మీరు భయపడ నక్కఱలేదు.

రాయమల్లుఁడు కొంచెము నవ్వి, ‘పాఱిపోవుటకు వీలు లేకుండఁ జేసి యున్నాములే. ఈ యింటినుండి యెవ్వరు యీగకూడ బయటకుఁ బోవుటకు వీలు లేదు.’

జగత్సింహుఁ డింటి లోపలకు వెళ్ళి తత్క్షణమే యేడ్చుచు బయ టకు వచ్చెను. రాయమల్లుఁ ‘డేమి యింతశీఘ్రముగా బయటకు వచ్చి

తివి. ఏమి, యేడుపు వచ్చుచున్నది?'

జగత్సింహుఁడు, 'సర్వనాశనమైనది. సర్వనాశనమైనది. తార నవతితల్లి తలుపుచాటునుండి యున్నసంగతియంతయు విని విషము తిని ప్రాణత్యాగముచేసికొన్నది. ఆమె కళేబరము మంచముపైఁ బడియున్నది'

అజయసింహుఁడు:—ఇంతపని యైనది. పరువుగలపని చేసినది. గొప్ప
వారి యింటిబిడ్డ జయసింహుని పెళ్ళియాడుటకంటెఁ జచ్చుట మేలు. ఆమె సాహసకార్య మిప్పటికిఁ గొప్ప దైనది. పరలోకములో శ్రేయమును బొందును. నీవు బ్రదుకుచచ్చిపోయి దుఃఖింప వలసిన యవసరము లేదు.

ఇక్కడ రాయమల్లుఁడు వ్రాయుచున్న దంతయు జగత్సింహుఁ డొకప్రతిమవలె వ్రాయ నారంభించెను. అక్కడ నున్నవా రందఱును సాక్షిసంతకములు చేసిరి. రాయమల్లుఁడు తనపూర్వము జగత్సింహుని యనుచరులుగా నచ్చట నున్నవారను సాక్షిసంతకములు పెట్టెను.

రాయమల్లుఁడు తిరుగ పని బూర్తి చేసికొని జగత్సింహుని సతిని యనుచరులను దొంగరఘునాథుని రాజభటులను వెంటఁ దీసికొని వెడలి పోయెను.

దొంగరఘునాథుఁ డీవిధముగా రాయమల్లునికి లొంగిపోయిన యెడల నాధారయొక్క సత్యమును ప్రమాణము చేయగలఁడో లేఁడో యని సందేహము వానియొద్ద నున్నకాగితములను వ్రాఁతమూలములను దొరకుటవలనఁ దానయొక్క సత్యమును ఋజువుచేయుట యాయనకు సులభమైనది. ప్రథమమున దొంగ రఘునాథుఁడు రాయ మల్లుఁడు చెప్పిన మాటల నంగీకరింప లేదు. కాని వాఁడు చేసినకూనీలను దొంగతనముల నొక్కటొకటే పెద్ద జాబితాగా వినిపించి వానినిఁ బట్టుకొనుటకై యెన్నిదొరతనపు టాజ్ఞాపత్రికలున్నవో చెప్పినపుడును

పిమ్మట నీచోపగాధములు క్రింద గాని కొంత కఠోరశిక్ష యగునో తెలిపి [illegible] రాయమల్లుకు శిక్ష గలుగఁ దయ్యెను.

జగత్సింహుని యొద్దనుండి నా గ్రామ కార్యములు మహానుభావులచేత సంపాదించిన ప్రాతపత్రములు [illegible] కాగితములను నాయక రాజేశ్వర్యా పత్యములను నా గుప్తస్థానమున దాఁచిపెట్టెను. తాను బట్టిన దినము వజ్రము వంటి పెట్టెనని యుద్దేశము లేదు. జగత్సింహుఁ డుపాయము చేత నతని కారాగారమునుండి తప్పించి యపుడు వానికి రాజేశ్వర్యపత్యకమున కేఁగి యూ బ్రాహ్మణులను బట్టుకొని దీసికొని వచ్చెను. గోవింద పర్దారు నేవిధముగనో యతని సానుబూతికి బంపించి యేయుపాయముచేతనో తారక దానపత్రము చేసికొని రాజు వైభవ్యము నంతయు ననుభవింప నభ్యున్నతి వారు చేసెనను చిట్టచివరకు పట్టుకొని యుండెను. ఈ యుద్దేశముతో వాఁడా కాగితములు పట్టుకొని దీసికొని వచ్చెను. కాని వాఁడు (భూతభవిష్యద్వర్తమానములు) త్రికాలజ్ఞుఁడును సర్వాంతర్యామియు నగు చక్రియొక్క చక్రిబలిమిచే విపరీతము జరుగుచుండెను. అపర్ణపరాజయమును, ధర్మజయమును గలిగెను. రఘునాథుఁడు రెండవసారి రాయమల్లుచేత బంధింపఁబడెను. ఇపుడు బందీకృతుఁడై యపుడు తన శిక్షను తేలికఁ జేయఁ గోరుచు నా వ్రాతమూలములు రాయమల్లుని కిచ్చెను.

రాయమల్లుఁడు తనకింకోఁ గూడఁ దలఁచినది సంపాదింపఁ గల్గెను. అందుచేత రఘునాథు నూరడించి యతనికి యావజ్జీవ కారాగార శిక్షను దప్పించి తేలికగా శిక్షపడునట్లు సహాయము చేసెను.

జగత్సింహునకుఁ జిర కారాగారనివాసశిక్ష సంప్రాప్త మాయెను. కాని యంతశిక్ష యనుభవింపలేదు. కొద్దికాలమునకే కారాగారములోఁ బాము గఱచి యతఁడు చనిపోయెను.

రాజారామునకుఁ బండ్రెండేండ్లు కఠినశిక్ష సంభవించెను. వాఁడు పెనిసంఘములో నితరదొంగలును వారివారి నేరములకుఁ దగినట్లుగా

శిక్ష ననుభవించిరి. అప్పటినుండి రాజపుత్రస్థానమునందు జానపదులకు భయభావన యంతయు నంతర్హిత మయ్యెను.

తారయు తల్లియాస్తి నెల్లఁ బడసినదై అజయసింహునిపై సమస్తభారము నుంచి నిశ్చింతతో నుండెను. అజయసింహుఁడు రాయమల్లున కిచ్చి తారను వివాహము చేయవలెనని ప్రస్తావించెను. తార రాయమల్లసాహేబుయొక్క గుణములచేత నంగారి కృతజ్ఞతా పాశములచేతను బద్ధయై యుండెను. అందుచేత నాప్రస్తావమున కే యసమ్మతియు నుండఁజాలదు. రాయమల్లుఁడు తారయొక్క రూపు, రేఖా, గుణ, విలాసములచేత నతఁడు రాగబద్ధుఁడై యుండెను. కావున శుభదినమున, శుభనక్షత్రమున, శుభయోగమున, రాయమల్లునకిని తారకును జయప్రదముగా వివాహము జరిగెను. అజయసింహుఁడు తారయొక్క గర్భమున నొక్కకుమారుఁడును కుమార్తెయు జన్మింపఁగాఁ జూచి సానందించి పరలోకమున కేగెను.

దొంగరఘునాథుఁడు కారాగారమున వేసినశిక్ష ననుభవించి విముక్తుఁడై వచ్చి తారా రాయమల్లులను శరణుఁ జొచ్చెను. వారును వాఁడు చేసిన నేరములను మరచి క్షమించి వానిని తమరక్షణక్రిందికిఁ దీసికొని వాఁడు బ్రతికి యున్నంతకాలమును గాపాడిరి.